

Złożenie pracy online:
2025-08-15 15:51:16
Kod pracy:
48903/50401/CloudA

Linda Lanczová Gášpárová
(nr albumu: 34096)

Praca magisterska

A CSALÁD PSZICHOLÓGIAI FUNKCIÓINAK ÁTALAKULÁSA: Nevelési stílusok és szorongás generációs megközelítésben

The Transformation of the Psychological Functions of the Family: Parenting Styles and Anxiety from a Generational Perspective

Wydział: Wyższa Szkoła Biznesu - National-
Louis University

Kierunek: Psychologia

Specjalność: psychologia ogólna

Promotor: dr Terezia Stredl

Ezúton szeretném kifejezni őszinte hálámat és köszönetemet témavezetőmnek, PaedDr. Strédl Terézia, PhD. doktornőnek, aki szakmai tudásával, támogató hozzáállásával, értékes tanácsaival és építő javaslataival nagyban hozzájárult dolgozatom elkészítéséhez. Különösen hálás vagyok a biztatásáért, türelméért és útmutatásáért, amely végigkísért a kutatási és írási folyamat során.

A szakdolgozat célja a szülői nevelési stílusok és a szorongás szintjének vizsgálata generációs és családszerkezeti összefüggésben. Kvantitatív kutatásunk során online, anonim kérdőíves módszert alkalmaztunk, amelynek részeként két pszichometriailag validált mérőeszközt – a Szülői Nevelési Stílus Kérdőívet (PSDQ) és a Spielberger-féle Állapot–Vonásszorongás Kérdőívet (STAI) – használtunk. A mintát 151 fő alkotta, különböző generációkhoz és családtípusokhoz tartozó szülők, akik a kérdőívet önkéntes alapon töltötték ki. A kutatás három hipotézisre épült. Elsőként azt vizsgáltuk, hogy van-e kapcsolat a generációs hovatartozás és a szülői nevelési stílus között. Eredményeink szerint a fiatalabb generációk körében nagyobb arányban jelentkezik az irányító, demokratikus nevelés, míg az idősebbeknél jellemzőbb a tekintélyelvű attitűd. Második hipotézisünk azt támasztotta alá, hogy a családszerkezet hatással van a nevelési stílusra: az egyszülős, mozaik és kiterjesztett családokban gyakoribbak a megengedő vagy kevésbé következetes mintázatok. Harmadik hipotézisünk a családtípus és a szorongásszint kapcsolatát vizsgálta: eredményeink szerint az egyszülős és mozaikcsaládos szülők magasabb szorongásszinttel élnek, mint a nukleáris családmodellben nevelkedők. A kutatás rávilágít arra, hogy a szülői nevelés és pszichés állapot szorosan összefügg a társadalmi és családi környezettel, és hangsúlyozza a prevenció és támogató programok szükségességét, különösen az iskolapszichológusi gyakorlatban.

család, családtípusok, generációs különbségek, szülői nevelési stílusok, szorongás, pszichés megterhelés, szülői attitűdök

This thesis explores the relationship between parenting styles and parental anxiety, with particular attention to generational differences and family structure. A quantitative approach was applied using two standardized instruments: the Parenting Styles and Dimensions Questionnaire – Short Version (PSDQ) and the State–Trait Anxiety Inventory (STAI). The online questionnaire was completed by 151 parents, categorized by generation (Baby Boomer, X, Y, Z) and family type (nuclear, single-parent, extended, blended). Our first hypothesis assumed a connection between generation and parenting style. Results supported this, showing younger generations tend to use more authoritative (guiding) styles, while older ones prefer authoritarian approaches. The second hypothesis examined family structure and revealed that nuclear families more often apply consistent parenting, while non-traditional families showed more permissive or inconsistent patterns. The third hypothesis focused on anxiety levels, which were significantly higher among parents from single-parent and blended families, especially in terms of state anxiety. Findings highlight that both generational and structural factors influence parenting attitudes and parental well-being. These results may contribute to the development of school-based support programs and psychoeducational interventions targeting diverse family needs.

family, parenting styles, generational differences, family types, anxiety, psychological burden, parental attitudes

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	3
1. A CSALÁD PSZICHOLÓGIAI ÉS TÁRSADALMI JELENTŐSÉGE.....	5
1.1 A család történeti változásai.....	6
1.2 A családszerkezet alakulása.....	7
1.2.1 A családtípusok felosztása.....	8
1.3 A generációs különbségek társadalmi és pszichológiai alapjai.....	11
1.3.1 Generációs felosztás.....	11
1.4 A családi struktúra hatása a nevelési stílusokra és a pszichológiai jólétre.....	14
2. NEVELÉSI STÍLUSOK GENERÁCIÓS MEGKÖZELÍTÉSben.....	16
2.1 Nevelési stílusok típusai.....	16
2.1.1 Ranschburg nevelési modellje.....	18
2.1.2 Maccoby és Martin nevelési modellje.....	21
2.1.3 A szülői nevelési stílusok elemzése.....	25
2.2 A nevelési stílusok hatása a gyermek pszichológiai fejlődésére.....	26
2.2.1 A szülői bánásmód és nevelési stílus hatása a gyermek pszichés jólétére és jövőorientációjára.....	27
2.3 Generációk közötti különbségek a nevelési gyakorlatban.....	30
3. A SZORONGÁS ÖSSZEFÜGGÉSE A CSALÁDTÍPUSAL ÉS A NEVELÉSI STÍLUSAL.....	33
3.1. A szorongás pszichológiai megközelítése	33
3.2. Családtípusok és a szorongás	34
3.3 A szorongás kialakulásának összefüggése a nevelési stílussal.....	35
3.4 A szorongás és a generációk összefüggése.....	37
3.5. Társadalmi és kulturális kontextus	38

4. KUTATÁS.....	39
4.1 Kutatás célja és hipotézisei.....	39
4.2 Módszertan bemutatása.....	41
4.3 Eredmények – Hipotézisek vizsgálata.....	44
4.3.1 Az első hipotézis tesztelése - Van összefüggés a generációk és a nevelési stílus között.....	44
4.3.2 A második hipotézis tesztelése - Van összefüggés a családszerkezet és a nevelési stílus között.....	55
4.3.3 A harmadik hipotézis tesztelése – Van összefüggés a családszerkezet és a nevelési stílus között.....	62
5. ÖSSZEGZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK.....	71
5.1 Általános következtetések.....	72
5.2 Javaslatok és korlátok.....	72
5.3 A kutatás gyakorlati alkalmazhatósága iskolapszichológusi nézőpontból.....	76
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	79
TÁBLÁZATOK ÉS ÁBRÁK JEGYZÉKE	84
MELLÉKLETEK.....	85

BEVEZETÉS

„Ha valaki jól akarja fölnevelni a gyermekét, nem kell feltétlenül tökéletes szülőnek lennie, mint ahogy a gyermektől sem kell elvárni, hogy tökéletes ember legyen vagy váljék belőle.” (Bruno Bettelheim)

A gyermek fejlődésének és szocializációjának legmeghatározóbb közege a család. Életének legfontosabb kiscsoportja ez, amelyben személyisége formálódik, és kialakul az önmagához és a világhoz való viszonya. A család egy igen összetett rendszer, amelynek működését tagjainak egymásra gyakorolt hatása jellemzi.

A család a társadalom egyik legősibb és egyben legdinamikusabban változó intézménye, amely pszichológiai és szociológiai szempontból egyaránt alapvető szerepet tölt be az egyének a fejlődésében. A globalizáció, a technológiai fejlődés, a gazdasági instabilitás, valamint az értékrendszerek átalakulása jelentős hatást gyakorolnak a családszerkezetekre, a szülői szerepekre és a nevelési mintázatokra. E társadalmi változások nyomán új típusú kihívások jelennek meg a gyermeknevelés terén, amelyek közvetlenül vagy közvetve befolyásolhatják a gyermek pszichés jóllétét és mentális egészségét.

Diplomadolgozatunk két fő részre tagolódik. Az első részben a releváns szakirodalmak, tudományos folyóiratok és megbízható internetes források áttekintése révén ismertetjük a család fogalmát, kitérünk a családszerkezet történeti és strukturális változásaira, valamint részletesen bemutatjuk a különböző generációkat. Elemzésre kerülnek a nevelési stílusok, különös tekintettel a generációs eltérésekre, valamint bemutatjuk a szorongás fogalmát és annak összefüggéseit a családtípusokkal, a nevelési attitűdökkel és a generációs különbségekkel.

A dolgozat második részében saját empirikus kutatásunk kerül bemutatásra, amelyet standardizált kérdőívek segítségével végeztünk. Az eredmények kvantitatív elemzésével keressük a választ arra, hogy milyen kapcsolat mutatható ki a nevelési stílusok, a szorongás szintje és a generációs hovatartozás között.

A dolgozat célja annak feltárása, hogy milyen módon alakult át a család pszichológiai funkciórendszere az elmúlt évtizedek során, valamint, hogy az egyes generációkra mely nevelési stílus a jellemzőbb. Emelett arra is keresi a választ, hogy milyen összefüggés van a családszerkezet és a szülők szorongásszintje között. A vizsgálat középpontjában a szülői attitűdök és a generációs változások pszichológiai hatásainak feltérképezése áll, különös

tekintettel a családtípusokra, a nevelési stratégiákra és a gyermekpszichológiai következményekre.

A kutatás során az alábbi hipotéziseket fogalmaztuk meg:

- **H1:** Van összefüggés a generációk és a szülői nevelési stílus között. Feltételezzük, hogy a társadalmi és kulturális változások hatására a fiatalabb generációk inkább irányító, demokratikus stílusokat alkalmaznak, míg az idősebb generációknál a tekintélyelvű nevelési attitűd a dominánsabb.
- **H2:** Van összefüggés a családszerkezet és a szülői nevelési stílus között. A kutatás azt vizsgálja, hogy az eltérő családtípusok – például egyszülős vagy mozaikcsaládok – milyen módon befolyásolják a szülői magatartásformákat, különös tekintettel a következetességre és szabályozásra.
- **H3:** Van összefüggés a családtípus és a szülők szorongásszintje között. Feltételezzük, hogy a nukleáris családokban élő szülők alacsonyabb szorongásszintet mutatnak, míg az egyszülős és mozaikcsaládokban élők esetében gyakoribb a pszichés terheltség és a magasabb állapotszorongás.

1. A CSALÁD PSZICHOLÓGIAI ÉS TÁRSADALMI JELENTŐSÉGE

A család a társadalom alapvető szociális egysége, amely elsődleges szocializációs közegként meghatározó szerepet tölt be az egyén személyiségfejlődésében, normakövetésének kialakulásában és érzelmi biztonságának megalapozásában (Giddens, 2008). A szociálpszichológiai megközelítések szerint a család egy bensőséges interakciókon alapuló kiscsoport, ahol a tagok között erős érzelmi kötődés és kölcsönös függőség áll fenn (Škultétyová, 2016).

A gyermek számára a család az elsődleges tanulási tér, ahol megtapasztalja a szeretetet, tiszteletet, valamint elsajátítja a társadalmilag elvárt viselkedésformákat. A családi együttélés biztosítja az egyén testi, lelki és szellemi fejlődésének legkedvezőbb feltételeit (Horváthová, 2019). Az egyén születése pillanatától kezdve társadalmi csoportok részévé válik, amelyek formálják értékrendjét, viselkedését és identitását is, ezek közül elsőként azonban a család az, ami kulcsszerepet játszik ebben a folyamatban. (Bagdy, 1986).

A családdal kapcsolatos elméletek a funkciók mellett a szerkezetet és dinamikát is hangsúlyozzák. Auguste Comte a családot az egyén és a társadalom közötti közvetítő egységként értelmezte, kiemelve annak normaközvetítő szerepét (in Tamášová, 2007).

Bronfenbrenner ökológiai modelljében a család nem csupán a tagok összessége, hanem egy összetett rendszer, ahol minden tag hatást gyakorol a többiekre. A családi rituálék és hagyományok stabilitást és identitást biztosítanak, és hosszú távon befolyásolják a családi működésnek a minőségét (Sallay & Münnich, 1999).

Ziemska a családot dinamikusan változó, ugyanakkor viszonylag állandó természetes csoportként írja le, amely szorosan kötődik a társadalmi tradíciókhoz, miközben kialakítja saját működés módját is. (in Škultétyová, 2016) Hasonlóan, Cooley a családot a szocializáció elsődleges színterének tekintette, ahol az értékek, normák és viselkedési minták közvetítése történik. Ha ez azonban hiányzik, például családi háttér nélküli gyermekek esetében, akkor ez súlyos érzelmi és szociális fejlődési zavarokhoz vezethet. (Horváthová, 2019)

A szocializáció – mint a társadalomba való beilleszkedés folyamata – a családban kezdődik. A gyermek itt tanulja meg az önismeretet, a társas együttélés szabályait és azokat a viselkedési mintákat, amelyek segítségével beilleszkedhet a közösségbe. A szülői nevelési stílusok, a mintakövetés és a nevelési visszacsatolások mind befolyásolják a szocializáció hatékonyságát (Bagdy, 2020). Ez a folyamat egész életen át tartó jelenség, de intenzitása gyermekkorban a legerőteljesebb.

A család tehát nemcsak a biológiai túlélés, hanem az érzelmi és szociális kompetenciák fejlődésének is alapvető terepe. Akkor is fontos védelmi tényezőt jelent a gyermek számára, ha nem optimálisan működik, mivel a konfliktusok és kihívások hozzájárulhatnak az érzelmi megküzdőképesség fejlődéséhez. Ezért a család funkcionális működése és a gyermek alapvető szükségleteinek kielégítése kulcsszerepet játszik az egészséges személyiségfejlődésben (Horváthová, 2019).

1.1 A CSALÁD TÖRTÉNETI VÁLTOZÁSAI

Az ember társas lény, számára a családi együttélés a legtermészetesebb társas forma, amely testi, lelki és szellemi fejlődése szempontjából a legkedvezőbb közeget biztosítja. Noha a kultúrák közötti eltérések miatt a család definíciója sokféle lehet – beleértve a házasságon kívüli együttélést, az egyszülős vagy újraegyesült családokat, a gyermektelen párokat vagy akár a kommunákat is, mégis ezek közös jellemzője a tagok közötti érzelmi és funkcionális összetartozás (Bagdy, 2004).

A család fogalma és társadalmi funkciói a történelem során folyamatos átalakuláson mentek keresztül. Az ókori társadalmakban a család elsődleges szerepe gazdasági és reprodukciós jellegű volt. A nevelés funkciója főként az anyai szerepkörre korlátozódott, míg az apai szerep a fiúk későbbi, formálisabb szocializációjához kapcsolódott (Magyar, 2006).

A középkorban a család szoros gazdasági egységként működött: a családtagok együtt éltek és dolgoztak. A 16–18. században megjelent a protestáns családmódel, amely új vallási és nevelési értékeket integrált a család életébe. A 18–19. század polgári családmódelje a romantikus szerelem eszményére, a nemi szerepek markáns elkülönítésére, valamint a gyermekek jogainak fokozatos elismerésére épült (Spéder, 2011).

A 20. század társadalmi modernizációja, különösen a női munkavállalás elterjedése, az urbanizáció, valamint az individualizáció térnyerése új kihívások elé állította a tradicionális családmódel. A válások számának növekedése, az élettársi kapcsolatok és a gyermektelen együttélések elterjedése a család szerkezetét és funkcióit egyaránt újradefiniálta (Bagdy, 2004).

A családi funkciók a társadalmi és gazdasági változásokkal párhuzamosan módosulnak. Még néhány száz évvel ezelőtt sem tekintették a családot elsődleges nevelési egységnek; a gyermekek hosszú időn keresztül nem számítottak autonóm, jogokkal rendelkező személyeknek. A társadalmi szemléletváltozás és az emberi jogok fejlődése hatására a gyermekek egyéni szükségletei és fejlődési igényei fokozatosan előtérbe kerültek.

Ezzel párhuzamosan új társadalmi struktúrák és intézmények is kialakultak, mint például napközbeni ellátó rendszerek, óvodák és iskolák, amelyek részben átvették a hagyományos családi szerepeket. Különösen a 20. század második felében vált általánossá, hogy mindkét szülő dolgozik, ami újfajta szolgáltatási szükségleteket hívott életre, és megnövelte az intézményi nevelésnek a szerepét (Bagdy, 2020)

A család, mint társas egység, nem zárt rendszer. Minuchin családelmélete szerint a család egy nyitott rendszerként működik, amely állandó kölcsönhatásban van a környező társadalmi és kulturális kontextusokkal. Ez azt jelenti, hogy a család struktúrája és működése folyamatos alkalmazkodást kíván a társadalmi változásokhoz, miközben megpróbálja megtartani belső egyensúlyát a fejlődési szakaszokhoz igazodva. (Minuchin, 2013)

1.2 A CSALÁDSZERKEZET ALAKULÁSA

A globalizált és kulturálisan sokszínű világban a családformák rendkívül heterogén módon jelennek meg. A család különböző típusait eltérően értelmezi a jog, a szociológia és a pszichológia is – utóbbi főként a funkcionális és fejlődéslélektani szempontokat helyezi előtérbe (Kósa & Vajda 2005).

A családszerkezet vizsgálatokor gyakran a család nagysága és szervezettsége szerint teszünk különbséget. A klasszikus, „prototipikus” nukleáris család – amely két szülőből és gyermekeiből áll – ma már egyre kevésbé tekinthető univerzális modellnek. Míg a fejlett ipari társadalmakban egyre gyakoribbá válnak az egyszülős, gyermektelen vagy újrastrukturált családformák, addig a világ számos régiójában – különösen a hagyományos, falusi környezetben – továbbra is jellemzőek a kiterjesztett családok, ahol több generáció és oldalági rokon él egy háztartásban, gyakran húsz-harminc főt is számlálva (Tománék, 2012).

A válások és újrarázasodások következtében kialakuló mozaikcsaládok egyre összetettebb struktúrákat eredményeznek. Ezekben az új családi konfigurációkban gyakran alakulnak ki olyan relációk, amelyekre a hétköznapi nyelvben még nincsenek pontos elnevezések – például, hogy a férj előző házasságából származó gyermekének milyen viszonya van a mostani feleség korábbi gyermekéhez (Kollár & Szabó, 2017).

A generációk közötti kapcsolódás minősége és intenzitása is változó. A hagyományos mezőgazdasági társadalmakban jellemző a nemzedékek közötti erős összetartás és kölcsönös támogatás: az idősebbeket a fiatalabb generációk gondozzák, és az együttélés hosszú távon is fennmarad. E családtípusokban jellemzően több gyermek születik, és az egyének nagyobb mértékben függenek egymástól (Kollár & Szabó, 2017).

Ezzel szemben a magasabb életszínvonalú, városias környezetben élő középosztálybeli családokra az individualizált életmód jellemző, ezért a nemzedékek közötti kapcsolatok lazábbak, a rokoni szálak gyengülnek, és a családtagok nagyobb autonómiát élveznek. Ezekben a családokban általában kevesebb gyermek születik, ám a szülők fokozott erőforrásokat – időt, figyelmet, anyagiakat – fektetnek a nevelésbe (N. Kollár, 2004).

A társadalmi, gazdasági és kulturális átalakulások következtében tehát különböző családtípusok alakultak ki, amelyek a strukturális és funkcionális értelemben is jelentős eltéréseket mutatnak (Bodonyi et. al. 2006).

1.2.1 A családtípusok felosztása

- **Nukleáris család**

A nukleáris családmodell az ipari forradalom következtében vált dominánssá. A lakó- és munkahelyek szétválása, valamint az iskoláztatás általánossá válása miatt csökkent az igény a többgenerációs együttélésre, és az oldalági rokonság fokozatosan háttérbe szorult. A család magja – azaz a nucleus – így az anya, apa és gyermekeik egységére redukálódott. Ebben a struktúrában kiemelkedő jelentőséget kapott a szülők és gyermekek közötti érzelmi kohézió, hiszen a család működőképességét döntően ez határozta meg. Ugyanakkor a társas kapcsolatok szűkülésével fokozódott az elszigetelődés és az elmagányosodás veszélye is (Bodonyi et. al. 2006).

A nukleáris család idővel új formát öltött, mivel a szülők egy része már nem házasságban, hanem élettársi kapcsolatban él együtt, ugyanakkor közös háztartást vezetnek és közösen nevelik gyermekeiket. E családtípus szerkezeti szempontból azonos a hagyományos nukleáris családdal, azonban jogi értelemben különbözik attól.

- **Egyszülős vagy csonka család**

Egyszülős családról – más néven csonkacsaládról – akkor beszélünk, amikor a gyermek(ek) nevelése kizárólag az egyik szülő feladata. Ennek leggyakoribb okai a válás vagy a szülő halála, de előfordul, hogy már a gyermek születésétől fogva egyetlen szülő – jellemzően az édesanya – vállalja a gyermek gondozását. A szakirodalom alapján elmondható, hogy az egyszülős családszerkezet pszichológiailag kedvezőtlenebb feltételeket biztosít a gyermek fejlődése szempontjából, különösen, ha tartósan hiányzik az egyik szülői modell. A gyermek nem rendelkezik megfelelő azonosulási mintával (például apakép vagy anyakép), és gyakori, hogy

a hiányzó szülő családjával is megszakad a kapcsolat, ami tovább csökkenti a szociális támogatottságot (Bodonyi et. al. 2006).

- **Kiterjesztett vagy többgenerációs család**

A kiterjesztett – más néven többgenerációs – családra jellemző, hogy a szülőpáron és gyermekeiken kívül a családtagok együtt élnek egy vagy több nagyszülővel is. Előfordul, hogy az idős hozzátartozó gondozása céljából költözik össze a generáció, vagy fordítva, a fiatal pár költözik vissza a szülőkhöz támogatás céljából. Ebben a struktúrában több felnőtt vesz részt a gyermek(ek) nevelésében, ami gazdagabb szocializációs élményeket biztosít. A gyermek megtapasztalja a generációk közötti együttélés sajátosságait, és fejlődik a toleranciája, együttműködési készsége, segítőkészsége és alkalmazkodóképessége is (Pálová, 2017).

Ugyanakkor a többgenerációs együttélés számos kihívással is jár. Gyakoriak az anyagi nehézségek, a lakhatási zsúfoltság, valamint a generációk közötti értékrendbeli különbségek és konfliktusok. A korkülönbségek, eltérő életmódok és kompromisszumképtelenség feszültséghez vezethet, különösen, ha a családtagok között nincs egyértelmű szerepmegosztás vagy kommunikációs egyensúly (Hegedűs, 2006).

A korábban bemutatott családtípusok a hagyományos (standard) kategóriákba sorolhatók, azonban a társadalmi és kulturális változások következtében új családformák is megjelentek, amelyek nem illeszkednek egyértelműen a klasszikus nukleáris, egyszülős vagy kiterjesztett modellbe. Az alábbiakban ezek közül mutatunk be néhány jellemző és egyre gyakoribb típust.

- **Gyermektelen család**

A gyermektelen család olyan élettársi vagy házastársi kapcsolatot jelöl, ahol a partnerek közös döntés alapján, vagy biológiai okokból (például meddőség, krónikus betegség, életkor) nem vállalnak gyermeket. Bár strukturálisan hasonlítanak a nukleáris családra, hiányzik belőlük a szülői szerep, ami pszichológiai és társadalmi értelemben más jellegű kapcsolatmintákat és életvezetési stratégiákat eredményez. E családforma gyakran tudatos életmódbeli vagy karrierdöntések eredményeként alakul ki (Pálová, 2017).

- **Mozaikcsalád (patchwork family)**

A modern társadalmakban a válások magas száma és az újraházasodások gyakorisága hozzájárult a mozaikcsaládok – más néven patchwork családok – elterjedéséhez. Ez a családtípus két különálló család újraegyesüléséből alakul ki: az új párkapcsolatban élő felek

gyermekai az előző kapcsolat(ok)ból származnak, akik új testvéri és szülői relációkat alakítanak ki. Bár szerkezetileg hasonlítanak a nukleáris modellhez, a tagok között kezdetben gyakoriak lehetnek az identitásbeli konfliktusok, fegyelmezési nehézségek, lojalitásproblémák és az alkalmazkodási zavarok. A mozaikcsalád sikeres működése nagymértékben függ az előző partner(ek)kel való jó együttműködés képességétől, valamint az új kapcsolatban élők rugalmasságától és kommunikációs készségeitől is (Tománek, 2012).

- **Nagyszülős család (grandparent-headed family)**

Egyre gyakoribb, hogy a nagyszülők válnak a gyermekek elsődleges gondviselőivé, különösen olyan esetekben, amikor a szülők elhunytak, szenvedélybetegséggel küzdenek, mentálisan alkalmatlanok, vagy valamilyen más okból kifolyólag nem képesek ellátni a szülői szerepet. Az ilyen típusú „kihagyott generációs családokban” a gyermek és a nagyszülő között alakul ki a nevelői viszony. Világszerte minden tizedik gyermek nagyszülőkkel él, és minden ötödik gyermek esetében a nagyszülő a tényleges nevelő. A nagyszülők gyakran kénytelenek újra munkát vállalni, vagy anyagi forrásokat mozgósítani a gyermekek nevelése érdekében. A szerepkonfliktus, generációs különbségek és az egészségügyi kihívások megnehezítik a családtípus hosszú távú működését (Pálová, 2017).

Ugyanakkor jelentős regionális eltérések is megfigyelhetők. Míg Észak- és Nyugat-Európában a házasságon kívüli együttélések, valamint a házasságon kívül született gyermekek társadalmi elfogadottsága és gyakorisága mindennapos jelenséggé vált, addig Dél-Európa országaiban ezek a formák továbbra is kevésbé elfogadottak, sok esetben társadalmilag is stigmatizáltak (Schneider, 2009).

A társadalmi és demográfiai átalakulások következményeként jelentős mértékben megnőtt a családi formák sokfélesége. Noha a házasság továbbra is a legelterjedtebb együttélési forma, az élettársi kapcsolatok, az egyszülős családok és a mozaikcsaládok egyre gyakoribbá váltak – különösen a fiatalabb korosztály körében. E tendenciák mögött a házassági kedv visszaesése, a gyermekvállalási hajlandóság csökkenése, valamint a házasságon kívüli születések arányának növekedése állnak. Emellett a családi kapcsolatok strukturális instabilitása is hozzájárul a családtípusok diverzifikációjához, amely újfajta pszichológiai és társadalmi kihívások elé állítja a családokat (Spéder, 2011).

Az előzőekben áttekintettük a család szerkezetének és típusainak történeti és társadalmi változásait, valamint bemutattuk, hogyan alakult ki a napjainkra jellemző családi sokféleség. A strukturális átalakulások nem csupán a háztartások összetételét és működését érintették, hanem szorosan összefonódtak a társadalmi nemi szerepek, életvezetési minták, valamint a

gyermekneveléshez való hozzáállás átalakulásával is. E változások generációs szinten is jól nyomon követhetők. A következőkben ezért a különböző társadalmi generációk jellemzőit mutatjuk be, amelyek fontos háttérinformációt nyújthatnak a nevelési stílusok és pszichológiai folyamatok generációs megközelítéséhez.

1.3 A GENERÁCIÓS KÜLÖNBSÉGEK TÁRSADALMI ÉS PSZICHOLÓGIAI ALAPJAI

A családi szocializáció és nevelési stílusok megértéséhez elengedhetetlen annak vizsgálata, hogy a különböző társadalmi generációk milyen történelmi, gazdasági és technológiai kontextusban szocializálódtak, és ezek miként formálták értékrendjüket, családszerepeiket, valamint gyermeknevelési attitűdjeiket. A generációk közötti különbségek nemcsak technológiai alkalmazkodóképességben, hanem a szociális elvárásokban, önértékelésben, nevelési elvekben és identitásalakulásban is megnyilvánulnak (Steigervald, 2020).

Ahogy Minuchin is megállapította, a család nem egy statikus egység, hanem folyamatosan alkalmazkodik a társadalmi változásokhoz. A társadalmi átalakulás mindig előbb jelenik meg makroszinten, és onnan szivárog be a kisebb egységekbe – így a családba is. Minél inkább rugalmasnak és adaptívnek kell lennie az egyénnek a társadalomban, annál fontosabbá válik a család, mint pszichoszociális védő és fejlesztő közeg. (Minuchin, 2013)

1.3.1 Generációs felosztás

A generációs megközelítés nem csupán demográfiai keretet kínál, hanem mélyebb betekintést nyújt abba is, hogy a különböző korosztályokat milyen társadalmi-történelmi tapasztalatok formálták. Ezek az élmények – mint például háborúk, gazdasági változások vagy a digitális forradalom – alapvetően határozzák meg az adott generációk nevelési attitűdjeit, értékrendjét és a gyermekekhez való viszonyukat. A következőkben bemutatjuk a 20–21. századi generációk legfontosabb jellemzőit, különös tekintettel a gyermekneveléshez való viszonyukra és a pszichológiai alkalmazkodásukra. Az újabb generációk kapcsán megállapítható, hogy azok megnevezései, és azok időbeli besorolása sem egységes. Ezért az 1. táblázatban szeretném szemléltetni az eltéréseket is (Bálint, 2016).

1. táblázat: A generációk
Table 1.: Generations

Howe és Strauss (1991)	Lancaster és Stillman (2002)	Oblinger és Oblinger (2005)	Mccrindle Research (2012)
Csendes generáció (1925-1943)	Hagyománytisztelők (1900-1945)	Érettek (<1946)	Építők (1925-1945)
Boom generáció (1943-1961)	Baby boomerek (1946-1964)	Baby boomerek (1947-1964)	Baby boomerek (1946-1964)
13. generáció (1961-1981)	X generáció (1965-1980)	Gen-Xers (1965-1980)	X generáció (1965-79)
Millenniumi gene- ráció (1982-2000)	Ezredfordulósok / Y generáció / Jövő generáció (1981-1999)	Gen-Y, NetGen, Millenaristák (1981-1995)	Y generáció (1980-1994)
		Millenaristák követői (1995-)	Z generáció (1995-2010)

Forrás: (Reeves - Oh (2007); Lancaster - Stillman (2002); Mccrindle Research (in Bálint, 2016)

Csendes vagy veterán generáció (1925–1945)

Ez a generáció a második világháború körüli időszakban született, olyan történelmi kontextusban, amelyet háborús veszély, gazdasági válság és erős közösségi normák jellemeztek. Alapszemélyiségüket a társadalmi instabilitás, a biztonság keresése és a hagyományos értékrend formálta. Tájékozódási pontjaik közé tartozott a nyomtatott sajtó és a rádió, miközben idegenül viszonyulnak a digitális technológiákhoz. A magánéletben fontos számukra a családi összetartás, a fegyelem és a hagyománytisztelet (Komár, 2017).

Baby Boom generáció (1946–1964)

A háború utáni újjáépítés, a kétpólusú világ, valamint a szocialista rendszer kiépülése formálta ezt a generációt. Gyermekként a hiánygazdaság, fiatalként a lázadás, felnőttként pedig a lojalitás, kötelességtudat és munkahelyi stabilitás jellemezte őket (Steigervald, 2020; Kissné, 2010). Nevelési stílusukat gyakran a poroszos tekintélyelvűség és szabálykövetés jellemezte, amelyet az akkori politikai berendezkedés is megerősített (Bálint, 2016).

X generáció (1965–1979)

Az X generáció tagjai a technológiai átmenet korszakában nőttek fel: már gyermekként találkoztak az első személyi számítógépekkel, de még nem a digitális korban szocializálódtak. Ők az ún. „digitális bevándorlók”, akik képesek alkalmazkodni az új technológiákhoz, de nem abba születtek bele (Tari, 2010). E generációra jellemző a pragmatizmus, a státuszorientáltság,

valamint a folyamatos versenyhelyzet a munkaerőpiacon. A nők tömeges munkavállalása következtében gyakran tapasztalták meg a „kulcsos gyerek” létet, ami befolyásolta autonómiához és kötődéshez való viszonyukat. (Meretei, 2017)

Y generáció / Millenniálok (1980–1995)

Az Y generáció tagjai már az internet korában nőttek fel. Számukra a technológia, az információs társadalom, a közösségi média és az állandó online jelenlét természetes élettevékenység. Rövid távú célok, az élménykeresés és az azonnali visszacsatolás jellemzi őket, miközben elköteleződésük és hosszú távú tervezési hajlandóságuk gyengébb. A munkahely számukra gyakran csak egy lehetőség a sok közül, nem pedig életre szóló elköteleződés. Fontos számukra a személyes fejlődés, a karrier és a társas kapcsolatok (Tari, 2011).

Z generáció (1996–2009)

A Z generáció, más néven „digitális bennszülöttek” vagy „instant online nemzedék”, az első olyan korosztály, amely születésétől kezdve egy teljesen digitalizált világban él. Bár a szakirodalomban eltérő dátumok szerepelnek e generáció kezdetét illetően – egyes források szerint már az 1982-es évektől, mások szerint a kilencvenes évek elejétől számítják, a legelfogadottabb meghatározás szerint a Z generáció tagjai 1996 és 2009 között születtek (Bálint, 2016).

Ez a generáció a digitális térben szocializálódik: az internet, a közösségi média, a streaming szolgáltatások és az okoseszközök szinte életük minden aspektusát átszövik. Ők a multitasking mesterei, akik egyszerre több tevékenységet képesek végezni – gyakran felületes figyelemmel, ami a gyors információfeldolgozás előnyét, ugyanakkor a mély koncentrációs képesség csökkenését eredményezi. Számukra az állandó kapcsolódás természetes, életük jelentős része online térben zajlik, és az online identitás ugyanolyan valóságos, mint az offline.

Mindez hatással van szociális kapcsolataikra, kommunikációjukra, tanulási stratégiáikra és nevelhetőségükre is. A Z generáció tagjai már nemcsak elfogadják a digitális környezetet, hanem annak természetes részét képezik. (Szarvasné Tompa, 2020)

Alfa generáció (2010 után)

Az Alfa generáció tagjai 2010 után születtek, és jelenleg még gyermekkorban járnak. Ők az első olyan nemzedék, amely már nemcsak az interneten szocializálódik, hanem kifejezetten az érintőképernyős technológiák világában nő fel. Számukra az okostelefon, a

tablet és az interaktív képernyő nem eszköz, hanem a mindennapi tapasztalatszerzés egyik alapformája (Bálint, 2016). Életüket kezdetétől fogva olyan szülők jelenlétében töltik, akik maguk is a digitális világ felhasználói, ezért az online és offline világ határai számukra gyakorlatilag elmosódnak (Steigervald, 2020).

Mivel fejlődésük még folyamatban van, egyelőre keveset tudunk arról, hogyan alakul majd személyiségük, tanulási stílusuk és társadalmi beilleszkedésük. Az viszont már most látható, hogy ez a generáció új típusú kognitív és szociális kihívásokkal néz szembe, amelyekre az oktatásnak és a nevelésnek is reagálnia kell. Az Alfa generáció nevelése várhatóan teljes mértékben az új médiakompetenciák, digitális tudatosság és a figyelem fókuszálásának fejlesztése köré szerveződik (Komár, 2017).

A generációk közötti különbségek nem csupán a társadalmi-technológiai környezet, hanem a családi szerepek és nevelési attitűdök változásában is megjelennek. A korábban bemutatott generációs jellemzők azt mutatják, hogy az eltérő társadalmi korszakokban született szülők más-más értékeket, viselkedési mintákat és nevelési elveket közvetítenek gyermekeik felé. Ezzel párhuzamosan a család szerkezete és funkcionális felépítése is jelentős hatást gyakorol a gyermek pszichológiai fejlődésére és jólétére. A következőkben részletesen bemutatjuk, hogyan befolyásolja a család típusa és dinamikája a gyermeknevelési stílusokat, valamint az egyén pszichoszociális fejlődésének minőségét.

1.4 A CSALÁDI STRUKTÚRA HATÁSA A NEVELÉSI STÍLUSOKRA ÉS PSZICHOLÓGIAI JÓLÉTRE

A család, mint elsődleges szocializációs közeg kulcsfontosságú szerepet tölt be a gyermek személyiségfejlődésében és pszichológiai jólétében. A család típusa, szerkezete, valamint a benne zajló érzelmi és kommunikációs mintázatok szignifikánsan meghatározzák a szülői nevelési stílusokat és azoknak a hatását. Az eltérő családtípusok – például a nukleáris, egyszülős vagy mozaikcsalád – különböző kihívásokkal és erőforrásokkal bírnak, amelyek befolyásolják a gyermekekhez való viszonyulás módját. (Minuchin, 2013)

A szülői nevelési stílusokat Baumrind klasszikus modellje alapján autoritatív, autoriter, engedékeny és elhanyagoló típusokba sorolhatjuk. Kutatások szerint a szülői válaszreakció és következetesség szoros összefüggésben áll a családi struktúrával és a szülők pszichés állapotával (Bögels & Brechman-Toussaint, 2006).

A stabil és érzelmileg biztonságos családi környezet elősegíti a gyermek egészséges érzelmi és kognitív fejlődését. Ezzel szemben a családi diszfunkciók – például válás, konfliktusos

kapcsolatok, hiányzó szülői jelenlét – jelentős rizikófaktort jelentenek a gyermek szorongásos, depresszív tüneteinek és magatartási zavarainak kialakulásában (Amato, 2000).

Az egyszülős családokban például a gyermekek gyakran nagyobb felelősséget vállalnak a család működtetésében, ami érettebb viselkedést, ugyanakkor fokozott stresszterhelést eredményezhet. A mozaikcsaládokban pedig a kapcsolati hálóknak a bonyolultsága és az új szülői szerepek elfogadása jelenthet kihívást mind a gyermek, mind a felnőtt számára. A kiterjesztett családok esetében a több generáció jelenléte pozitív szocializációs mintákat nyújthat, de az eltérő értékrendek konfliktusforrássá is válhatnak (Ganong & Coleman, 2017).

A családi struktúra közvetlenül hat a nevelési gyakorlatoknak a minősége, amely pedig hosszú távon formálja a gyermekek pszichológiai jóllétét, társas kapcsolatait és életminőségét. Ezért elengedhetetlen, hogy a nevelést érintő kutatások figyelembe vegyék a családi háttér komplexitását és annak interakcióit a pszichológiai fejlődéssel.

2. NEVELÉSI STÍLUSOK GENERÁCIÓS MEGKÖZELÍTÉSBN

A család nem csupán a szocializáció elsődleges színtere, hanem egyben a nevelési minták közvetítője is, amelyek meghatározó módon befolyásolják a gyermek személyiségfejlődését, pszichés jóllétét és társas beilleszkedését is. A szülői nevelési stílusok kialakulása és működése azonban nem független a tágabb társadalmi-történeti kontextustól.

Ahogy a generációk eltérő társadalmi és kulturális körülmények között szocializálódtak, úgy eltérő nevelési attitűdök, értékek és viselkedési normák jellemzik őket.

A nevelési stílus tehát nem pusztán egyéni döntések eredménye, hanem mélyen beágyazott generációs mintázatok mentén szerveződik. A modern pszichológiai kutatások szerint ezek a stílusok strukturálhatóak és jól mérhetőek – például a Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ) segítségével. Az ilyen eszközök lehetővé teszik annak vizsgálatát, hogy a különböző korosztályhoz tartozó szülők milyen mértékben alkalmaznak autoritativ, autoriter vagy éppen engedékeny nevelési stratégiákat. (Hadházi et al., 2021),

A fejezet célja a nevelési stílusok elméleti megalapozása és rendszerezett bemutatása különböző pszichológiai irányzatok és szerzők szemléletében. Kiemelt figyelmet fordítunk a Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ) és más klasszikus modellek alapján meghatározott nevelési stílusokra, valamint ezek jellemzőire. A fejezet továbbá arra törekszik, hogy feltárja a nevelési stílusok generációk közötti változását, továbbá elemzi, hogy az egyes generációkhoz tartozó szülők milyen nevelési attitűdöket és gyakorlatokat részesítenek előnyben, valamint, hogy ezek a nevelési minták milyen pszichológiai hatással vannak a gyermekek személyiségfejlődésére, önértékelésére, szorongásszintjére és társas kapcsolataira.

2.1 NEVELÉSI STÍLUSOK TÍPUSAI

A fejlődéslélektan már a kezdetektől kiemelt figyelmet fordított a szülő–gyermek kapcsolatra, különösen arra, hogyan befolyásolja ez a kapcsolat a gyermek személyiségfejlődését. A szülői nevelési stílus fogalmának meghatározásakor három fő tényezőt különítettek el: a szülő és gyermek közötti érzelmi kapcsolat minőségét, a szülő által alkalmazott nevelési eljárásokat, valamint a nevelés mögött húzódó attitűdöket és elveket (Darling & Steinberg, 1993).

A nevelési stílus nemcsak a szülő viselkedésének leírására szolgál, hanem jelentős prediktora a gyermek kognitív, érzelmi és társas fejlődésének is (Oroszné Bánszki, 2002). A

kutatások következetesen alátámasztják, hogy a gyermek érzelmi és viselkedési problémái gyakran visszavezethetők a szülői bánásmód hibáira vagy diszfunkcióira. Ennek következtében a pszichológiai kutatások egyik központi kérdésévé vált a szülői nevelési stílusok rendszerezése és hatásainak feltérképezése (Hegedűs, 2023).

A szülők szerepe különösen meghatározó a szocializáció korai szakaszában, amikor a gyermek az ismeretek, készségek és attitűdök elsajátításán keresztül készül fel a társadalmi beilleszkedésre és az önálló életvitelre (Horváthová, 2019). A gyermek fejlődését befolyásoló pszichológiai hatások közül a szülői kontroll, a modellnyújtás, valamint a jutalmazási és büntetési mechanizmusok kiemelt jelentőséggel bírnak (Kollár & Szabó, 2004).

„Létezik-e a gyereknevelés „leghatékonyabb módja”? A válasz egyértelmű: nincs univerzálisan érvényes „jó technika, más-más eljárások mondhatók sikeresnek a föld különböző régióiban, az idői történelmi távlatokban. Mégis, a nevelés komplex, soktényezős mintázatának vannak kimutathatóan pozitívabb vagy negatívabb hatásai a fejlődési kimenetekre “. (N. Kollár & Szabó, 2017, 147.old.)

A nevelés fogalmát több tudományág is különféleképpen közelíti meg, azonban közös nevezőként megjelenik benne a szándékos befolyásolás és az érték közvetítés. Bakošová szerint a nevelés a tanulási és szocializációs folyamatokra gyakorolt szándékos befolyásolás, amelynek célja az egyén alakítása és fejlesztése. Szélesebb értelemben a szocializáció részeként értelmezhető, amely funkcionálisan segíti az egyént életútja során. Szűkebb értelemben a tudatos és célirányos érték közvetítést, az erkölcsi cselekvés és meggyőződés formálását jelenti (Škultetyová, 2016).

A szülői nevelési stílusok olyan viselkedési mintázatok, amelyek meghatározzák, hogyan viszonyulnak a szülők gyermekeikhez, miként reagálnak azok szükségleteire, viselkedésére, illetve hogyan közvetítik elvárásaikat. A Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ) alapján három alapvető nevelési stílust különböztetünk meg: az autoritatív (irányító), az autoriter (tekintélyelvű) és az engedékeny (permisszív) típust (Hadházi et al., 2021).

Fontos megjegyezni, hogy a szülők jelentős egyéni különbségeket mutatnak abban, hogyan valósítják meg ezeket a stílusokat. A nevelési attitűdjeik eltérhetnek abban is, hogy milyen céllal és milyen módszerekkel jutalmaznak vagy büntetnek, mennyire veszik figyelembe gyermekük szükségleteit, illetve hogyan helyezik el őket a családi hierarchiában. E viselkedésminták kialakulását nagymértékben befolyásolják a kulturális értékek, a gyermekjogokról és tekintélyről alkotott elképzelések, valamint a szülői szerepfelfogások.

A nevelési stílusok kialakulásában fontos szerepet játszanak a társadalmi környezet hatótényezői is. Ide tartoznak például a szülők foglalkozása, a család társadalmi státusza, a szociális háló (pl. barátok, iskolatársak, szomszédok), valamint a szülők pszichológiai jellemzői, mint az önbizalom vagy a boldogságérzet (Kollár & Szabó, 2004; Hegedűs, 2023).

2.1.1 Ranschburg nevelési modellje

Több elmélet is létezik a nevelési stílusról most Ranschburg Jenő elméletét ismertetjük a szülői bánásmódról, amely Becker és Schaefer elméletére épül.

Schaefer elméleti megközelítése alapján a szülői-nevelői magatartás két fő dimenzió mentén írható le, amelyeket a pszichológiai szakirodalom is széles körben alkalmaz. Az első dimenzió a gyermek viselkedésének szabályozottságára, valamint a fizikai és lelki szabadság mértékére vonatkozik. E tengely mentén az engedékenységtől a szigorú korlátozásig terjedő skála írható le. A szigorúan korlátozó nevelési stílus azokra a szülőkre jellemző, akik merev szabályrendszert érvényesítenek következetesen, például pontosan meghatározzák, hogy gyermekük hol és milyen hangerővel játszhat, elvárják a mindig tiszta, rendezett megjelenést – még játék közben is –, illetve megkövetelik a társasági normákhoz való igazodást, például az udvariasságot étkezéskor. Az agresszív viselkedést, különösen a testvérekkel vagy a szülővel szemben, szigorúan szankcionálják. Ezzel szemben az engedékeny nevelő attitűd minimális szabályozást alkalmaz, és kevésbé avatkozik bele a gyermek viselkedésébe (Ranschburg, 2011).

A második dimenzió a szülői magatartás érzelmi jellegét mutatja be, amelynek egyik végpontján a „meleg”, másikon a „hideg” nevelői attitűd helyezkedik el. A meleg szülő elfogadó, empátikus és gyermekcentrikus, kommunikációjában támogató és megértő. Ritkán alkalmaz fizikai büntetést, helyette inkább pozitív megerősítéssel – dicséréssel, elismeréssel – irányítja gyermekét, és döntéseit rendszerint megindokolja. Nyitott a gyermek közeledésére, és gyakori, tartalmas beszélgetések jellemzik a kapcsolatukat. Ennek ellentéte a hideg attitűd, amelyben a szülő érzelmileg távolságtartó, elutasító vagy közömbös (Hegedűs, 2023).

E két dimenzió kombinációjából négyféle szülői attitűd rajzolódik ki:

1. Meleg- engedékeny
2. Hideg- engedékeny
3. Meleg- korlátozó
4. Hideg- korlátozó

Ezek közül az első kettő az agresszió, a másik kettő a szorongás irányába folyásolja be a személyiség alakulását (Ranschburg, 2011).

- **Meleg-engedékeny:**

A pszichológiai kutatások azt mutatják, hogy azok a gyermekek, akik meleg és engedékeny nevelői környezetben nevelkednek, nyitottabbá, kezdeményezőbbé és barátságosabbá válnak, emellett kreativitás és alkalmazkodóképesség is jellemzi őket. E kedvező pszichológiai jellemzők háttérében az áll, hogy szüleik mindig figyelemmel reagáltak érzelmi és intellektuális szükségleteikre, így a gyermek nem csupán passzív befogadóként, hanem aktív résztvevőként élte meg a nevelési folyamatot. A szülői szeretet jelenléte állandó és megingathatatlan volt számára, de nem vált nyomasztóvá vagy teherként megélt tapasztalattá (Horváthová, 2019).

Fontos megjegyezni, hogy a szülői melegség és a gyermekközpontúság nem jelent túlzott védelmet vagy határok nélküli engedékenységet. A nevelési gyakorlatban jelen vannak korlátok és visszajelzések, azonban ezek nem merev, elnyomó szabályrendszerek, hanem rugalmas, kontextusfüggő normák, amelyeket a gyermek is elfogadhatónak él meg. A szabályszegéseket nem automatikusan büntetik, hanem azok megítélése párbeszéd, megértés és körülményvizsgálaton alapul (Ranschburg, 2011).

Az ilyen környezetben felnövő gyermekeknél gyakran megfigyelhető az enyhe agresszivitás, ami nem a frusztrációból vagy elfojtott haragból ered, hanem az önkifejezés természetes velejárója, amely a szorongás hiányával és a büntetéstől való félelemmentességgel társul. E viselkedési jegyek különösen otthoni közegben nyilvánulnak meg, ahol a gyermek biztonságban érzi magát, és nem tart a szabályszegések következményeitől. Bár ezek a gyerekek időnként nehezebben kezelhetők, mint azok, akik szigorúbb fegyelmezésben részesülnek, hosszú távon nagyobb önállósággal, magabiztossággal és proszociális viselkedéssel rendelkeznek (Hegedűs, 2023).

Az agresszió ebben az esetben nem destruktív, hanem az önértékesítés és a bátorság természetes megnyilvánulása, amely megfelelő környezeti feltételek mellett pozitív irányba fejlődhet. Levin (1958) kísérletei is alátámasztották, hogy a meleg-engedékeny közegben nevelt gyermekek gyakrabban választanak felnőtt szerepeket játékaik során, mint más típusú nevelési stílusban részesülő társaik. Ez a megfigyelés azt jelzi, hogy az ilyen szülői attitűd elősegíti a gyermekek azonosulását a felnőtt szerepekkel, és támogatja az identitásfejlődés természetes folyamatát is (Ranschburg, 2011).

- **Hideg-engedékeny:**

Egy másik nevelési stílus, amely elősegítheti a gyermek agresszív viselkedésének kialakulását, az a hideg-engedékeny szülői attitűd. Ebben az esetben a gyermekben megjelenő

agresszió gyakran belső konfliktusok eredményeként alakul ki, és antiszociális jelleget ölthet. Az ilyen típusú szülő jellemzően érzelmileg elutasító, elhanyagolja gyermekét, és nem reagál megfelelően annak érzelmi szükségleteire. Bár időnként – különösen mások jelenlétében – külső elvárások hatására szigorú, sőt fizikai büntetést is alkalmaz, ezek az alkalmi fellángolások nem ellensúlyozzák az általános közönyösséget és érdektelenséget (Oroszné Perger, 2002).

A szülői elutasítás és a következetlen fegyelmezés miatt a gyermek gyakran ellenszenvvel és agresszióval válaszol, amelyet az engedékeny, szabályozatlan szülői magatartás nem korlátoz. Bandura és Walters kutatásai rávilágítottak arra, hogy az agresszív serdülőknél gyakori a függőségi szorongás, amely elsősorban a szülők hideg és elutasító attitűdjének következménye. Ezek a fiatalok jellemzően gyenge érzelmi kötődést alakítanak ki szüleikkel, nem kérnek tőlük tanácsot, és problémáikat nem osztják meg velük (Ranschburg, 2011).

Gluck fiatalkorú bűnelkövetőkkel végzett vizsgálatait idézve Mussen, Conger és Kagan is hasonló megállapításokra jutottak: a delikvens fiatalok szülei gyakran mutatnak kevesebb érzelmi közelséget, szeretetet és együttérzést gyermekeik irányába. A bűnelkövetők körében ritka a szoros kapcsolat az apával, sokan közülük kifejezetten negatív érzéseket táplálnak szüleik iránt, és úgy érzik, hogy apjuk nem nyújt számukra követhető mintát. Ez jelentősen megnehezíti a szociálisan elfogadott viselkedésminták elsajátítását és a szülőkkel való azonosulást (Ranschburg, 2011).

E kutatások összefüggései alapján megállapítható, hogy a hideg–engedékeny nevelési stílus által generált függőségi szorongás és kontrollálatlan agresszió gyakran a gyermek antiszociális viselkedéséhez, illetve deviáns csoportokhoz való csatlakozásához vezet (Ranschburg, 2011).

- **Meleg – korlátozó:**

A meleg-korlátozó nevelési stílusba sorolható az a túlvédő, túlgondoskodó szülőtypus, amely fokozott figyelmet és ellenőrzést gyakorol gyermeke felett. Ezek a szülők intenzív érzelmi kötődést mutatnak, ugyanakkor szigorú korlátokat szabnak a gyermek viselkedésére. Jellemző rájuk, hogy még idősebb korban is erősen kontrollálják gyermekük mindennapjait – például kísérik őket iskolába, vagy szigorú napirendet írnak elő számukra. Az ilyen típusú viselkedés gyakran fokozott aggodalommal és túlzott óvatossággal párosul (Oroszné Perger, 2002).

A szülő korlátozó magatartásának következményei nagyban függenek annak intenzitásától és következetességétől. A gyermek gyakran nem fejezheti ki nyíltan indulatait, ezért az agresszió belső feszültséggé, szorongássá alakulhat. Ha a szülő csak az otthoni agressziót tiltja, előfordulhat, hogy a gyermek kifelé, társai felé irányítja indulatait – amit egyes szülők még pozitívan is értékelhetnek. Amennyiben azonban a kontroll teljes, és még a képzeletbeli

agresszióra sincs tér, a gyermek pszichésen túlszabályozottá válhat, ami szorongásos tünetekhez vezethet. (Ranschburg, 2011)

Az ilyen környezetben nevelkedett gyermekek általában nem mutatnak agresszív viselkedést, inkább szabálykövetők, iskolaközpontúak, és a társadalmi normáknak való megfelelésre törekednek. Megjelenésük ápolt, viselkedésük udvarias, ugyanakkor gyakran visszahúzódóak, kevésbé kreatívak, és konformista gondolkodás jellemzi őket. Bár ezek a gyerekek gyakran szorongók, a szülői melegség és elfogadás bizonyos mértékig védőfaktoroként is működhet, enyhítve a korlátok káros hatásait (Hegedűs, 2023).

Érdekes megfigyelés az is, hogy a lányok általában jobban alkalmazkodnak ehhez a nevelési stílushoz, kevesebb szorongásos tünetet mutatva, mint a fiúk. Bár ez a nevelési stílus összességében pozitív hatással van a gyermek pszichológiai jóllétére, bizonyos esetekben túlzott szabálykövetéshez is vezethet (Ranschburg, 2011).

- **Hideg-korlátozó:**

A hideg-korlátozó nevelési attitűd jellemzője az alacsony érzelmi bevonódás és a magas szintű kontroll. A szülő ritkán folytat párbeszédet gyermekével, leginkább utasításokat ad, és nem bátorítja az érzelmek vagy a véleményeknek a kifejezését. A gyermek ennek következtében súlyos belső konfliktusokat élhet át, és bizalmatlanság alakulhat ki benne a felnőttekkel szemben (Horváthová, 2019).

E szülői viselkedés célja gyakran a tisztelet és az engedelmesség kivívása, ám az alkalmazott módszerek – például a parancsolás, hibáztatás, fenyegetés, összehasonlítás, kiabálás, verés és a gyakori büntetés – inkább frusztrációhoz, elutasítottságérzéshez és ellenálláshoz vezetnek. A gyerek gyakran hasonló eszközökkel válaszol: dühkitörésekkel, hazugságokkal, bezárkózással, agresszív viselkedéssel vagy épp a menekülés különböző formáival (pl. túlzott alvás, otthonról való elszökés) (Hegedűs, 2023).

A gyermek ebben az ellentmondásos, érzelmileg elutasító közegben gyakran érzi magát rossznak, értéktelennek vagy szerethetetlennek. Ennek hosszú távú következményeként neurotikus zavarok, szorongásos tünetek, sőt – extrém esetekben – önmaga ellen irányuló erőszakos viselkedés, akár öngyilkossági kísérlet is megjelenhet (Oroszné Bánszki, 2002).

2.1.2 Maccoby és Martin nevelési modellje

A korai elméleti megközelítésekkel szemben Diana Baumrind nevelési stílusokra vonatkozó tipológiája empirikus alapokon nyugszik. Modelljét szülő-gyermek interakciók

megfigyelése, szülőkkel készített interjúk, valamint óvodáskorú gyermekek viselkedésének az elemzése alapján alakította ki (Kósa & Vajda 2005).

A konfigurációs megközelítés értelmében a nevelési stílus olyan komplex viselkedési mintázatként értelmezhető, amely több konkrét szülői tevékenységet integrál. Ezek az egyes cselekvések önmagukban is hatással lehetnek a gyermek fejlődésére, azonban a gyermek szocializációja szempontjából elsősorban a szülői magatartás egészszleges mintázata bír meghatározó jelentőséggel. A megközelítés a viselkedéses komponenseken túl a szülő gyermekkel kapcsolatos attitűdjeit, hiedelmeit és érzelmi beállítódásait is a nevelési stílus integráns részének tekinti, ezért a „hiedelmek rendszereként” is szokás hivatkozni rá. (Darling és Steinberg, 1993).

Baumrind szerint a szülői nevelés központi szervezőelve a kontroll, amely nem a szigorú korlátozást vagy a fizikai büntetés alkalmazását jelenti, hanem azokat a szocializációs törekvéseket, amelyek a gyermek sikeres társadalmi beilleszkedését és a családi normákhoz való alkalmazkodását szolgálják. Ennek mentén három, minőségileg eltérő szülői nevelési stílust különített el: az autoriter (tekintélyelvű), az autoritatív (irányadó) és a permisszív (engedékeny) stílust. Ezek nemcsak a kontroll mértékében és módjában különböznek, hanem például a kommunikációs stílusban, a gyermekkel szembeni elvárások érettségében és a gondoskodás mértékében is. Baumrind kutatásait elsősorban óvodáskorú gyermekek és szüleik körében végezte, így az általa leírt nevelési stílusok hatásai leginkább erre a korosztályra vonatkozóan érvényesek (Hegedűs, 2023).

Maccoby és Martin modelljükben a nevelési stílusok rendszerezéséhez a Baumrind-féle kontroll és követelménydimenzió mellé beemelték a szülői érzékenység (vagy válaszkészség) fogalmát is, amely hasonlóságot mutat a korábbi elméletekben szereplő „melegség” vagy „elfogadás” dimenzióval, amelyek a szülő-gyermek kapcsolat érzelmi minőségét hivatottak leírni. A szerzők az érzékenységet úgy értelmezik, mint a gyermek jelzéseire való tudatos odafigyelést, amely alapján két alapvető orientáció különíthető el: a gyermekközpontú és a szülőközpontú nevelési attitűd (Oroszné Bánszki, 2002).

A gyermekközpontú nevelési stílusokra jellemző a magas fokú szülői érzékenység. E körbe tartozik az autoritatív szülő, akit kiegyensúlyozott, következetes, de rugalmas követelményrendszer, valamint érzelmi válaszkészség jellemez. A permisszív szülők szintén érzékenyek és elfogadók, ám kontrollgyakorlásuk minimális, így kevesebb strukturált elvárást közvetítenek a gyermekeik felé. Ezzel szemben az autoriter szülők szülőközpontúak, azaz alacsony fokú érzékenységgel, de magas követelményekkel nevelnek. Ez a stílus inkább a szülői hatalom érvényesítésére és a gyermek engedelmisségére épít. A negyedik kategória, az

elhanyagoló (vagy elutasító) nevelési stílus szintén szülőcentrikus megközelítés, azonban ebben az esetben a szülő mind a kontroll, mind az érzékenység tekintetében alacsony szintet mutat. Az ilyen szülők jellemzően kevés érdeklődést tanúsítanak gyermekeik iránt, gyakran elutasítók vagy közömbösek, és nem biztosítanak megfelelő érzelmi támogatást vagy strukturált nevelési környezetet (Atkinson & Hilgard, 2005).

Az alábbiakban a Maccoby és Martin által meghatározott szülői nevelési stílusok jellemzőit ismertetjük, különös tekintettel azok pszichológiai és szocializációs következményeire.

- **Autoritatív (irányadó, demokratikus) nevelési stílus**

Az autoritatív – más néven irányadó vagy demokratikus – szülői stílus a magas szintű elvárások és az érzelmi melegség együttes jelenlétével jellemezhető. A szülő következetesen szab határokat, miközben törekszik arra, hogy a szabályok betartásának szükségességét a gyermek számára érthetővé és elfogadhatóvá tegye. Fontos számára a gyermek érvelésének meghallgatása, és nyitott az álláspontok kölcsönös megvitatására, noha a végső döntést jellemzően ő hozza meg. Az elvárások mindig a gyermek életkorának megfelelőek, világosan megfogalmazottak és reálisan teljesíthetőek. A szülő aktívan támogatja gyermeke önállóságra irányuló törekvéseit, a kommunikáció kétirányú, empátikus és elfogadó légkörben zajlik. Jellemző rá a szeretet, a gondoskodás, valamint az érzelmek nyílt kifejezése. Bár a gyermek szempontjait figyelembe veszi, nem feltétlenül azonosul velük. Saját nevelési elveit nem tekinti megkérdőjelezhetőnek, hanem reflektíven, rugalmasan alakítja azokat. A demokratikus szülő tehát kooperatív, a gyermekkel való kapcsolatát partnerségként értelmezi. E nevelési stílus következtében a gyermekek általában energikusak, barátságosak, együttműködők – mind a szüleikkel, mind kortársaikkal, továbbá önállóak, bátor viselkedésűek, megfelelő önkontrollal rendelkeznek, és nyitottak a társas kapcsolatokra is. Személyiségfejlődésük és szocializációjuk szempontjából ez a nevelési forma tekinthető a leginkább támogató és optimális keretnek (N. Kollár & Szabó, 2017).

- **Autoriter (tekintélyelvű) nevelési stílus**

Az autoriter szülői attitűd lényege a feltétel nélküli engedelmesség megkövetelése és a szigorú, gyakran merev szabályrendszerek alkalmazása. A kommunikáció egyirányú, a szülő utasításokat ad, elvárja azok végrehajtását, és a szabályszegést rendszerint büntetéssel szankcionálja. A gyermek véleményét ritkán veszi figyelembe, a szülői tekintélyt megkérdőjelezhetőnek tartja. Ez a típusú szülő kevésbé empátikus és érzelmileg távolságtartó, így kapcsolatát inkább a kontroll, mintsem az érzelmi támogatás határozza meg. Fontos számára a rend, a fegyelem, a hagyományoknak a tisztelete és a társadalmi normák betartatása. Nem támogatja a gyermek autonómiáját, az önálló véleményalkotás és

döntéshozatal lehetősége korlátozott. A szülő gyakran saját szükségleteit és elvárásait a gyermek igényei fölé helyezi, és nem biztosít érzelmi megerősítést vagy elfogadó légkört. A viselkedésszabályozás eszköze elsősorban a büntetés, szélsőséges esetben a durvaság, verbális vagy fizikai bántalmazás is megjelenhet (Horváthová, 2019).

Az autoriter nevelés hatására a gyermekek gyakran félénkek, szorongók, visszahúzódnak és kezdeményezésre kevésbé hajlamosak. Tudásvágyuk alacsonyabb, problémamegoldó képességeik fejletlenebbek lehetnek. Habár az iskolai teljesítményük gyakran kielégítő, ezt elsősorban külső motiváció (pl. a büntetéstől való félelem) hajtja, nem pedig belső érdeklődés vagy önmegvalósítási igény. Gyakran tekintélyszemélyektől várják a döntéseket, és önértékelésük sérülékeny. Hajlamosabbak lehetnek a depresszív tünetekre, különösen akkor, ha a szülő folyamatosan gyermekének viselkedésbeli hiányosságait hangsúlyozza, miközben saját áldozathozatalát emeli ki. Mindez büntudat kialakulásához és az agresszió önmaga felé fordításához is vezethet (Horváthová, 2019).

- **3. Permisszív (engedékeny) nevelési stílus**

A permisszív – más néven engedékeny – szülői stílus jellemzője az alacsony szintű kontroll és követelményállítás, ugyanakkor magas fokú érzelmi válasz készség. Az ilyen szülők általában szeretetteljesek, melegek, és érzékenyen reagálnak gyermekük igényeire, de nem szabnak világos határokat, és nem alkalmaznak következetes szabályokat. Törekednek arra, hogy a gyermek jól érezze magát, ám ennek érdekében hajlamosak elkerülni a konfliktusokat és a fegyelmezést. A döntéshozatalt gyakran a gyermekre bizzák, sokszor életkorát meghaladó autonómiát biztosítva számára (Kósa & Vajda 2005).

A permisszív szülők célja, hogy támogató, barátságos kapcsolatot alakítsanak ki gyermekükkel, azonban a túlzott szabadság és a strukturálatlan nevelési környezet miatt a gyermek számára nehézséget jelenthet a szabályokhoz való alkalmazkodás, a viselkedés önszabályozása és a társas normáknak az internalizálása (Király, 2024).

E stílus következtében a gyermekek gyakran impulzívok, önkontrolljuk fejletlen, kevésbé kitartók, és nehezebben viselik a frusztrációt. Bár önbizalmuk gyakran magas, hajlamosak lehetnek önközpontúságra, szabálykerülésre és alacsonyabb szintű iskolai teljesítményre, különösen olyan helyzetekben, amelyek önfegyelmet és feladattudatot igényelnek (N. Kollár & Szabó, 2017).

- **Elhanyagoló (elutasító) nevelési stílus**

Az elhanyagoló – vagy elutasító – nevelési stílus a legalacsonyabb szintű szülői kontrollal és válasz készséggel jellemezhető. A szülő ebben az esetben nem mutat valódi érdeklődést gyermeke iránt, kevés törődést és támogatást nyújt, és gyakran a legalapvetőbb érzelmi, illetve

fizikai szükségleteket sem elégíti ki megfelelő módon. A gyermek viselkedését alig szabályozza, nem állít világos elvárásokat, ugyanakkor érzelmileg is elérhetetlen, hideg, közömbös vagy akár elutasító lehet.

E szülői magatartás hátterében gyakran személyes nehézségek, pszichoszociális problémák vagy túlzott leterheltség húzódik meg. A gyermek ilyenkor tartósan érzelmi bizonytalanságban él, és nem kap megfelelő útmutatást a társas viselkedés normáinak elsajátításához. (Király, 2024)

Az elhanyagoló nevelés következtében a gyermekek gyakran visszahúzódók, alacsony önértékeléssel rendelkeznek, érzelmileg labilisak, és gyenge kötődési mintázatokat alakítanak ki. Hajlamosak lehetnek antiszociális viselkedésre, devianciára, iskolai teljesítményzavarokra és különféle pszichés problémákra, mint például szorongás, depresszió vagy magatartászavarok (Atkinson & Hilgard, 2005).

2.1.3 A szülői nevelési stílusok elemzése

A szülői nevelési stílusok elemzése különösen Baumrind és Maccoby & Martin tipológiáinak értelmében – elsősorban az anyai nevelési gyakorlatok hatásaira fókuszál. Fontos azonban megemlíteni, hogy a szülők nem minden helyzetben azonos módon viszonyulnak gyermekeikhez, illetve egyazon szülő különböző gyermekeihez is eltérő nevelési stílust alkalmazhat. A nevelői attitűd gyakran a gyermek temperamentumának és viselkedésmintázatának függvényében módosul. Így például egy nyugodt, könnyen kezelhető gyermek nagyobb valószínűséggel részesül kevesebb korlátozásban és büntetésben, mint egy impulzívabb, túlmozgásos testvére (Horváthová, 2019).

A szülők nevelési gyakorlata tehát nem merev, hanem helyzet és gyermekfüggő, amelyet a gyermek viselkedése, aktivitási szintje, valamint a szülő érzékenysége és nevelési céljai együttesen alakítanak. A szülői válaszkészség szintje befolyásolhatja azt is, hogy egy adott viselkedés megengedő vagy szigorú reakciót vált-e ki. Olyan esetek is előfordulnak, amikor a szülő kevésbé tolerál bizonyos tulajdonságokat a gyermekében – például a túlzott érzékenységet vagy figyelemigényt, ez pedig a nevelés érzelmi tónusára, azaz a melegség és elutasítás arányára is kihatással lehet (N. Kollár & Szabó, 2017).

Különbségek mutatkozhatnak a nemek mentén is: előfordulhat például, hogy egy fiúgyermek viselkedését – például csintalanságát – a szülő elfogadhatóbbnak, „természetesnek” értelmezi, míg egy hasonló megnyilvánulást a leánygyermektől hisztinek vagy helytelen

viselkedésnek tekint. E jelenség rávilágít a szülői attitűdök szocializációban betöltött szerepére, valamint az egyéni és kulturális értékrendek hatására is (N. Kollár & Szabó, 2017).

A gyermek szocializációs fejlődése szempontjából a leginkább előnyös a demokratikus (irányadó, autoritatív) nevelési stílus, mivel ez támogatja az önállóságot, a kompetenciaérzést és az érzelmi stabilitást. Baumrind kutatásai szerint ez a stílus az ún. instrumentálisan kompetens személyiség kialakulásához vezet.

Kritikusai azonban arra hívták fel a figyelmet, hogy elmélete és empirikus vizsgálatai elsősorban jól funkcionáló, amerikai középosztálybeli családokra terjedtek ki, így nem nyújtanak megfelelő leírást a deviáns vagy diszfunkcionális családmockelekről. Ennek ellenére Baumrind elmélete a nevelési stílusok vizsgálatának egyik legmeghatározóbb kiindulópontjává vált, amely számos további hazai és nemzetközi kutatás alapjául szolgált (Cole & Cole, 2006).

Jelen kutatásunk is Diana Baumrind modelljére épült, a Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ) magyar adaptált változatát alkalmaztuk az adatgyűjtéshez. A kérdőív az autoritatív, autoriter és permisszív nevelési stílusok mérésére szolgál, és validált eszközként széles körben használatos a szülői nevelési attitűdök feltérképezésében.

2.2 A NEVELÉSI STÍLUSOK HATÁSA A GYERMEKEK PSZICHOLÓGIAI FEJLŐDÉSÉRE

A gyermek pszichológiai jellemzőinek alakulásában kiemelkedő szerepet játszik a szülői bánásmód és a nevelési stílusnak a minősége. A vizsgálatok eredményei alapján elmondható, hogy a szülői érzékenység, vagyis az a mérték, amennyire a szülő elfogadja és érzelmileg támogatja a gyermekét, jelentős hatással van a gyermek szociális kompetenciáira és pszichoszociális fejlődésére. (Oroszné Bánszki, 2002). A gyermekbarát és elfogadó, meleg szülői attitűdök pozitívan járulnak hozzá a gyermek társas készségeinek a megerősödéséhez, amit mások mellett Zsolnai és Kasik (2007) is megerősítenek (Kecskeméti, 2017).

Emellett a követelmények és a szülői kontroll szintje elsősorban az instrumentális készségek (pl. tanulmányi teljesítmény, viselkedésszabályozás) fejlődésére van hatással, és szerepet játszik a deviáns viselkedésformák kialakulásának megelőzésében is. Ezek a hatások nem csupán a kisgyermekkorra korlátozódnak, hanem a serdülőkorban is jól kimutathatók (Oroszné Bánszki, 2002).

A Baumrind-féle nevelési stílustipológia szerint az autoritatív (irányadó) nevelési stílusban felnövő gyermekek szociálisan kompetensek, felelősségteljesek, proszociális viselkedésűek, megfelelő önbizalommal rendelkeznek, és kiegyensúlyozott iskolai

teljesítményt mutatnak. Önállóak, ellenállóak a külső befolyással szemben, és ritkábban jelennek meg náluk maladaptív viselkedésformák (Oroszné Bánszki, 2002).

Ezzel szemben a tekintélyelvű (autoriter) nevelési stílusban nevelkedett gyermekek bizonytalanabbak társas kapcsolataikban, önértékelésük alacsonyabb, iskolai teljesítményük mérsékelt. Bár a deviancia ritkán fordul elő körükben, érzelmi biztonságuk megingatható (Oroszné Bánszki, 2002).

Az engedékeny (permisszív) nevelési stílus hatása sokszínűbb: a gyermekek között találhatóak jól alkalmazkodók, proszociálisak és jó tanulmányi eredményekkel rendelkezők, azonban a kontroll alacsony szintje miatt megnő a kockázata a szabálykerülő viselkedésformáknak és például a droghasználat kialakulásának is (Hegedűs, 2023).

Az elhanyagoló (elutasító) nevelési stílus – amelyet Maccoby és Martin különítettek el súlyos hiányokat eredményez a szociális kompetencia terén. Az ilyen környezetben nevelkedő gyermekek gyakran mutatnak antiszociális viselkedést, alacsony szintű tanulmányi teljesítményt, valamint jelentős mértékben ki vannak téve a különféle pszichés és viselkedési zavarok, köztük a drogfogyasztás veszélyének (Oroszné Bánszki, 2002).

A társas kapcsolatok szerepére korán felhívta a figyelmet Mead, aki szerint az egyén önmagáról való tudása másokkal való kölcsönös viszonyaiban formálódik. Ehhez a gondolatmenethez kapcsolódik Higgins elmélete is, aki különösen a szülői visszajelzéseket tartja meghatározónak a self fejlődésében. Tesser és Campbell szintén alátámasztották a szülői értékelések fontosságát az önértékelés formálódásában (Sallay & Münnich, 1999).

Sallay és Münnich kutatásukban az észlelt szülői attitűdök hatását vizsgálták a self fejlődésére, és megállapították, hogy a meleg, elfogadó anyai nevelési stílus, valamint a közvetlen, támogató kapcsolati légkör különösen pozitív hatással van a fiatalok önértékelésére és identitásfejlődésére (Hegedűs, 2023)

2.2.1 A szülői bánásmód és nevelési stílus hatása a gyermek pszichés jóllétére és jövőorientációjára

A pszichológiai kutatások rámutatnak arra, hogy a szülői bánásmód nem csupán a gyermek aktuális viselkedésére van hatással, hanem hosszú távon meghatározza az érzelmi stabilitását, a szorongás szintjét és az egészséges személyiségfejlődését is. Last és munkatársai (1991), valamint Perrin (1997) szerint a szülői bánásmód három dimenzió mentén fejti ki hatását a gyermek szorongásszintjére: ezek a szülői modellnyújtás, a kontroll (túlvédés), valamint a hideg, elutasító szülői attitűd (Hegedűs, 2023).

Azok a szülői stratégiák, amelyek túlzott kontrollal járnak – ilyen például a tekintélyelvű nevelés vagy a túlóvás – akadályozzák a gyermek autonómiájának fejlődését. A gyermek nem tud önálló tapasztalatokat szerezni, a világot kiszámíthatatlannak és fenyegetőnek élheti meg, miközben önmagát inkompetensnek tartja. Ez a bizonytalanság fokozott szorongásban, döntésképtelenségben és új helyzetektől való félelemben nyilvánulhat meg. Ugyanakkor a másik véglet, vagyis a túl korán és mértéktelenül biztosított szabadság – amely gyakran az elhanyagoló szülői attitűd velejárója – szintén növelheti a gyermek szorongásra való hajlamát (Lantos, 2016).

A nemzetközi kutatások eredményei megerősítik az eddig említett összefüggéseket: Aka és Gencoz (2014) kimutatták az anyai elutasítás és a gyermeki szorongás közötti kapcsolatot, míg Bee Hui Yap és munkatársainak (2014) metaanalízise alapján a szülői érzelmi melegség protektív, azaz szorongáscsökkentő hatással bír (Lantos, 2016).

McGee és Stanton (1992) serdülők szociális kapcsolatait – különösen a szülőkkel és kortársakkal való viszonyukat – és pszichés jóllétét vizsgálva arra az eredményre jutottak, hogy azon fiatalok, akik érzelmileg szegényesnek ítélték szüleikkel való kapcsolatukat, alacsonyabb szubjektív jólléti mutatókkal rendelkeztek. Eredményeik szerint a szülő-gyermek kapcsolat minősége olyan meghatározó jelentőséggel bír, aminek a hiányosságát még a kortársakkal való pozitív kapcsolat sem képes kompenzálni (Kecskeméti, 2017).

A szülő-gyermek kapcsolat jelentőségét erősítik meg Csorba és Huszár (1991) kutatásai is, akik fokozott neuroticizmussal jellemezhető serdülők pszichés állapotát vizsgálták. A szerzők hipotézise szerint e fiatalok szüleikkel való kapcsolata rosszabb, gyermekkorukban nevelési hibákat tapasztaltak, és saját fejlődésüket negatívan értékelték. Ezeket a feltételezéseket empirikus eredményeikkel is alátámasztották (Kecskeméti, 2017).

Obál és munkatársai (2021) az autoritatív (irányadó) nevelési stílus serdülő lányok pszichológiai és egészségjellemzőivel való kapcsolatát vizsgálták. A korrelációs elemzések alapján megállapították, hogy az autoritatív szülői attitűd pozitív összefüggést mutat az optimizmus, proaktív megküzdés, magasabb önértékelés, testkép és életelégedettség mutatóival. Ezen túlmenően az anya autoritatív nevelése kedvező hatással van a serdülők egészségi állapotának szubjektív megítélésére, valamint védőfaktoraként szolgálhat a média káros befolyásaival szemben. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy a serdülőkorban is meghatározó jelentősége van a szülői nevelésnek, különösen az autoritatív stílusnak a testi-lelki jóllét fenntartásában (Hegedűs, 2023).

Sallay (2003) vizsgálatában a fiatal felnőttek (átlagéletkor: 20,4 év) körében az észlelt szülői nevelés és a jövőorientáció kapcsolatát elemezte. Eredményei szerint a harmonikus

családi légkör és a konzisztens, támogató szülői hozzáállás elősegíti a hosszú távú célok kialakulását és a jövőbe vetett reményt. Ugyanakkor az anyai túlzott támogatás, túlzott ragaszkodás és a merev szabályrendszerek negatívan hatnak a jövőorientáció fejlődésére, gátolva az autonóm célkitűzések megfogalmazását (Hegedűs, 2023).

Az eddigi kutatások eredményei egyértelműen rámutatnak arra, hogy a szülői nevelési stílus kulcsszerepet játszik az énkép, önértékelés, szociális kompetencia, jövőorientáció és megküzdési stratégiák kialakulásában – nemcsak gyermekkorban, hanem serdülőkorban és fiatal felnőttként is. A szülői viselkedést számos tényező befolyásolja: a család belső dinamikája, a társas kapcsolatok minősége, a külső társadalmi és kulturális kontextus, valamint a szülő személyiségjegyei. Emellett a gyermek sem pusztán passzív befogadója a nevelési hatásoknak, hanem aktívan visszahat a szülői attitűdökre is (Oroszné Bánszki, 2002)

Mindezek alapján kiemelten fontos a családi szocializáció és a szülő-gyermek kapcsolat tudatos alakítása, valamint a szülői kompetenciák fejlesztése – különös tekintettel az „elég jó szülő” fogalmára, hiszen a gyermek személyiségfejlődésének egyik legmeghatározóbb tényezője a megfelelő nevelési környezet (Hegedűs, 2023).

Összességében elmondható, hogy a szülői nevelési stílus hosszú távon befolyásolja a gyermek pszichoszociális fejlődését, az önszabályozás képességét és a szorongásra való hajlamát. Ezért különösen fontos, hogy a nevelési környezet következetes, szeretetteljes és támogató legyen, ugyanakkor világos elvárásokat közvetítsen.

A szülői attitűd és a nevelési stílus nemcsak a gyermek viselkedésére, hanem annak pszichológiai egészségére és érzelmi állapotára is jelentős hatással van. A kutatások egyre inkább alátámasztják, hogy a túlzott kontroll, az érzelmi elutasítás vagy az inkonzisztens nevelés növelheti a gyermekekben kialakuló szorongásszintet, míg a meleg, támogató, ugyanakkor következetes szülői viselkedés védőfaktoroként működhet. E felismerésekre alapozva dolgozatom egyik kérdése, hogy van-e kimutatható kapcsolat a szülők által alkalmazott nevelési stílus és a szorongás szintje között (Kollár & Szabó, 2004).

A szülői nevelési stílusok pszichológiai következményeinek áttekintése után érdemes megvizsgálni, hogy ezek az attitűdök és gyakorlatok milyen módon változtak az időben, illetve hogyan formálódnak generációs sajátosságok mentén. A társadalmi, gazdasági és kulturális környezet jelentős hatást gyakorol a szülői szerepfelfogásra, a fegyelmezési eszközökre, valamint az érzelmi nevelés formáira is. Ennek megfelelően a következő alfejezet a nevelési gyakorlatok generációk közötti különbségeit elemzi, rámutatva a történeti és technológiai kontextusok szerepére a gyermeknevelési attitűdök formálódásában.

2.3 GENERÁCIÓK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK A NEVELÉSI GYAKORLATBAN

A gyermeknevelési attitűdök és gyakorlatok az elmúlt évtizedekben jelentős átalakuláson mentek keresztül, amelyben kiemelt szerepet játszottak a társadalmi, gazdasági és technológiai változások. A generációk közötti különbségek nemcsak a nevelés mikéntjében, hanem annak célrendszerében és értelmezésében is tetten érhetők (Somlai, 2013). A szülői szerepfelfogás, az elvárt gyermeki viselkedés, valamint a fegyelmezési stratégiák mindig az adott történelmi korszak társadalmi normáit, értékrendjét és kulturális kontextusát tükrözik (Györfy, 2008).

A **Baby Boom** generáció (1946–1964) nevelési gyakorlata döntően tekintélyelvű és hierarchikus volt, amely az engedelmességet és a fegyelmet helyezte előtérbe. A gyermekek nevelése szigorú szabályokon és hagyományos szerepelvárásokon alapult, a szülői szerep erősen irányító jellegű volt (Kopp & Skrabski, 2006).

Ezzel szemben az **X generációs** szülők (1965–1979) már nyitottabbá váltak az önállóság és a gyermeki kompetencia támogatására, ugyanakkor továbbra is fontosnak tartották az irányítást és a keretek fenntartását (Kopp & Skrabski, 2006).

Az **Y generáció** (1980–1995) tagjai a pszichológiai ismeretek elérhetőbbé válásával tudatosabban reflektálnak a gyermek érzelmi szükségleteire, és előtérbe helyezik a pozitív fegyelmezést, az érzelmi intelligencia fejlesztését, valamint a demokratikus szülő-gyermek kapcsolati modellt (Nagy, 2020).

Az újabb generációk, mint a **Z generáció** (1996–2009) szülői gyakorlataiban pedig már egyre jellemzőbbek az olyan nevelési megközelítések, mint a „helikopterszülőség” vagy a „gentle parenting”, amelyek a túlzott gondoskodás, illetve az érzelmi elfogadás és gyengéd irányítás kettősségét hordozzák (Steigervald, 2020).

A technológiai fejlődés és a digitális eszközök elterjedése tovább árnyalja a generációk közötti különbségeket. Míg a korábbi generációk számára a szülői kontroll elsősorban a gyermek fizikai jelenlétére és viselkedésére irányult, addig napjainkban a szülőknek a digitális tér szabályozása (pl. képernyőidő, online biztonság) is jelentős kihívást jelent (Nagy, 2020). Ez újfajta kompetenciákat és alkalmazkodási készséget igényel a szülőktől.

A magyar és szlovák társadalmi kontextusban is megfigyelhetők ezek a generációs eltérések.

Magyarországon a rendszerváltást megelőzően szocializálódott szülők körében gyakoribbak voltak a tekintélyelvű és büntetésalapú nevelési attitűdök, míg a fiatalabb

generációk – különösen a millenniumi szülők – egyre inkább a partnerségen, nyílt kommunikáción és érzelmi támogatáson alapuló megközelítéseket alkalmazzák (Szabó, 2016).

A generációk közötti főbb különbségek az alábbi táblázatban foglalhatók össze:

	Téma	Baby Boom	X generáció	Y generáció	Z generáció
1	Fegyelmezés	Büntetésalapú, tekintélyelvű	Szabályokra épülő, irányító	Pozitív megerősítés, tudatos nevelés	Érzelmi irányítás, gentle parenting
2	Szülő-gyerek viszony	Hierarchikus, szülői irányítás dominál	Irányító, de nyitottabb az önállóságra	Demokratikus, együttműködő	Partneri túlzott gondoskodás („helikopterszülőség”)
3	Érzelmekek kezelése	Érzelmekek elfojtása, tabuk	Fokozatos érzelmi nyitottság	Érzelmekek elfogadása és fejlesztése	Nyílt érzelmi kommunikáció
4	Technológia szerepe	Elhanyagolható	Fokozódó jelenlét	Jelentős, integrált a nevelésbe	Digitális kontroll, képernyőidő szabályozása
5	Szabadság és autonómia	Korlátozott, szigorú szabályok	Fokozott önállóság támogatása	Nagyobb mozgástér és egyéni döntések	Magas fokú autonómia, de bizonytalanság

2. táblázat – saját szerkesztés

Végső soron elmondható, hogy a generációs különbségek a gyermeknevelésben nem pusztán viselkedésbeli eltérésekben nyilvánulnak meg, hanem mélyebb pszichoszociális jelentéssel bírnak. Míg a korábbi nemzedékek a társadalmi rend és engedelmisség fenntartására fókuszáltak, addig a jelenlegi generációk már nagyobb hangsúlyt fektetnek a gyermeki autonómia, az érzelmi biztonság és a pszichés jóllét támogatására (Steigervald, 2020).

A fentiekben bemutatott generációs különbségek rávilágítanak arra, hogy a gyermeknevelési attitűdök nem statikusak, hanem idővel és társadalmi kontextusban változnak.

A generációk közötti nevelési különbségek nem csupán kulturális vagy társadalmi jellegű változásokat tükröznek, hanem jelentős pszichológiai következményekkel is járhatnak a gyermekek fejlődésére nézve. Különösen fontos kérdés, hogy az eltérő szülői attitűdök és nevelési stílusok miként befolyásolják a gyermekek érzelmi biztonságát, önértékelését és szorongásszintjét. Az autoriter, túlzott kontrollt alkalmazó vagy éppen túlvédő nevelés gyakran vezethet belső feszültségekhez, míg a támogató, elfogadó szülői viszonyok inkább védőfaktoroként működhetnek a szorongás kialakulásával szemben. A következőkben azt vizsgáljuk meg, milyen összefüggések azonosíthatók a nevelési stílusok és a gyermekek pszichés jólléte, különösen a szorongásszint alakulása között.

3. A SZORONGÁS ÖSSZEFÜGGÉSE A CSALÁDTÍPUSSAL ÉS A NEVELÉSI STÍLUSSAL

3.1. A SZORONGÁS PSZICHOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉSE

„A pszichológiai irodalom nagyon ellentmondásos a szorongás fogalmának megközelítésében. A tanulásemelvények általában úgy különböztetik meg a félelemtől, hogy míg a félelmet mindig közvetlen ok váltja ki, a szorongás oka közvetett és távoli. Tehát a szimbolikus szeparációs félelmek vagy az irradiált fizikai fájdalomtól való félelem (amikor a gyermek fél egy szelíd pincsikutyától, mert valamikor régen egy komondor megharapta) ebben az értelemben szorongásnak számít. Ugyanakkor a klinikus felfogás szerint a félelem oka mindig a külvilágban, annak valamely objektumában keresendő, a szorongásé pedig belül, a konfliktusokkal terhelt személyiségben.” (Ranschburg, 2011, 84. o.)

A szorongás egy komplex érzelmi állapot, amelyet általában tartós feszültség, nyugtalanság, bizonytalanságérzés, illetve a kontroll elvesztésétől való félelem jellemez. Bár a félelemhez hasonló, attól mégis elkülönül: míg a félelem konkrét, azonosítható veszélyre adott reakció, addig a szorongás gyakran nem specifikus, belső forrásból eredő feszültség, amely a jövő bizonytalanságával és az egyén énvédelmi mechanizmusainak megterhelésével kapcsolódik össze (Spielberger, 1972).

Pszichológiai szempontból a szorongás az emberi adaptációs rendszer természetes része, amely segít előkészíteni az egyént a potenciálisan fenyegető helyzetekre. Egy bizonyos szintig tehát normatív és funkcionális, azonban, ha krónikussá válik, vagy ha túlzott mértékben van jelen a mindennapi életben, az alkalmazkodás zavarát okozhatja. Ilyen esetekben pszichés zavarok – például generalizált szorongásos zavar (GAD), szociális szorongás, pánikzavar vagy depresszió – kialakulásához vezethet (American Psychiatric Association [APA], 2022).

Tringer szerint a félelem és a szorongás alapvetően különböző érzelmek. Míg a félelem konkrét, jól körülhatárolható ingerhez vagy veszélyhez kapcsolódik, addig a szorongás nem rendelkezik meghatározott tárggyal, inkább általános feszültségként vagy irracionális félelemként jellemezhető. A szorongás gyakran céltalan félelemként jelenik meg, és egyfajta fokozott éberségi állapotot idéz elő, amelyhez sajátos testi és pszichés tünetek társulhatnak. Ez az állapot gyakran az élet természetes részeként jelentkezik, különösen új vagy bizonytalan helyzetekben, illetve érzelmi megterhelések – például kudarcélmény vagy csalódás – hatására. Amennyiben azonban az egyén elveszíti a kontrollt a szorongás mértéke vagy tartalma felett, a jelenség már kóros formát ölthet. (Tringer, 2001)

A szorongásnak különböző megjelenési formái lehetnek, melyeket a szakirodalom leggyakrabban állapotszorongás (state anxiety) és vonásszorongás (trait anxiety) kategóriákban különít el. Az állapotszorongás időszakosan, egy adott helyzetre adott reakcióként jelentkezik, míg a vonásszorongás az egyén tartós személyiségvonásaként van jelen, tehát egyfajta fokozott érzékenységgént az élethelyzetek bizonytalanságára (Beesdo et al., 2009).

A szorongás kialakulásának és fennmaradásának hátterében különböző biológiai, pszichológiai és szociális tényezők állhatnak. A genetikai hajlam, az idegrendszeri sajátosságok (például a limbikus rendszer fokozott aktivitása), valamint a korai életesemények, szülő-gyermek kapcsolati zavarok és a nevelési stílusok egyaránt szerepet játszhatnak a szorongásos zavarok kialakulásában (Muris & Ollendick, 2005).

Különösen fontos hangsúlyozni, hogy a szorongás gyakran már gyermekkorban megjelenik, és ebben a fejlődési szakaszban a családi környezet – különösen a szülői nevelési stílus és a család működési dinamikája – meghatározó szerepet tölt be. Az érzelmi biztonság hiánya, az érzelmileg elutasító vagy túlzottan kontrolláló nevelési minták szoros kapcsolatban állnak a gyermekek fokozott szorongásszintjével (Muris et al., 2001).

A következő alfejezetben azt vizsgáljuk, hogy a családtípusok és a szülői nevelési stílusok milyen módon járulnak hozzá a gyermek szorongásának alakulásához, és milyen különbségek azonosíthatók e tekintetben generációs bontásban is.

3.2. CSALÁDTÍPUSOK ÉS A SZORONGÁS

A család típusa és szerkezete jelentős szerepet játszhat abban, hogyan alakul ki a gyermekek érzelmi biztonsága, amely a szorongás szintjét is befolyásolhatja. A nukleáris családokban, ahol két szülő és gyermek, gyermekeik élnek együtt, nagyobb eséllyel alakul ki strukturált, kiszámítható környezet, amely csökkentheti a gyermekek szorongásos reakcióit (Bodonyi et. al., 2006).

Az egyszülős családokban ugyanakkor a szorongás kockázata növekedhet, különösen, ha a szülő túlterhelt, vagy a válás körülményei traumatikusak voltak. A biztonságos kötődés kialakulása ebben az esetben is lehetséges, de a stabilitás hiánya és a kevesebb szülői figyelem fokozhatja a bizonytalanságérzést (Amato, 2000).

A mozaikcsaládok esetében az új családi kapcsolatokhoz való alkalmazkodás gyakran jár érzelmi stresszel. A gyermekek szorongása fokozódhat a nevelési elvek eltéréséből vagy a szülő-gyermek kapcsolat átrendeződéséből eredően (Ganong & Coleman, 2004).

A kutatások azt mutatják, hogy nem a családtípus önmagában, hanem a család működésmódja és a kapcsolatok minősége a meghatározó a gyermekek szorongásszintjében (Bodonyi et. al., 2006).

3.3 A SZORONGÁS KIALAKULÁSÁNAK ÖSSZEFÜGGÉSE A NEVELÉSI STÍLUSSAL

A szülői nevelési stílus jelentős hatást gyakorol a gyermek érzelmi fejlődésére, különösen a szorongásos tünetek megjelenésének valószínűségére. Az eltérő szülői attitűdök – legyenek azok túlságosan szigorúak, elutasítóak vagy éppen túl engedékenyek – különbözőképpen befolyásolják a gyermek énképének, érzelmi biztonságának és megküzdési mechanizmusainak kialakulását (Oroszné Perger, 2002).

Számos kutatás igazolja, hogy a tekintélyelvű (autoriter) nevelési stílusban felnövő gyermekek körében magasabb a szorongásos problémák előfordulása. Ennek oka, hogy az ilyen típusú szülők gyakran alkalmaznak szigorú, kritikus, kontrolláló viselkedést, miközben kevés érzelmi támogatást nyújtanak, ami alacsony önértékeléshez és belső feszültséghez vezethet (Oroszné Bánszki, 2002).

A szorongásos zavarok hátterében gyakran áll a gyermekkel szemben alkalmazott hideg–korlátozó szülői magatartásforma is. Ebben az esetben a gyermek érzelmi szükségletei elutasításra kerülnek: a szülő elutasító vagy ellenséges viselkedése kevés interakcióval, gyakori fizikai fenyegetéssel és túlzott kontrollal társul. Bár a gyermekben természetes módon megjelenik az agresszív válaszreakció, a rendkívül szűkös érzelmi és viselkedési keretek miatt nem nyílik lehetősége annak kifejezésére. A szülő gyakran ellentmondásos módon kommunikál: miközben érzelmileg elutasító, hangsúlyozza önfeláldozását és azt, hogy cselekedetei a gyermek „javát” szolgálják. Ez az ellentmondás a gyermek számára értelmezhetetlen, fokozza büntudatát és önvádlását, melynek következtében az agresszió befelé fordul, s így súlyos belső konfliktusok és neurotikus tünetek alakulhatnak ki. A gyermek önértékelése csökken, szorongása fokozódik, miközben a szülő nem nyújt sem valódi elfogadást, sem érzelmi biztonságot. Ez a korai érzelmi deficit hosszú távon kihat a személyiségfejlődésre: visszahúzódó, félnk magatartás, feladathelyzetektől való szorongás, valamint súlyosabb pszichés problémák – például felnőttekkel szembeni bizalmatlanság, önsértés, sőt öngyilkossági készletések – is kialakulhatnak, mint az önmaga ellen fordított agresszió végső megnyilvánulásai. (Ranschburg, 2011).

A megengedő (permisszív) nevelési stílus esetén a gyermek túlzott szabadságot kap, következésképp a szabályok és határok hiánya bizonytalanságérzést, kontrollvesztettséget okozhat, ami szintén szorongáshoz vezethet, különösen strukturált környezetekben, például az iskolában (Kissné, 2010).

Ezzel szemben az irányadó (autoritatív) nevelési stílus – amely az érzelmi melegség, következetes szabályalkotás és nyitott kommunikáció egyensúlyán alapszik – védőfaktorként működik. A biztonságos kötődés, a tisztán kommunikált elvárások és az elfogadó szülői hozzáállás mérsékli a szorongásos tünetek kialakulását, és elősegíti a gyermek érzelmi stabilitását (Kósa & Vajda, 2005).

Egy magyarországi tanulmány (Kósa, 2013) rámutatott arra, hogy az érzelmileg elérhető, meleg szülői magatartás alacsonyabb szintű szorongással, míg a túlzott kontroll és a szülői elutasítás magasabb szintű szorongással korrelál. Ez különösen hangsúlyos a serdülőkorban, amikor a gyermek fokozott önállóság iránti igénye és az érzelmi labilitás miatt még sérülékenyebb az ilyen környezeti hatásokra.

Empirikus vizsgálatok egyértelműen megerősítik, hogy az autoriter és elutasító szülői viselkedés magasabb szintű gyermekkori szorongással jár együtt, míg az elfogadó, meleg, mégis következetes szülői hozzáállás a pszichológiai jóllét egyik legfontosabb előrejelzője (Kósa, 2013).

Fontos hangsúlyozni, hogy nem csupán a nevelési stílus típusa, hanem annak következetessége és érzelmi minősége is kulcsfontosságú tényező. A szülők gyakori, indokolatlan vagy kiszámíthatatlan büntetése, illetve a dicséret hiánya szintén fokozhatja a gyermekek szorongásos reakcióit, különösen, ha a szülői válaszok nem a gyermek viselkedésére, hanem annak személyére irányulnak (McLeod et al., 2007).

Összefoglalva, a gyermekek szorongásának hátterében gyakran a diszfunkcionális szülő–gyermek kapcsolati mintázatok húzódnak meg. A nevelési stílus nemcsak a viselkedési szabályozást, hanem az önértékelést, a társas biztonságérzetet és az érzelmi megküzdést is alakítja, így kulcsszerepet játszik a szorongás megelőzésében és csökkentésében.

Fontos megjegyezni, hogy a szülői nevelési stílus és a szorongás közötti kapcsolatot közvetítheti a kötődési mintázat, az önértékelés szintje, valamint a szülői viselkedés következetessége is (Muris et al., 2011).

3.4 A SZORONGÁS ÉS A GENERÁCIÓK ÖSSZEFÜGGÉSE

A társadalomkutatásban a „generáció” fogalma alatt olyan korcsoportokat értünk, amelyek hasonló történelmi, társadalmi és kulturális tapasztalatok mentén szocializálódtak. A generációs szemlélet abból indul ki, hogy a különböző időszakokban felnövő emberek pszichológiai jellemzőiben is kimutathatók eltérések, így például a szorongásos zavarok gyakoriságában, okában és megnyilvánulási formáiban is.

A leggyakrabban vizsgált generációk:

- Baby boomer (1946–1964)
- X generáció (1965–1979)
- Y generáció / Millennials (1980–1995)
- Z generáció (1996–2009)
- Alfa generáció (2010 után)

Az elmúlt évtizedekben a szorongás előfordulási gyakorisága jelentősen növekedett, különösen a fiatalabb generációk körében. Ennek hátterében nemcsak biológiai, hanem társadalmi, gazdasági és digitális tényezők is állnak. A modern életvitel a bizonytalanság, versengés, túlzott információáramlás és a közösségi média hatásai új típusú pszichés terhelést jelentenek a fiatalabb generációk számára (Twenge et al., 2019).

Szorongás a Baby Boomer és X generációban

A Baby Boomer generációban a szorongás ritkábban került felszínre, mivel a mentális egészség témája tabu volt, és az érzelmi kontrollt nagyra értékelték. A szorongásos tünetek gyakran testi panaszok formájában jelentkeztek, és kevésbé kerestek pszichológiai segítséget.

Az X generáció tagjai már nyitottabbá váltak a pszichológiai problémák felismerésére és kezelésére, de sokan még mindig a „megküzdés saját erőből” elvét követték, ami késleltetheti a segítségkérést (Pera, 2020).

Y és Z generáció: A szorongás „járványa”

A milleniálok és különösen a Z generáció tagjai körében a szorongás mértéke drámaian megnőtt. A közösségi média, a folyamatos összehasonlítás, a gazdasági bizonytalanság, a klímaváltozás, a világhátrahagyások és a jövőképek hiánya mind hozzájárulnak ehhez a növekedéshez (Twenge et al., 2019). A szorongás gyakran már serdülőkorban megjelenik, és depresszióval, alvászavarral, izolációval társulhat.

Ugyanakkor pozitívként említhető, hogy ezek a generációk nyitottabbak a mentális egészség témájára, és kevésbé stigmatizálják a segítségkérést. A terápiás kultúra és az

öngondoskodás népszerűségének növekedése elősegítheti a korai felismerést és a beavatkozást (Rickwood et al., 2007).

Alfa generáció: Egyre fiatalabb korban jelentkező szorongás

Az alfa generáció még gyermekkorban van, de már most is megfigyelhető a szorongás korai megjelenése, különösen a digitális környezethez való kapcsolódás és a járványhelyzet (COVID-19) utóhatásai nyomán. A képernyőidő, a társas kapcsolatok hiánya és a folyamatos ingerstimuláció mind hatással vannak az érzelemszabályozás fejlődésére (Singh et al., 2020).

3.5. TÁRSADALMI ÉS KULTURÁLIS KONTEXTUS

A szorongás nem kizárólag belső pszichés probléma, hanem társadalmi kontextusban értelmezendő jelenség is. A munkaerőpiac rugalmassága, a lakhatási bizonytalanság, az oktatási rendszer nyomása és az online tér elvárásai a fiatalabb generációkat állandó teljesítménykényszerbe helyezik. Emellett a szülői elvárások, a „helikopterszülői” nevelés és az önállóság hiánya szintén hozzájárulhatnak a szorongás kialakulásához (Twenge et al., 2019).

Összegzésként a szorongás egyre fiatalabb életkorban jelentkezik, és a különböző generációk eltérő társadalmi, kulturális és technológiai közegben élik meg ezt a problémát. A fiatalabb generációk fokozott pszichés sérülékenysége részben annak is köszönhető, hogy olyan komplex kihívásokkal néznek szembe, amelyekhez nem társul elegendő érzelmi támogatás vagy megküzdési stratégia. Ugyanakkor ezek a generációk nyitottabbak a mentális egészségre, ami reményt ad a prevenció és intervenció hatékonyságának növekedésére.

Az elméleti fejezet zárásaként láthatóvá vált, hogy a szorongás összetett, többszintű jelenség, amely nemcsak a szülői nevelési stílusokkal, hanem a társadalmi és kulturális környezettel is szoros összefüggést mutat. A generációs különbségek, a családszerkezetek átalakulása és a nevelési mintázatok eltérő pszichológiai következményekkel járhatnak a szülők és a gyermekek mentális jóllétére nézve. Mindezek alapján indokolttá vált empirikusan is megvizsgálni, hogy milyen kapcsolat figyelhető meg a családtípusok, a nevelési stílusok és a szülők szorongásszintje között, különös tekintettel a generációs hovatartozásra.

A következő fejezetben bemutatjuk a kutatás módszertanát, a résztvevők jellemzőit, valamint az alkalmazott mérőeszközöket, amelyek lehetővé teszik e kapcsolatok kvantitatív feltárását.

4. KUTATÁS

4.1 KUTATÁS CÉLJA ÉS HIPOTÉZISEI

A gyermeknevelési stílusok és a szülői szorongás vizsgálata napjainkban kiemelt jelentőséggel bír mind pszichológiai, mind társadalomtudományi szempontból. A nevelési gyakorlat ugyanis nemcsak az egyén fejlődésére van hosszú távú hatással, hanem meghatározza a gyermekek társas kapcsolatait, érzelemszabályozását és pszichés jóllétét is (Darling & Steinberg, 1993). Ezzel párhuzamosan a szülők pszichés állapota különösen a szorongás szintje, szoros összefüggést mutathat a nevelési stratégiákkal, amit a mindennapi élethelyzetek kezelése, a gyermek iránti érzékenység, valamint a határok meghatározása is tükrözhet (Abidin, 1992).

A kutatásunk egyik fő célja, hogy feltárja, milyen nevelési stílusokat alkalmaznak a különböző generációkhoz tartozó szülők, és ezek a különbségek milyen mértékben tükrözik a társadalmi változásokat. Külön figyelmet fordítottunk arra, hogy az irányítóbb nevelési stílus valóban egyre hangsúlyosabbá válik-e, és hogy a tekintélyelvű szemlélet mennyiben szorul háttérbe a fiatalabb generációk körében (Keller, 2006). Személyes motivációként is fontos szerepet játszott a téma választásában, hogy szülőként sokszor tapasztalok eltérő nevelési attitűdöt a saját szüleim (Baby Boomer és X generációs szülők) részéről. Bár nevelésük időszakában már jelen voltak demokratikus törekvések, a rendszerváltást megelőző társadalmi minták még erősen jelen voltak a gyakorlatban (Keller, 2006).

A vizsgálat másik fókuszja a családszerkezeti sajátosságokra irányul. A klasszikus nukleáris családmodell mellett egyre gyakoribbá váltak az egyszülős, mozaik és kiterjesztett családtípusok, melyek új kihívásokat jelentenek a gyermeknevelés szempontjából. Kutatásunk célja annak feltérképezése, hogy ezek a szerkezeti változások milyen hatással vannak a szülői nevelési stílusra, valamint a szülők szorongás szintjére. Feltételezhető ugyanis, hogy az egyedülálló nevelés, az új partnerek belépése, vagy a többgenerációs együttélés különböző szintű pszichés terhelést jelenthet a szülők számára, ami befolyásolhatja a gyermeknevelés módját is (Spéder, 2020).

Összességében tehát a kutatás célja kettős: egyrészt feltárni a generációs nevelési mintázatokat, másrészt megvizsgálni, hogyan kapcsolódik mindez a családtípushoz és a szülők pszichés állapotához. Eredményeink hozzájárulhatnak a nevelési gyakorlatok jobb megértéséhez és a családokat támogató pszichológiai intervenciók tervezéséhez is.

Hipotézisek

A vizsgálat célkitűzései mentén három hipotézist fogalmaztunk meg. Ezek a hipotézisek a szülői nevelési stílusok és a szorongásszint társadalmi, családszerkezeti és generációs kontextusban történő megértését szolgálják. Az alábbiakban részletesen ismertetjük a kutatási hipotéziseket, mindegyikhez rövid indoklást is mellékelve.

H1 – Van összefüggés a generációk és a szülői nevelési stílus között.

Ez a hipotézis azon a feltételezésen alapul, hogy a társadalom változásaival, például a rendszerváltással és a demokratikusabb gondolkodás elterjedésével együtt a nevelési szokások is fokozatosan átalakultak. Úgy gondoljuk, hogy a fiatalabb generációk szülei inkább a gyermekközpontú, irányító nevelési stílust részesítik előnyben, míg az idősebb generációk, akik még egy tekintélyelvűbb társadalmi rendszerben szocializálódtak, ezért nagyobb arányban alkalmazzák a hagyományos, tekintélyelvű nevelést (Darling & Steinberg, 1993).

H2 – Van összefüggés a családszerkezet és a nevelési stílus között

Úgy gondoljuk, hogy az, milyen családban nevel valaki gyermeket – például egyedülállóként, újrահázasodva vagy egy nagyobb, többgenerációs családban, hatással lehet arra, hogyan nevel. Egy egyszülős családban például a szülőre több felelősség és stressz hárulhat, míg egy kiterjesztett vagy mozaikcsaládban más felnőttek is beleszólhatnak a nevelésbe, ami szintén formálhatja a szülői attitűdöket. Feltételezésünk szerint ezek a különbségek megjelennek a nevelési stílusban is – például abban, mennyire szabályozó vagy épp megengedő a szülő (Abidin, 1992; Belsky, 1984).

H3 – Van összefüggés a csalástípus és a szülő szorongásszintje között.

Feltételezzük, hogy a szülő szorongásszintjét befolyásolhatja, milyen típusú családban él. Egy egyedülálló szülő például sokkal több felelősséggel, idő- és anyagi nyomással nézhet szembe, mint egy olyan szülő, aki partnerrel vagy kiterjesztett családban nevel gyermeket. Ugyanígy, a mozaikcsaládokban előforduló nevelési konfliktusok vagy szerepek újraosztása is növelheti a stresszt. Éppen ezért úgy gondoljuk, hogy a különböző családtípusokhoz eltérő szorongásszintek társulhatnak (Spéder, 2020).

4.2 MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA

A kutatásunkban a kvantitatív módszert alkalmaztunk, mivel célunk egy nagyobb mintán alapuló, objektív adatokon nyugvó vizsgálat volt. Ennek megfelelően kérdőívünk kizárólag zárt kérdéseket tartalmazott, amelyek lehetővé tették az adatok statisztikai feldolgozását. A kérdőív két pszichometriailag validált, standardizált mérőeszközt is magában foglalt. Az eredmények elemzéséhez az SPSS statisztikai programot választottuk, amely elsősorban numerikus adatokkal dolgozik, így a zárt kérdések különösen indokoltak voltak a pontos és megbízható adatfeldolgozás érdekében.

Bár tisztában vagyunk azzal, hogy a kvalitatív módszerek mélyebb és árnyaltabb betekintést nyújthattak volna az egyéni tapasztalatokba és élményekbe, de ezeknek az alkalmazása lényegesen idő- és erőforrás-igényesebbek. Kutatásunk célja azonban elsősorban az volt, hogy szélesebb mintán vizsgáljuk a szülői nevelési stílusok, a szorongás és a generációk kapcsolatát, ezért döntöttünk a kvantitatív megközelítés mellett, amely ugye lehetővé teszi a változók közötti összefüggések statisztikai vizsgálatát és általánosítható következtetések levonását.

Minta és adatfelvétel

Kutatásunkban olyan szülőket szólítottunk meg, akik még nevelnek gyermeket, vagy neveltek gyermekeket és különböző generációkhoz tartoznak, és eltérő családtípusban élnek. Arra törekedtünk, hogy minél sokszínűbb mintát alakítsunk ki, így figyelembe vettük a generációs hovatartozást (Baby Boom, X, Y és Z generáció), valamint azt is, hogy a válaszadók milyen családformában élnek (nukleáris, egyszülős, kiterjesztett vagy mozaikcsalád). Célunk az volt, hogy a szülői nevelési attitűdök minél szélesebb körét vizsgálhassuk egy sokféle háttérrel rendelkező mintán keresztül.

A kérdőívünket összesen 151 fő töltötte ki, ami online zajlott, a Google Forms felületén.

Mivel minden kérdésre választ kellett adni, nem volt szükség adatpótlásra vagy szűrésre. A kitöltők között 133 nő és 18 férfi szerepelt, ami jelentős női túlsúlyt mutatott. A generációs megoszlás alapján a válaszadók közül 23 fő tartozott a Baby Boom generációhoz, 40 fő az X, 67 fő az Y, és 21 fő a Z generáció tagja volt. Ez lehetővé tette, hogy összehasonlítsuk a különböző generációkra jellemző nevelési stílusokat.

A családtípusokat tekintve a válaszadók többsége (104 fő) nukleáris családban élt, 21-en egyszülős családot jelöltek meg, 12-en kiterjesztett, míg 14-en mozaikcsaládban nevelik

gyermeküket. Ezek az adatok lehetőséget adtak arra is, hogy megvizsgáljuk, van-e kapcsolat a családszerkezet, a nevelési stílus és a szorongás között.

A kérdőív további demográfiai adatokat nem tartalmazott (például életkorra vagy iskolai végzettségre vonatkozóan), mivel a kutatás középpontjában elsősorban a generáció, a családtípus, a szülői nevelési stílus és a szorongásszint állt.

Az alkalmazott módszertan bemutatása

A kutatás online, anonim kérdőíves módszerrel zajlott, amely elérhetőségi mintavétellel valósult meg. A kérdőív önkéntes alapon, közösségi médiafelületeken keresztül, hirdetés formájában került terjesztésre, amelyre a válaszadók saját elhatározásukból reagáltak és önállóan töltötték ki azt. A vizsgálat során két pszichometriailag validált mérőeszközt alkalmaztunk: a Szülői Nevelési Stílus Kérdőívet (Parenting Styles and Dimensions Questionnaire – PSDQ; Hadházi et al., 2021) és a Spielberger-féle Állapot–Vonásszorongás Kérdőívet (State-Trait Anxiety Inventory – STAI; Spielberger et al., 1970; magyar változat: Sipos & Sipos, 1978). Az eszközöket olyan sorrendben ismertetjük, ahogyan a kérdőívben is megjelentek.

A kérdőívben a demográfiai adatokra vonatkozó rész három fő kategóriát ölelt fel: a válaszadó neme, generációs besorolása (Baby Boom, X, Y, Z generáció) és családtípus szerinti hovatartozása (nukleáris, egyszülős, kiterjesztett vagy mozaik család).

Szülői Nevelési Stílus Kérdőív (PSDQ) magyar változata (ld. 1.sz. melléklet)

A 32 tételes PSDQ kérdőívet Robinson és munkatársai (2001) dolgozták ki a korábbi, 62 tételes PPQ rövidített változataként, azzal a céllal, hogy három fő nevelési stílust mérjen megbízhatóan: megengedő, tekintélyelvű és irányító. A kérdőív 5 fokú Likert-skálát alkalmaz, ahol a válaszadók azt jelölik, milyen gyakorisággal alkalmazzák az adott szülői viselkedésformát (1 = soha, 5 = mindig).

A skálák felépítése:

- **Megengedő stílus** (5 tétel): 8., 15., 17., 20., 24. pl.: „*Megengedem a gyermekemnek, hogy maga válasszon.*”
- **Tekintélyelvű stílus** (12 tétel, 3 alskála):
 - *Testi fenyítés* (2., 6., 19., 32.)
 - *Verbális szidalmazás* (13., 16., 23., 30.)
 - *Indokolatlan büntetés* (4., 10., 26., 28.)
- **Irányító stílus** (15 tétel, 3 alskála):

- *Melegség/bevonódás* (1., 7., 12., 14., 27.)
- *Érvelés/magyarázat* (5., 11., 25., 29., 31.)
- *Demokratikus részvétel* (3., 9., 18., 21., 22.)

A skálák pontszámát az egyes tételcsoportokra adott válaszok átlagolásával számítjuk. A kérdőív nem tartalmaz fordított itemeket. (Hadházi et al., 2021)

Állapot–Vonásszorongás Kérdőív (STAI) magyar változata (ld. 2.sz. melléklet)

A Spielberg-er-féle STAI kérdőív két skálából áll: az Állapotszorongás skálából (STAI-S) és a Vonásszorongás skálából (STAI-T). Mindkét skála 20–20 tételt tartalmaz, amelyek segítségével külön-külön mérhető a pillanatnyi (aktuális) szorongás, illetve a személyiség szinten megjelenő, tartós szorongási hajlam.

A válaszadók 1–4-ig terjedő skálán jelölik, milyen mértékben jellemzőek rájuk az adott állítások. (1 = egyáltalán nem, 4 = teljesen/nagyon). A pontszámok összege alapján 20–80 közötti értékek érhetőek el, ahol a magasabb pontszám nagyobb szorongásszintet jelez.

A STAI esetében 20 item fordított tételként értelmezendő, amelyeket az értékelés során át kell kódolni:

- **Fordított tételek:** 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19, 20 (STAI-S), illetve 21, 26, 27, 30, 33, 36, 39 (STAI-T).

Ezeket a tételeket az alábbi módon kell átszámítani: 1 = 4, 2 = 3, 3 = 2, 4 = 1, majd ezután lehet a részpontszámokat összesíteni. A kérdőív hazai adaptációját Sipos Kornél és Sipos Katalin (1978) készítette el, és a magyar pszichológiai kutatásokban az egyik leggyakrabban használt szorongásvizsgáló eszköz.

Eljárás

A vizsgálathoz összeállított kérdőívcsomag a Google Forms online felületén keresztül készült, amelyhez a kitöltés elején egy tájékoztató–beleegyező nyilatkozat is csatolásra került (ld. 3.sz. melléklet). A nyilatkozatban egyértelműen szerepelt, hogy a kutatás anonim és önkéntes alapon történik, a válaszadóktól nem gyűjtöttünk be olyan személyes adatokat, amelyek alapján azonosíthatóak lennének, így egyéni visszajelzésre sincs lehetőség.

Az adatokat kizárólag statisztikai célokra, valamint általános összefüggések feltárására használtuk fel, tudományos dolgozat keretében történő feldolgozás céljából. A kérdőív tájékoztatójában jeleztük, hogy a kitöltés körülbelül 10 percet vesz igénybe, valamint azt is, hogy a válaszadók nyilatkozatukkal megerősítik, hogy elmúltak 18 évesek, önként vesznek

részt a kutatásban, és hozzájárulnak ahhoz, hogy az adataikat a kutatás céljaira, az etikai előírásoknak megfelelően felhasználjuk.

A kérdőív széles körű elérését különböző online közösségi csoportokban történő közzététellel biztosítottuk. Az adatfelvételt követően az adatok tisztítása, majd az elemzés következett.

Alkalmazott statisztikai módszerek

A kapott adatok feldolgozása és elemzése során SPSS 25.0 statisztikai programot alkalmaztunk. A vizsgálat célja az volt, hogy feltárjuk az egyes változók közötti összefüggéseket, különös tekintettel a szülői nevelési stílusok, a családtípusok, a generációs hovatartozás és a szorongás szintje közötti kapcsolat elemzésére.

Első lépésként leíró statisztikai elemzést végeztünk, amely során az átlagértékeket, szórásokat, minimum–maximum értékeket, valamint a szimmetriát (ferdeséget) vizsgáltuk. Ezek célja az volt, hogy képet kapjunk az egyes változók eloszlásáról és alapvető jellemzőiről.

A normalitás feltételeinek ellenőrzéséhez Shapiro–Wilk-tesztet alkalmaztunk. Mivel az eredmények alapján több változó esetében sem teljesültek a normalitás feltételei ($p < 0,05$), a további statisztikai elemzéseket nemparaméteres próbákkal végeztük el.

A generációk és családtípusok közötti különbségek vizsgálatára Kruskal–Wallis-próbát alkalmaztunk, szignifikáns eltérések esetén pedig páronkénti összehasonlítást végeztünk Mann–Whitney U-tesztek segítségével.

A változók közötti kapcsolatok feltárásához Spearman-féle rangkorrelációt használtunk, különösen a generációs hovatartozás és az egyes nevelési stílusok közötti összefüggések vizsgálatára.

Emellett kereszttábla-elemzéseket is végeztünk annak érdekében, hogy kvalitatív módon is szemléltessük a nevelési stílusok és a generációk, illetve a családtípusok közötti megoszlásokat. Ezek a vizsgálatok hozzájárultak ahhoz, hogy árnyaltabb képet kapjunk a szülői nevelési attitűdök eloszlásáról és azok társadalmi-demográfiai háttértényezőiről.

4.3 EREDMÉNYEK – HIPOTÉZISEK VIZSGÁLATA

4.3.1 Az első hipotézis tesztelése - Van összefüggés a generációk és a nevelési stílus között

A kutatás első hipotézise arra irányult, hogy feltárjuk, van-e összefüggés a szülők által alkalmazott nevelési stílusok és generációs hovatartozásuk között. Az adatfeldolgozás első

lépéseként a válaszokat Excelben rendeztük, ahol elvégeztük az adattisztítást, a változók azonosítását és szükség szerinti kódolását. Ezt követően az előkészített adatbázist importáltuk az SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programba, ahol a statisztikai elemzések történtek.

Elsőként leíró statisztikai elemzést végeztünk, hogy képet kapjunk az egyes nevelési stílusok – megengedő, tekintélyelvű és irányító – generációnkénti eloszlásáról. A kiszámított átlag- és szórásértékek alapján előzetesen is kirajzolódtak bizonyos tendenciák az egyes generációs csoportok nevelési attitűdjeiben.

A további statisztikai eljárások előtt Shapiro–Wilk-próbával ellenőriztük, hogy a nevelési stílusokra vonatkozó pontszámok megfelelnek-e a normáloszlás feltételeinek. Ez lényeges, hiszen a normalitás az egyik alapfeltétele a parametrikus próbák, például a varianciaanalízis alkalmazásának. A vizsgálatok során azonban több esetben, főként a kisebb elemszámú generációs alcsoportoknál, nem teljesült sem a normalitás, sem a szórás egyenlőség feltétele, ezért nemparametrikus próbák alkalmazása vált indokolttá.

A hipotézis vizsgálatához a Kruskal–Wallis-tesztet használtuk a mediánok összehasonlítására a különböző generációk között. Emellett Mann–Whitney-próbákat és Spearman-féle rangkorrelációt alkalmaztunk az egyes változók közötti kapcsolatok feltérképezésére. Ez a nemparametrikus megközelítés lehetővé tette, hogy az eltérő eloszlású adatok esetén is megbízható statisztikai következtetéseket vonjunk le (Field, 2013, 2018).

A statisztikai kapcsolatok mélyebb megértése érdekében keresztábra-elemzést is végeztünk, amelyben azt vizsgáltuk, hogy a különböző generációs csoportok körében mely nevelési stílus bizonyult dominánsnak. Ez a vizuális megközelítés jól kiegészítette a numerikus statisztikai elemzéseket.

Ez az elemzési lépéssor biztosította, hogy az első hipotézis értékelése megbízható és adatvezérelt módon történjen, figyelembe véve a mérési szinteket, az adatok eloszlását, valamint a minták különbségeit (Field, 2018)

Leíró statisztikai eredmények generációnként

A válaszadók nevelési stílusait három fő kategóriára bontottuk: irányító, tekintélyelvű és megengedő stílus. A skálák kialakítása a PSDQ (*Parenting Styles and Dimensions Questionnaire*) alapján történt, a skálaképzési útmutató szerint. A kérdőív nem tartalmazott fordított tételket, így a skálák pontszámai az adott dimenziókhöz tartozó tételek átlagából képződtek. A kapott átlagokat a 3. táblázat mutatja be.

3. táblázat - Nevelési stílusok átlagai és szórásai generációk szerint

Generáció	N	Átlag (irányító)	Szórás	Átlag (tekintélyelvű)	Szórás	Átlag (megengedő)	Szórás
Baby Boom	23	3.02	1.05	2.50	0.77	1.99	0.79
X generáció	40	4.13	0.67	1.83	0.61	2.09	0.64
Y generáció	67	4.40	0.44	1.84	0.53	2.52	0.66
Z generáció	21	4.52	0.35	1.63	0.32	2.55	0.86

Forrás: saját kutatás SPSS

A vizsgálat egyik fő célja az volt, hogy kimutatható-e eltérés a szülők által alkalmazott nevelési stílusokban generációs besorolásuk szerint. Az eredmények alapján jól látható, hogy az irányító nevelési stílus a fiatalabb generációk körében magasabb átlagpontszámot ért el: míg a Baby-boom generáció tagjai átlagosan $M = 3,02$ pontot értek el ezen a skálán, addig az X-generáció esetében ez $M = 4,13$, az Y-generációnál $M = 4,40$, a Z-generációban pedig $M = 4,52$ volt. Ez az eredmény azt mutatja, hogy az irányító, tehát a gyermekkel együttműködő, következetes, támogató nevelési attitűd a fiatalabb generációkban egyre markánsabban van jelen.

A tekintélyelvű nevelési stílus esetében viszont enyhe csökkenés figyelhető meg a generációk előrehaladtával. A Baby-boom korcsoportban az átlag $M = 2,50$, az X-generációnál $M = 2,16$, az Y-generációnál $M = 2,03$, míg a Z-generáció esetében $M = 1,63$. Ez arra utal, hogy a klasszikus, szigorúbb, parancsoló jellegű nevelési mód az idősebb szülői csoportokra jellemzőbb, míg a fiatalabbaknál fokozatosan visszaszorulóban van.

A megengedő nevelési stílus átlaga szintén emelkedést mutat a generációk mentén, bár az értékek közötti különbség kevésbé látható. A Baby-boom generációban az átlag $M = 1,99$, az X-generációban $M = 2,09$, az Y-generációban $M = 2,52$, míg a Z-generáció esetében $M = 2,55$ volt. Ez a tendencia arra utalhat, hogy a fiatalabb szülők hajlamosabbak engedékenyebb, lazább szabályrendszerrel képviselő nevelési stratégiákat alkalmazni.

A szórásértékek alapján megállapítható, hogy a legnagyobb szóródás a Baby-boom generáció tagjainál figyelhető meg az irányító nevelési stílus esetében ($SD = 1,05$), ami a válaszok nagyobb variabilitására utal ebben a csoportban. Ezzel szemben a Z-generációban az irányító stílus szórása alacsonyabb ($SD = 0,36$), ami azt jelezheti, hogy ebben a korcsoportban egységesebb a válaszadók nevelési attitűdje.

Összességében az adatok alapján megállapítható, hogy az irányító és megengedő nevelési stílusok egyre hangsúlyosabbá válnak az újabb generációk körében, míg a tekintélyelvű nevelési attitűd fokozatosan háttérbe szorul.

A generációk és a nevelési stílusok közötti különbségek – Kruskal–Wallis-próba eredményei

4. táblázat - A generációk és a nevelési stílusok közötti különbségek

Nevelési stílus	Kruskal–Wallis érték (H)	df	p-érték
Irányító	31,82	3	< .001
Tekintélyelvű	18,13	3	< .001
Megengedő	5,40	3	n.s.

Forrás: Saját kutatás SPSS

A Kruskal–Wallis-próba eredményei alapján szignifikáns különbségek mutatkoznak a különböző generációkhoz tartozó szülők nevelési stílusai között. Az irányító nevelési stílus esetében a próbastatisztika értéke $H = 31,82$, szabadsági fok $df = 3$, a hozzá tartozó p-érték pedig $< .001$, ami statisztikailag szignifikáns eltérést jelez a generációk között. Ez azt mutatja, hogy az irányító attitűd alkalmazása generációs szinten is jelentős eltéréseket mutat.

Hasonlóképpen, a tekintélyelvű nevelési stílus esetében is szignifikáns különbség mutatkozott a generációk között ($H = 18,13$, $df = 3$, $p < .001$), ami arra utal, hogy ez a nevelési attitűd szintén eltérő módon jellemző az egyes korcsoportokra.

Ezzel szemben a megengedő nevelési stílus esetében nem volt kimutatható statisztikailag szignifikáns különbség ($H = 5,40$, $df = 3$, n.s. – azaz nem szignifikáns), ami azt jelenti, hogy ez a stílus egyik generációban sem mutatott olyan mértékű eltérést, amely statisztikai jelentőséggel bírna.

Az eredmények összességében megerősítik, hogy a generációs hovatartozás szignifikáns befolyással van az irányító és tekintélyelvű nevelési stílus megjelenésére, míg a megengedő stílus esetében ilyen hatás nem igazolható.

Mann–Whitney U teszt eredményei a tekintélyelvű nevelési stílus generációs különbségeinek vizsgálatára

5. táblázat – *Tekintélyelvű stílus (Baby Boom vs. X generáció)*

Generáció	N	Átlagos rang	Rangsorok összege
Baby-boom	23	42,22	971,00
X generáció	40	26,13	1045,00
Statisztikai mutató	Érték		
Mann–Whitney U	225,00		
Wilcoxon W	1045,00		
Z érték	–3,359		
p érték	p < .001 (kétmintás)		

Forrás: Saját kutatás SPSS

A Mann–Whitney U-teszt segítségével megvizsgáltuk, hogy van-e statisztikailag kimutatható különbség a Baby-boom és az X generáció szülői között a tekintélyelvű nevelési stílus alkalmazásában. Az eredmények szignifikáns eltérést mutattak a két csoport között.

A Baby-boom generáció tagjai szignifikánsan magasabb átlagos rangot értek el (\bar{M} rank = 42,22), mint az X generációhoz tartozó szülők (\bar{M} rank = 26,13), ami arra utal, hogy az idősebb generáció tagjai nagyobb mértékben alkalmazzák a tekintélyelvű nevelési attitűdöt.

A tesztstatisztikai mutatók is megerősítik ezt az eredményt: $U = 225,00$, $Z = -3,359$, $p < .001$ (kétmintás), ami szignifikáns különbségre utal a két generáció között.

Ezek az eredmények szintén megerősítik azt a korábbi megfigyelést, miszerint a tekintélyelvű nevelési stílus inkább a Baby-boom generációra jellemző, míg az X generációban ez a stílus visszaszorulóban van – ami a gyermekközpontúbb, irányítóbb nevelési elvek alkalmazásának köszönhető (Kósa & Vajda 2005).

6. táblázat - *Tekintélyelvű stílus (Baby Boom vs. Y generáció)*

Generáció	N	Átlagos rang	Rangösszeg
Baby Boom	23	61,80	1421,50
Y generáció	67	39,90	2673,50
Összesen	90		

Teszt statisztikák

Statisztika	Érték
Mann–Whitney U	395,500
Wilcoxon W	2673,500
Z	-3,474
Aszimptotikus szignifikancia (2 oldali)	<,001
Exact Sig. (2-tailed)	<,001
Exact Sig. (1-tailed)	<,001
Point Probability	,000

Forrás: Saját kutatás SPSS

Ebben a táblázatban a Baby-boom és az Y generációnak a tekintélyelvű nevelési stílusa került összehasonlításra. Az eredmények alapján szignifikáns eltérés mutatkozott a két csoport között.

A Baby-boom generáció tagjai magasabb átlagos rangértéket értek el (\bar{M} rank = 61,80), mint az Y generációhoz tartozó szülők (\bar{M} rank = 39,90), ami arra utal, hogy az idősebb szülők körében a tekintélyelvű attitűd sokkal jellemzőbb.

A teszt statisztikák eredményei a következők: $U = 395,50$, $Z = -3,474$, $p < .001$ (kétoldali), amely statisztikailag szignifikáns különbséget jelez a két generáció között.

A rendkívül alacsony p-érték (<.001) megerősíti, hogy a generációs hovatartozás jelentős hatással van a tekintélyelvű nevelési stílus preferenciájára.

7. táblázat - Tekintélyelvű stílus (Baby Boom vs. Z generáció)

Generáció	N	Átlagos rang	Rangösszeg
Baby Boom	23	29,17	671,00
Z generáció	21	15,19	319,00

$U = 88,00$; $Z = -3,622$; $p < .001$

Forrás: Saját kutatás SPSS

A hetedik táblázatban a Baby-boom és a Z generáció szülői között a tekintélyelvű nevelési stílus került összehasonlításra. Az eredmények alapján ebben az esetben is jelentős különbség mutatkozott a két csoport között.

A Baby-boom generációhoz tartozó szülők átlagos rangértéke 29,17, míg a Z generációhoz tartozóké csupán 15,19 volt. Ez arra utal, hogy a tekintélyelvű nevelési attitűd a fiatalabb generációban jóval ritkábban jelenik meg.

A statisztikai mutatók: $U = 88,00$, $Z = -3,622$, $p < .001$, amely szignifikáns különbséget jelez.

Az eredmények megerősítik, hogy a tekintélyelvű nevelési stílus szignifikánsan jellemzőbb a Baby-boom generációra, míg a Z generáció tagjai körében ez az attitűd alig van jelen.

Ezek az eredmények alátámasztják azt az elképzelést, miszerint a generációk változásával a nevelési stílus egyre inkább eltávolodik a tekintélyelvűségtől, és valószínűleg a demokratikusabb, irányító (autoritatív) nevelési stílus az, ami a meghatározóbb.

A generációs hovatartozás és a nevelési stílusok közötti kapcsolat – Spearman-féle rangkorreláció eredményei

A generáció és a nevelési stílusok közötti kapcsolat feltárására Spearman-féle rangkorrelációs vizsgálatot alkalmaztunk. Mivel a normalitás feltétele nem teljesült, indokolt volt a nemparametrikus eljárás használata (Field, 2018). Az elemzés célja annak feltérképezése volt, hogy a szülők generációs besorolása milyen összefüggésben áll a preferált nevelési attitűdökkel.

8. táblázat – Korrelációs együttható tekintélyelvű

	Generáció	Tekintélyelvű
Korrelációs együttható	1.000	-.248**
Szignifikancia (2-tailed)	–	.002
N	151	151

Megjegyzés: $p < .01$ szinten szignifikáns korreláció (kétmintás teszt)

Forrás: Saját kutatás SPSS

A tekintélyelvű nevelési stílus és generáció korrelációs együtthatóját a 8. táblázatban szemléltettük. A kapott eredmények alapján szignifikáns, negatív irányú kapcsolat mutatható ki a generációs hovatartozás és a tekintélyelvű nevelési stílus között, $\rho = -.248$, $p = .002$, $N = 151$. Ez azt jelenti, hogy a későbbi generációk (pl. Y, Z) kevésbé alkalmazzák a tekintélyelvű

nevelési stílust, míg a korábbi generációk (pl. Baby-boom, X) körében ez az attitűd a jellemzőbb.

9. táblázat - Korrelációs együttható irányító

	Generáció	Irányító
Korrelációs együttható	1.000	.428**
Szignifikancia (2-tailed)	–	<.001
N	151	151

Megjegyzés: $p < .01$ szinten szignifikáns korreláció

Forrás: Saját kutatás SPSS

Ebben a táblázatban az irányító nevelési stílus és generáció korrelációs együtthatójából nyert eredmények alapján a generációs hovatartozás és az irányító nevelési stílus között szignifikáns pozitív kapcsolat volt kimutatható, $\rho = .428$, $p < .001$, $N = 151$.

Ez az eredmény arra utal, hogy minél fiatalabb a szülő generációja, annál inkább jellemző rá az irányító, következetes és együttműködő nevelési stílus. Ez a tendencia megerősíti azt a feltételezést, hogy a nevelési gyakorlatok generációs változáson mentek keresztül, egyre nagyobb hangsúlyt helyezve a demokratikus elvekre (Oroszné Bánszki, 2002).

10. táblázat - Korrelációs együttható megengedő

	Generáció	Megengedő
Korrelációs együttható	1.000	.306**
Szignifikancia (2-tailed)	–	<.001
N	151	151

Megjegyzés: $p < .01$ szinten szignifikáns korreláció

Forrás: Saját kutatás SPSS

Az utolsó korrelációs együttható a megengedő nevelési stílus és generáció volt. A Spearman-féle rangkorreláció eredményei alapján a generáció és a megengedő nevelési stílus között is szignifikáns pozitív kapcsolat mutatható ki, $\rho = .306$, $p < .001$, $N = 151$.

Ezek az eredmények azt mutatják, hogy az újabb generációk esetében megnőtt a megengedő nevelési attitűd. A kapcsolat közepes erősségű, és alátámasztja, hogy a fiatalabb szülők

esetében nemcsak az irányító, hanem – kisebb mértékben – a megengedő stílus is nagyobb hangsúlyt kap.

Keresztábra-elemzés – Domináns nevelési stílus és a generációk összefüggése

A generációk által dominánsan alkalmazott nevelési stílus kapcsolatának mélyebb megértésére keresztábra-elemzést alkalmaztunk. Ennek előfeltételeként a nevelési stílusokat domináns kategóriákba soroltuk, amely lehetővé tette a kvalitatív (nominalizált) adatok összevetését a generációs besorolással. Mivel a résztvevők mindhárom stílus (irányító, tekintélyelvű, megengedő) mentén adtak választ, minden egyes szülő esetében az a nevelési stílus került rögzítésre, amelynél a legmagasabb értéket adta meg – azaz a domináns nevelési attitűd. Ezáltal minden válaszadó egyetlen kategóriába sorolható volt. A kategorizálás eredményeit és a generációk szerinti megoszlást a 11. táblázat szemlélteti.

11. táblázat - Domináns nevelési stílus generációnként (fő és százalékos megoszlás)

Generáció	Irányító	Tekintélyelvű	Megengedő	Összesen
Baby Boom	11 (47,8%)	11 (47,8%)	1 (4,3%)	23
X generáció	38 (95,0%)	2 (5,0%)	0 (0%)	40
Y generáció	66 (98,5%)	1 (1,5%)	0 (0%)	67
Z generáció	20 (95,2%)	0 (0%)	1 (4,8%)	21
Összesen	135 (89,4%)	14 (9,3%)	2 (1,3%)	151

Forrás: Saját kutatás SPSS

A táblázat szemléletesen mutatja be, hogy a különböző generációkhoz tartozó szülők melyik nevelési stílust tekintették dominánsnak. Az eredmények alapján egyértelmű tendenciák rajzolódnak ki a nevelési attitűdök generációk szerinti eloszlásában.

A Baby-boom generáció esetében az irányító és a tekintélyelvű nevelési stílus egyaránt 47,8%-os arányban fordult elő (11 fő), míg a megengedő stílust csupán 1 fő (4,3%) képviselte. Ez azt mutatja, hogy ebben a korcsoportban még közel azonos mértékben vannak jelen a demokratikusabb és az autoriterebb nevelési minták, a megengedő attitűd viszont szinte teljesen hiányzik.

Az X generáció szülői körében az irányító nevelési stílus már domináns, a válaszadók 95%-a (38 fő) ezt alkalmazza, míg a tekintélyelvűséget mindössze 5% (2 fő) képviselte. A megengedő stílus ebben a csoportban nem jelent meg.

Az Y generáció esetében az irányító nevelési stílus dominanciája tovább erősödik, a válaszadók 98,5%-a (66 fő) ezt jelölte meg elsődleges nevelési attitűdjeként. A tekintélyelvű stílust csupán 1 fő (1,5%) választotta, míg a megengedő nevelés itt sem volt jelen.

A Z generáció tagjai szintén túlnyomó többségben, 95,2%-ban (20 fő) alkalmazzák az irányító nevelési stílust, azonban ebben a csoportban ismét megjelenik a megengedő attitűd – 1 fő (4,8%) választotta ezt, míg tekintélyelvű válaszadó nem volt.

Az összesített adatok alapján megállapítható, hogy a válaszadók 89,4%-a (135 fő) az irányító, 9,3%-a (14 fő) a tekintélyelvű, míg 1,3%-a (2 fő) a megengedő nevelési stílust jelölte meg dominánsnak.

Ebből a táblázatból nyert eredmények azt mutatják, hogy az irányító, együttműködő, következetes nevelési attitűd minden generációban domináns, különösen az X, Y és Z generációban. A tekintélyelvű nevelés elsősorban a Baby-boom generációra jellemző, míg a megengedő stílus csak szórványosan jelenik meg, kizárólag a Baby-boom és Z generációk körében.

Ezek az eredmények jól illeszkednek a korábbi kutatásokhoz, melyek szerint a társadalmi normák és a gyermekneveléshez kapcsolódó elvárások változása fokozatosan a gyermekközpontúbb, demokratikusabb nevelési gyakorlatok elterjedéséhez vezetett (Kósa & Vajda 2005).

Az első hipotézis értékelése

Az első hipotézisben arra kerestük a választ, hogy *kimutatható-e statisztikailag szignifikáns kapcsolat a szülők generációs hovatartozása és a preferált nevelési stílusok között*. Ennek vizsgálatához többféle statisztikai eljárást alkalmaztunk: leíró statisztikát, Kruskal–Wallis-próbát, Mann–Whitney U-teszteket, Spearman-féle rangkorrelációt, valamint keresztábra-elemzést.

Az eredmények egyértelműen alátámasztják a hipotézist. A leíró statisztikai adatok alapján az irányító nevelési stílus egyre hangsúlyosabban jelenik meg a fiatalabb generációk körében: míg a Baby-boom generáció esetében alacsonyabb átlagpontoszám jellemezte ezt a stílust, addig az X, Y és különösen a Z generációban magasabb értékek mutatkoztak. Ugyanakkor a tekintélyelvű nevelési attitűd fokozatos csökkenést mutat, leggyakrabban az

idősebb generációkra jellemző. A megengedő stílus előfordulása szintén enyhén emelkedett, de ez a tendencia kevésbé volt markáns.

A Kruskal–Wallis-teszt igazolta, hogy generációk között szignifikáns különbség mutatkozik az irányító ($H = 31,82$; $p < .001$) és a tekintélyelvű ($H = 18,13$; $p < .001$) nevelési stílus esetében. A megengedő stílusnál ugyanakkor nem volt kimutatható statisztikai szignifikancia.

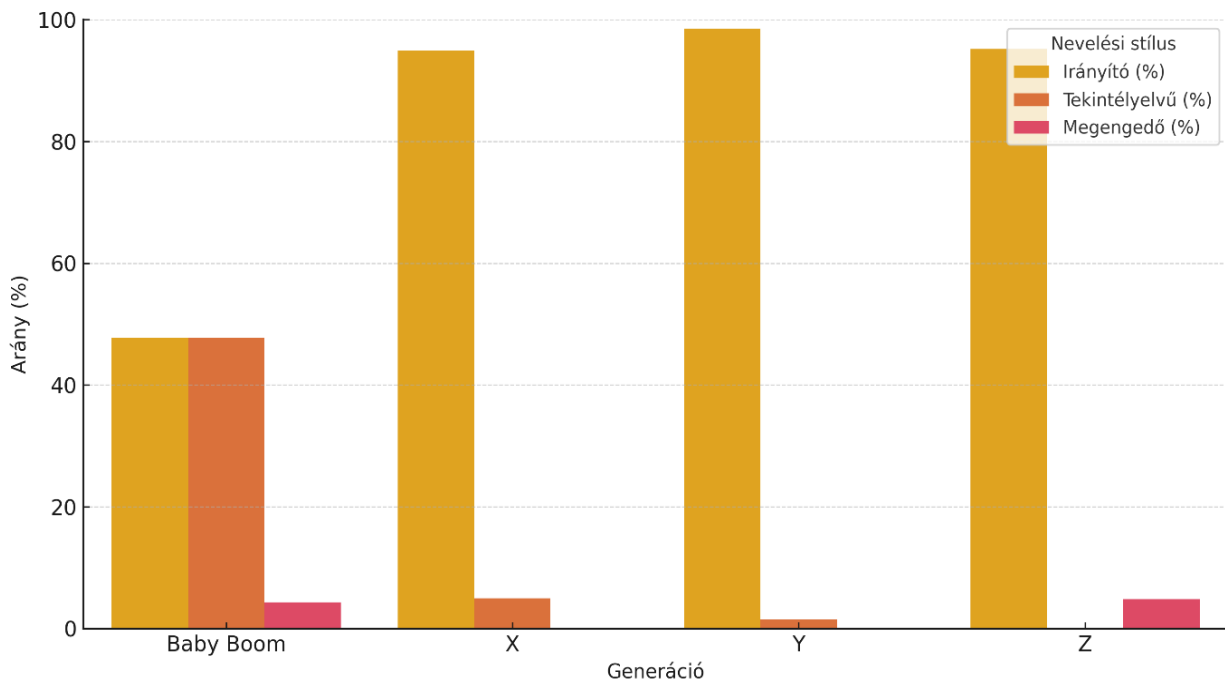
A Mann–Whitney U-teszt páronkénti összehasonlításai alapján különösen a Baby-boom és Z generáció közötti kontraszt volt figyelemre méltó: a tekintélyelvű nevelés szignifikánsan gyakoribb a Baby-boom generációban, míg a Z generációban szinte teljesen eltűnik. Ezzel szemben az irányító stílus dominanciája egyre erősebb a fiatalabb generációk körében.

A Spearman-féle rangkorreláció tovább erősítette ezt a képet: a tekintélyelvű nevelési stílus negatív irányú, szignifikáns kapcsolatot mutatott a generációval ($\rho = -.248$; $p = .002$), míg az irányító ($\rho = .428$; $p < .001$) és a megengedő ($\rho = .306$; $p < .001$) stílusok esetében pozitív összefüggés mutatkozott.

A kereszttábla-elemzés szerint az irányító nevelési stílus valamennyi generációban a leggyakoribb attitűd, különösen az Y és Z generáció körében. A tekintélyelvű stílus főként a Baby-boom szülőkre jellemző, míg a fiatalabb korosztályban – különösen a Z generációban – már alig fordul elő. A megengedő stílus továbbra is kevésbé jellemző, bár a Z generáció körében enyhe növekedés figyelhető meg.

Összességében tehát az eredmények megerősítik az első hipotézist: *a generációs hovatarozás és a szülői nevelési stílus között szignifikáns kapcsolat áll fenn*. Az adatok arra utalnak, hogy a társadalmi és kulturális változások hatására a nevelési attitűdök is átalakulnak, és egyre inkább a demokratikus, gyermekközpontú megközelítés válik jellemzővé a fiatalabb szülői nemzedékek körében, ahogyan azt a vonatkozó szakirodalom is megerősíti (Darling & Steinberg, 1993).

1. ábra
Domináns nevelési stílusok arányai generációként (százalékban)

A 1. ábra vizuálisan is megerősíti, hogy az irányító stílus dominanciája generációról generációra erősödik, míg a tekintélyelvű attitűd fokozatosan visszaszorul.

4.3.2 A második hipotézis tesztelése - Van összefüggés a családszerkezet és a nevelési stílus között

A második hipotézis vizsgálata során – *miszerint összefüggés áll fenn a családtípus és a szülő nevelési stílusa között* – elsőként leíró statisztikai elemzést végeztünk az adatok alapvető jellemzőinek feltárására. Az elemzés során kiszámítottuk az egyes nevelési stílusok (megengedő, tekintélyelvű, irányító) átlag- és szórásértékeit családtípusonként. Ezek az adatok betekintést nyújtanak abba, hogy az egyes családtípusokban milyen mértékben jellemzőek az adott nevelési attitűdök. Az átlagos pontszámok és szórások alapján már kirajzolódott némi különbség a nukleáris, egyszülős, mozaik és kiterjesztett családformák között, azonban ezek mértékének és statisztikai szignifikanciájának megítéléséhez további vizsgálatokra volt szükség.

A leíró statisztikai áttekintést követően a Shapiro–Wilk-próba segítségével ellenőriztük, hogy az egyes nevelési stílusokra vonatkozó skálapontszámok megfelelnek-e a normáloszlás feltételének. Ez különösen fontos lépés, hiszen a normáloszlás jelenléte alapfeltétele a

parametrikus próbák (pl. varianciaanalízis) alkalmazásának. A teszt eredményei szerint mindhárom nevelési stílus esetében a p-érték 0,05 alatt volt, vagyis az eloszlások szignifikánsan eltérnek a normálistól. Különösen erős torzulást mutatott az irányító stílus eloszlása. A részletes eredményeket a 12. táblázat tartalmazza.

Mindezek alapján – a normalitás sérülése miatt – a parametrikus próbák alkalmazása nem indokolt. A családtípusok és nevelési stílusok közötti kapcsolat vizsgálatára ezért nemparametrikus statisztikai módszereket alkalmaztunk. Elsőként a Kruskal–Wallis-próbával elemeztük, hogy van-e szignifikáns különbség a nevelési stílus pontszámok mediánjai között az egyes családtípusok esetében. Ahol szignifikáns eltérést találtunk, ott páronkénti Mann–Whitney U-teszttel vizsgáltuk a különbségek pontosabb irányát és mértékét. A statisztikai kapcsolat szerkezetének mélyebb megértéséhez keresztábla-elemzést is végeztünk a dominánsan alkalmazott nevelési stílusok és családtípusok megoszlásáról.

Ez a módszertani sorrend biztosítja, hogy a hipotézis vizsgálata megfelelő statisztikai alapokon nyugodjon, miközben figyelembe veszi az adatok mérési szintjét, eloszlását és a minták eltérő elemszámát is (Field, 2018).

Leíró statisztikai eredmények családtípusonként

12. táblázat - A szülői nevelési stílusok átlagos értékei, szórása és elemszámai a családtípusok szerint

családtípus	megengedo_megan	gedo_std	megengedo_count	tekintelyelvean	tekintelyelve_std	tekintelyelve_count	iranyito_megan	iranyito_std	iranyito_count
Egyszülőcsalád	2.181	0.787	21.000	1.857	0.705	21.000	4.309	0.765	21.000
Kiterjesztettcsalád	2.983	0.850	12.000	2.090	0.567	12.000	4.150	0.847	12.000
Mozaikcsalád	2.500	0.678	14.000	1.714	0.311	14.000	4.283	0.327	14.000
Nukleáriscsalád	2.263	0.685	104.000	1.925	0.642	104.000	4.078	0.831	104.000

A családtípusonkénti átlag- és szórásértékek alapján már az első elemzés is arra utal, hogy a különböző családszerkezetekhez eltérő nevelési stílusok társulhatnak. A megengedő nevelési stílus átlagértékei például azt mutatják, hogy a kiterjesztett családokban élő szülők alkalmazzák legnagyobb mértékben ezt a nevelési módot ($M = 2,98$; $SD = 0,85$), míg a legalacsonyabb értéket az egyszülős családok körében mértük ($M = 2,18$; $SD = 0,79$). A mozaikcsaládok és nukleáris családok értékei e két végpont között helyezkednek el ($M = 2,50$; $M = 2,26$).

A tekintélyelvű stílus átlagai szintén családtípusonként változást mutatnak: a kiterjesztett családok szülői körében enyhén magasabb volt az átlagos alkalmazási szint ($M = 2,09$), míg a legalacsonyabb érték a mozaikcsaládokhoz köthető ($M = 1,71$). Érdeemes megjegyezni, hogy a szórás ebben az esetben alacsonyabb értékeket mutatott, ami azt jelezheti, hogy ebben a nevelési dimenzióban kisebb eltérések jellemzik a szülők válaszait.

Az irányító (demokratikus) nevelési stílus átlagai minden családtípus esetén viszonylag magas értékeket mutattak. A legmagasabb átlagot az egyszülős családokban mértük ($M = 4,31$; $SD = 0,77$), míg a legalacsonyabbat a nukleáris családnál ($M = 4,08$; $SD = 0,83$). Bár a különbségek nem tűnnek kiugrónak, ezek az eltérések fontos alapot szolgáltatnak a későbbi statisztikai vizsgálatokhoz.

Összességében tehát az átlagok és szórások alapján kirajzolódik, hogy a családtípus hatással lehet a szülők által alkalmazott nevelési stílusokra. Ez különösen igaz a megengedő stílusra, ahol markáns különbségek figyelhetők meg a családszerkezeti típusok között. A fenti megállapításokat azonban szükséges statisztikai próbákkal megerősíteni annak érdekében, hogy pontosan megállapíthassuk: a megfigyelt különbségek szignifikánsak-e.

A családtípus és nevelési stílus közötti összefüggés vizsgálata – Kruskal–Wallis-próbával

A családtípus és a szülői nevelési stílus közötti kapcsolat feltárásához a Kruskal–Wallis-próbát alkalmaztuk, mivel a normáeloszlás feltétele egyik skálán sem teljesült. Ez a nemparametrikus teszt lehetővé teszi, hogy megvizsgáljuk, van-e szignifikáns különbség a különböző családtípusokhoz tartozó szülők nevelési stílus pontszámainak mediánjai között.

13. táblázat – a családtípus és a nevelési stílus összefüggése – Kruskal-Wallis - próba

Nevelési stílus	Kruskal-Wallis H	p-érték
Megengedő	9.691	0.021
Tekintélyelvű	2.824	0.420
Irányító	2.530	0.470

Forrás: Saját kutatás SPSS

Az elemzés eredményei szerint a megengedő nevelési stílus esetében statisztikailag szignifikáns különbség mutatkozott a különböző családtípusok között ($H = 9,691$; $p = 0,021$), ami arra utal, hogy a megengedő stílus használata eltér az egyes családszerkezetek mentén. A tekintélyelvű ($H = 2,824$; $p = 0,420$) és irányító stílus ($H = 2,530$; $p = 0,470$) esetében azonban nem mutatkozott szignifikáns eltérés a családtípusok szerint.

Ez azt jelenti, hogy a családforma leginkább a megengedő nevelési stílus megjelenésére van hatással, míg a másik két nevelési dimenziót a családtípus látszólag nem befolyásolja szignifikánsan. A megengedő stílus esetében tehát jogos a feltételezés, hogy az eltérő családi struktúrák (pl. egyszülős, kiterjesztett, mozaik) különböző nevelési reakciókat válthatnak ki a szülőből, amelyre a további Mann–Whitney U-teszt páronkénti összehasonlításai nyújthatnak pontosabb választ.

Páros összehasonlítás – Mann–Whitney U-tesztek

A Kruskal–Wallis-teszt eredményei alapján a megengedő nevelési stílus esetében szignifikáns különbség mutatkozott a családtípusok szerint. Ennek részletesebb feltárására páronkénti összehasonlításokat végeztünk a Mann–Whitney U-teszt segítségével. A vizsgálatok célja az volt, hogy kiderítsük, mely családtípusok között mutatkoznak szignifikáns eltérések a megengedő nevelési stílus alkalmazásában.

14. táblázat - Nukleáris és kiterjesztett családok összehasonlítása

Összehasonlított csoportok	Mann–Whitney U	Z érték	p érték (2-tailed)
Nukleáris vs. Kiterjesztett család (Megengedő)	304,5	-2,909	0,004

Forrás: Saját kutatás SPSS

A nukleáris és kiterjesztett családok között statisztikailag szignifikáns különbséget találtunk a megengedő nevelési stílus alkalmazásában. A kiterjesztett családok szülői szignifikánsan magasabb mértékben alkalmazzák a megengedő nevelési stílust (Mean Rank = 85,13), mint a nukleáris családok szülői (Mean Rank = 55,43), $U = 304,5$, $Z = -2,909$, $p = .004$. Ez az eredmény arra utal, hogy a kiterjesztett családokban élő szülők nevelési gyakorlata engedékenyebb, ami feltételezhetően összefügg a többgenerációs együttélésből fakadó támogatóbb környezettel és szerepmegosztással (Oroszné Bánszki, 2002).

15. táblázat – Egyszülős és mozaik családok összehasonlítása

Összehasonlított csoportok	Mann–Whitney U	Z érték	p érték (2-tailed)
Egyszülős vs. mozaik családok (Tekintélyelvű)	74,00	-2,344	0,019

Forrás: Saját kutatás SPSS

Ebben az esetben az egyszülős családok szülei szignifikánsan magasabb pontszámot értek el a tekintélyelvű stílus skálán (Mean Rank = 23,53), mint a mozaik családokban élők (Mean Rank = 15,50).

Ebből az összehasonlításból nyert eredmények arra engednek következtetni, hogy az egyszülős családokban nevelkedő gyermekek esetében gyakrabban jelenhet meg kontrolláló, parancsoló nevelési attitűd, amely a szülői szerep fokozott terheléséből fakadhat (Darling & Steinberg, 1993).

A további páros összehasonlítások nem mutattak szignifikáns különbségeket, ezért ezek részletes eredményei nem kerülnek bemutatásra.

Keresztábra-elemzés – Domináns nevelési stílus és családtípus összefüggése

A családtípus és a szülők által dominánsan alkalmazott nevelési stílus kapcsolatának mélyebb megértésére keresztábra-elemzést alkalmaztunk. Az elemzés célja annak vizsgálata volt, hogy a különböző családszerkezetekhez milyen nevelési stílusok társulnak elsődlegesen, tehát melyik stílus jellemző leginkább az adott családtípusra.

16. táblázat - Domináns nevelési stílus és családtípus összefüggése

Családtípus	Irányító	Tekintélyelvű	Megengedő	Összesen
Nukleáris	90	12	2	104
Egyszülős	20	1	0	21
Kiterjesztett	11	1	0	12
Mozaik	14	0	0	14
Összesen	135	14	2	151

Forrás: Saját kutatás SPSS

A fenti táblázat a vizsgálatban részt vevő 151 szülő válaszait tartalmazza, családtípusonként bontva az alkalmazott nevelési stílus szerint. Három nevelési stílus (irányító, tekintélyelvű, megengedő) szerepel, valamint négyféle családtípus (nukleáris, egyszülős, kiterjesztett, mozaik).

- Irányító nevelési stílus dominanciája

Az adatok alapján egyértelműen megfigyelhető, hogy az irányító (autoritatív) nevelési stílus a leggyakoribb mind a teljes mintában (135 fő, 89,4%), mind pedig minden családtípuson belül:

- Nukleáris családok: 90 fő (86,5%)
- Egyszülős családok: 20 fő (95,2%)
- Kiterjesztett családok: 11 fő (91,7%)
- Mozaikcsaládok: 14 fő (100%)

Ez a tendencia arra utal, hogy a szülők függetlenül attól, milyen családszerkezetben élnek túlnyomórészt demokratikus, elfogadó, gyermekközpontú nevelést alkalmaznak, amelyben fontos szerepet kap az érvelés, bevonás és a melegség.

- Tekintélyelvű nevelési stílus alacsony aránya

A tekintélyelvű (autoriter) stílus ritkábban fordult elő, összesen 14 szülő (9,3%) választotta ezt dominánsan:

- Nukleáris család: 12 fő (11,5%)
- Egyszülős és kiterjesztett család: 1-1 fő (4,8%, ill. 8,3%)
- Mozaikcsaládban nem volt jellemző ez a stílus

Ez arra utalhat, hogy a korábbi, szigorúbb és fegyelmezésközpontú nevelési minták háttérbe szorultak, és különösen a kisebb, új struktúrájú családokban már nem jellemzők.

- Megengedő stílus szinte teljes hiánya

A megengedő (permisszív) nevelési stílust csak 2 fő alkalmazta, kizárólag nukleáris családokban (1,3% a teljes mintában). Egyszülős, mozaik és kiterjesztett családban ez a stílus egyáltalán nem volt jelen. Ez azt mutatja, hogy bár a szülők törekednek a gyermek érzelmi támogatására, nem jellemző rájuk a kontroll teljes elengedése vagy a túlzott engedékenység.

A megengedő nevelési stílus egyik családtípusban sem jelent meg domináns típusként a keresztábra alapján. Ennek az oka, hogy ebben az elemzésben minden résztvevő csak egy nevelési stílusba került besorolásra: abba, amelyik a három közül a legmagasabb átlagértéket kapta. Így, ha egy szülőnél például az irányító stílus pontszáma magasabb volt, mint a megengedőé, akkor az illető az irányító kategóriába sorolódott, függetlenül attól, hogy a megengedő stílus is jelen volt viselkedésében.

Tehát az eredmények alapján az irányító nevelési stílus túlsúlya jellemzi a vizsgált mintát, ami a modern, gyermekközpontú nevelési elvek elterjedésére utal.

A második hipotézis értékelése

A második hipotézis célja annak vizsgálata volt, hogy *van-e összefüggés a szülők által alkalmazott nevelési stílus és a családtípus között*. Az eredmények alapján a *hipotézis részben igazolódott: bizonyos nevelési stílusok előfordulási arányában valóban szignifikáns különbségek mutatkoztak a különböző családszerkezeti formák mentén*.

A leíró statisztikák alapján már az átlagértékek szintjén is kirajzolódtak eltérések, különösen a megengedő és tekintélyelvű nevelési stílus esetében. A Shapiro–Wilk-teszt eredményei szerint a nevelési stílusokra adott pontszámok nem követték a normáeloszlás feltételeit, így a nemparametrikus statisztikai eljárások alkalmazása indokolt volt (Field, 2018). Ennek megfelelően Kruskal–Wallis-próbát alkalmaztunk az egyes családtípusokhoz tartozó stílusátlagok összehasonlítására.

A Kruskal–Wallis-teszt szignifikáns eltérést mutatott ki a családtípusok között a megengedő nevelési stílus esetében ($\chi^2(3) = \dots, p < 0.05$), míg az irányító és tekintélyelvű stílus tekintetében nem találtunk statisztikailag szignifikáns különbséget. A Mann–Whitney U-tesztek részletesebb páronkénti összehasonlítást tettek lehetővé, amelyek alapján a megengedő stílus esetében szignifikáns különbség volt a kiterjesztett és a nukleáris családok között ($U = \dots, p < 0.05$). A tekintélyelvű stílus vonatkozásában pedig az egyszülős és mozaikcsaládok között mutatkozott szignifikáns eltérés ($U = \dots, p < 0.05$). Ezek az eredmények arra utalnak, hogy a családszerkezet bizonyos vonatkozásaiban – például a szülők számában vagy a generációs

együttélés formájában – olyan pszichoszociális tényezők húzódnak meg, amelyek hatással lehetnek a szülői nevelési attitűdök alakulására (Darling & Steinberg, 1993).

A keresztábra-elemzés további értékes információkkal szolgált. Eszerint minden családtípusban az irányító nevelési stílus volt a leggyakrabban előforduló domináns stílus. A legmagasabb arányban ez a nukleáris családokban jelent meg, ahol a válaszadók közel 87%-a (90 fő) vallotta magát irányító szülőnek. Hasonló dominancia volt megfigyelhető az egyszülős (95%), kiterjesztett (91,7%) és mozaikcsaládok (100%) esetében is. Ez arra utal, hogy az irányító, demokratikusabb nevelési attitűd általánosságban jellemző a vizsgált szülői mintára – függetlenül a családszerkezeti háttértől.

A tekintélyelvű stílus legnagyobb arányban a nukleáris családoknál fordult elő (12 fő), de még itt is jelentősen alacsonyabb az aránya (11,5%) az irányító stílushoz képest. A megengedő stílus kizárólag a nukleáris családok esetében jelent meg (2 fő), ami az átlagértékek szintjén megjelenő varianciát is indokolja – más családtípusokban ez nem volt domináns nevelési stílus, de előfordulhat, hogy bizonyos fokú jegyei ott is jelen voltak.

Összességében az eredmények alátámasztják, hogy bár az irányító stílus általánosságban jellemző a minta szülőkre, a családtípus – különösen az egyszülős, mozaik vagy kiterjesztett struktúrák – befolyásolhatja a szülői nevelési stílus preferenciáit. Ezek az eredmények fontos gyakorlati következményekkel bírnak a családtámogató programok tervezésekor.

4.3.3 A harmadik hipotézis tesztelése - Van összefüggés a családszerkezet és a nevelési stílus között

A harmadik hipotézis célja annak vizsgálata volt, hogy a *családtípus összefüggésben áll-e a szülők szorongásszintjével*. Feltételeztük, hogy a különböző családszerkezeti formák – mint az egyszülős, mozaik, kiterjesztett vagy nukleáris család – eltérő mértékű pszichés megterhelést jelenthetnek a szülők számára, ami hatással lehet a szorongás szintjére is. Mivel ezek a struktúrák különböző kihívásokat hordoznak magukban, az ezekhez való alkalmazkodás során fokozódhat a szülő aktuális (állapot) vagy hosszabb távon fennálló (vonás) szorongása.

A statisztikai elemzést az alábbi lépések szerint végeztük: Elsőként leíró statisztikai mutatókkal (átlag, szórás, medián, minimum–maximum értékek, szimmetria) szemléltettük az állapotszorongás eloszlását családtípusonként. Ezt követően a Shapiro–Wilk-próba segítségével ellenőriztük a normalitás feltételeit, majd – a paraméteresség sérülése esetén – nemparametrikus próbákat (Kruskal–Wallis és Mann–Whitney tesztek) alkalmaztunk. A

keresztábra-elemzés lehetőséget adott a szorongásszint kategóriák (pl. magas, közepes, alacsony) és a családtípus közötti összefüggések kvalitatív bemutatására. Az alábbiakban részletesen bemutatjuk az egyes elemzések eredményeit.

Leíró statisztikai eredmények családtípusonként

- **Állapotszorongás szintje családtípusonként**

A családtípusok szerinti állapotszorongás átlagait és szórásait vizsgálva eltérő mintázatok figyelhetők meg a szülők szubjektív szorongásszintjében.

17. táblázat - STAI – Állapotszorongás

Családtípus	Átlag (Mean)	Szórás (Std. Dev.)	Medián	Min–Max	Szimmetria (Skewness)
Nukleáris	38.86	12.17	36	20–77	0.85
Egyszülős	47.67	15.14	44	20–69	-0.43
Kiterjesztett	45.33	14.46	51	23–62	-0.59
Mozaik	47.21	16.14	47	26–73	0.23

Forrás: Saját kutatás SPSS

A legalacsonyabb átlagos állapotszorongást a nukleáris családokban élő szülők mutatták ($M = 38,86$; $SD = 12,17$), míg a legmagasabb értéket az egyszülős családok körében tapasztaltuk ($M = 47,67$; $SD = 15,14$). A mozaikcsaládok hasonlóan magas szintet mutattak ($M = 47,21$; $SD = 16,14$), míg a kiterjesztett családok eredményei közepesen helyezkedtek el ($M = 45,33$; $SD = 14,46$).

A mediánértékek és a szórás alapján megállapítható, hogy az állapotszorongás eloszlása viszonylag szórt minden csoportban, különösen a nem hagyományos családformák esetében, ahol a szórás meghaladja a 14 pontot. A szimmetriaértékek alapján a nukleáris családokban kissé pozitív, míg a többi családtípusban enyhén negatív vagy közel szimmetrikus eloszlás figyelhető meg. Ezek szerint az egyszülős és kiterjesztett családok esetében a szorongásszint eloszlása kissé eltér a megszokottól.

Összességében az adatok azt sugallják, hogy a családszerkezet befolyásolhatja a szülők állapotszorongásának szintjét, különösen az egyszülős és mozaikcsaládok esetében, ahol magasabb átlagértékeket találunk, mint a hagyományos, nukleáris családmódelben.

- **Vonásszorongás szintje családtípusonként**

A vonásszorongás szintje családtípusonként eltérő mintázatot mutatott a leíró statisztikai mutatók alapján.

18. táblázat – STAI – Vonásszorongás

Családtípus	Átlag (Mean)	Szórás (Std. Dev.)	Medián	Min–Max	Szimmetria (Skewness)
Nukleáris	42.9	11.36	42.0	23–79	0.39
Egyszülős	46.48	13.46	48.0	26–67	-1.8
Kiterjesztett	46.33	11.72	47.5	29–66	-0.04
Mozaik	50.14	18.67	45.0	27–74	0.24

Forrás: Saját kutatás SPSS

A vonásszorongás szintje családtípusonként eltérő mintázatot mutatott a leíró statisztikai mutatók alapján. A legalacsonyabb átlagos vonásszorongás a nukleáris családok szülőinél jelent meg ($M = 42,9$), míg a legmagasabb értéket a mozaikcsaládokhoz tartozó válaszadók esetében találtuk ($M = 50,14$). Az egyszülős ($M = 46,48$) és a kiterjesztett családokban élők ($M = 46,33$) szintén magasabb szorongásszintről számoltak be a nukleáris családokhoz képest. Ezek az eredmények arra utalnak, hogy a hagyományostól eltérő családszerkezetek – mint például az egyszülős vagy mozaikcsaládok – fokozottabb pszichés terheléssel járhatnak a szülők számára, ami megmutatkozik a tartós szorongás szintjében is (Amato, 2000).

A szórásértékek tekintetében a legnagyobb eltérést a mozaikcsaládok körében figyelhetjük meg ($SD = 18,67$), ami arra utal, hogy ebben a csoportban a szülők szorongásszintje nagyon különböző lehet – egyesek extrém magas, míg mások alacsony értéket jelezhettek vissza. Ezzel szemben a nukleáris családok szülőinél kisebb szórás mutatkozott ($SD = 11,36$), ami egy kiegyensúlyozottabb szorongásszint-eloszlásra utal.

A medián értékek – amelyek kevésbé érzékenyek a szélsőséges adatokra – szintén megerősítik ezt a képet. A legmagasabb mediánértéket az egyszülős családok szülői mutatták ($Md = 48,0$), míg a legalacsonyabbat a nukleáris családok esetében észleltük ($Md = 42,0$). Az egyszülős családoknál ugyanakkor az eloszlás jelentősen balra ferdült ($skewness = -1,8$), ami azt jelzi, hogy sok válaszadó viszonylag alacsony szorongásszintet jelölt meg, de néhány magas érték jelentősen megemelhette az átlagot.

Összességében a leíró statisztikák alapján elmondható, hogy a családstruktúra befolyásolhatja a szülők szorongásszintjét. Különösen a mozaik- és egyszülős családok esetében figyelhetők meg magasabb értékek, ami összhangban van a korábbi kutatási eredményekkel, miszerint a nem hagyományos családformákhoz gyakran nagyobb pszichés terhelés társul (Amato, 2000).

A kutatás során minden hipotézisvizsgálat előtt elvégeztük a normalitás feltételeinek ellenőrzését. A Shapiro–Wilk-teszt eredményei alapján – hasonlóan az előző hipotézisekhez a harmadik hipotézis esetében sem teljesül a normalitás feltétele, különösen a kisebb elemszámú csoportokban (pl. kiterjesztett és mozaik család).

Mivel a normalitás egyik szorongásdimenzió esetében sem teljesül maradéktalanul, az elemzéshez a nemparametrikus próbák alkalmazása az indokolt (Field, 2013). Ennek megfelelően a továbbiakban a Kruskal–Wallis-tesztet és Mann–Whitney-próbákat alkalmazzuk a szorongásszintek és családtípus közötti különbségek vizsgálatára.

Kruskal–Wallis-teszt eredmények

A Kruskal–Wallis-próba segítségével megvizsgáltuk, hogy van-e statisztikailag szignifikáns különbség a különböző családtípusokhoz tartozó szülők szorongásszintjei között.

19. táblázat – Szorongásszint – Kruskal-Wallis eredmények

Szorongástípus	χ^2 (Kruskal–Wallis)	p-érték	Következtetés
Állapot (STAI állapot)	150,00	< .001 ($p \approx 2.63e-32$)	Szignifikáns különbség van
Vonás (STAI vonás)	150,00	< .001 ($p \approx 2.63e-32$)	Szignifikáns különbség van

Forrás: Saját kutatás SPSS

Az eredmények alapján mind az állapotszorongás, mind a vonásszorongás esetében szignifikáns eltérés mutatható ki a csoportok között:

- Állapotszorongás: $H(3) = 150,00$; $p < .001$

- Vonásszorongás: $H(3) = 150,00$; $p < .001$

Ez azt jelenti, hogy legalább az egyik családtípus szülői szignifikánsan eltérő szorongásszintet mutatnak a többihez képest. Az eredmények arra utalnak, hogy a szülők szorongásszintje statisztikailag szignifikánsan eltér a nukleáris, egyszülős, kiterjesztett és mozaikcsaládok esetében. Ez alátámasztja azt a feltételezést, hogy a családszerkezet pszichológiai szempontból hatással lehet a szülői megélésre, és ezen keresztül potenciálisan a gyermeknevelésre is. A szülői szorongás befolyásolhatja a gyermek felé irányuló nevelési stílust és a szülő–gyermek kapcsolatok minőségét (Bodonyi et. al., 2006).

A normalitás sérülése miatt alkalmazott nemparametrikus eljárás megerősíti, hogy a családszerkezet szignifikáns hatással van a szülők pszichés állapotára, így a H3 hipotézis alátámasztható. Azonban a pontos eltérések feltárásához a következő lépésként a Mann–Whitney-U teszt páronkénti összehasonlítását végeztük el.

Mann–Whitney U-teszt – Állapotszorongás összehasonlítása családtípusonként

A Kruskal–Wallis-teszt szignifikáns eredményei alapján a Mann–Whitney U-teszttel vizsgáljuk, hogy a családtípusok között mutatkozik-e szignifikáns különbség az állapotszorongás mértékében.

20. táblázat - Mann–Whitney U-teszt eredmények – STAI Állapot

Összehasonlított csoportok	Mann–Whitney U	Z érték	p érték (2-tailed)
Nukleáris vs. Egyszülős	696.0	-2.616	0.009
Nukleáris vs. Kiterjesztett	466.5	-1.429	0.153
Nukleáris vs. Mozaik	518.5	-1.745	0.081

Forrás: Saját kutatás SPSS

Az eredmények szerint: A nukleáris és egyszülős családok között statisztikailag szignifikáns különbség mutatkozott, mivel az $U = 696$, $Z = -2.616$, $p = .009$, ami azt jelzi, hogy az egyszülős családok szülői magasabb állapotszorongásról számoltak be, mint a nukleáris családban élők. Mivel, ha valaki egyedül neveli a gyermekeit és minden velejárá feladatot

egyedül végéz el, ami mindenképp fokozott pszichés terhelést jelenthet (Bögels & Brechman-Toussaint, 2006).

A nukleáris és kiterjesztett családok között nem mutatkozott szignifikáns különbség: $U = 466.5$, $p = .153$. Továbbá a nukleáris és mozaik családok közötti különbség sem érte el a szignifikancia szintet, ami $U = 518.5$, $p = .081$, bár ez az érték már közelít a statisztikai szignifikanciához, így érdemes lehet a jövőbeni kutatásokban nagyobb mintával újrazvizsgálni.

Összességében az eredmények azt sugallják, hogy az egyszülős családszerkezet szignifikáns hatással lehet a szülői állapotssorongásra, ami alátámasztja a H3 hipotézis egy részét.

21. táblázat - Mann–Whitney U-teszt eredmények – STAI Vonás

Családtípus összehasonlítás	N (összesen)	Átlag rang (nukleáris)	Átlag rang (másik)	Mann–Whitney U	Z érték	p érték (2-tailed)
Nukleáris – Egyszülős	125	61.26	71.62	911.0	-1.196	0.232
Nukleáris – Kiterjesztett	116	57.49	67.25	519.0	-0.953	0.341
Nukleáris – Mozaik	118	58.11	69.86	583.0	-1.207	0.227

Forrás: Saját kutatás SPSS

A kapott eredmények alapján egyik összehasonlítás sem hozott statisztikailag szignifikáns különbséget:

- Nukleáris vs. Egyszülős: $U = 911.0$, $Z = -1.196$, $p = .232$
- Nukleáris vs. Kiterjesztett: $U = 519.0$, $Z = -0.953$, $p = .341$
- Nukleáris vs. Mozaik: $U = 583.0$, $Z = -1.207$, $p = .227$

Bár az adatok alapján a nukleáris családokban alacsonyabb a vonássorongás átlaga, a különbségek nem szignifikánsak, így ezen minta alapján nem állapítható meg megbízható különbség a családtípusok között e változó tekintetében.

Keresztábra elemzés

A keresztábra-elemzés célja annak vizsgálata volt, hogy az állapotssorongás szintje – alacsony, közepes vagy magas – hogyan oszlik meg a különböző családtípusok szerint.

22. táblázat - *Állapotszorongás megoszlása családtípusonként*

Családtípus	Alacsony sz.	Közepes sz.	Magas sz.	Összesen
Nukleáris	61 (58,7%)	37 (35,6%)	6 (5,8%)	104
Egyszülős	7 (33,3%)	7 (33,3%)	7 (33,3%)	21
Kiterjesztett	4 (33,3%)	7 (58,3%)	1 (8,3%)	12
Mozaik	5 (35,7%)	5 (35,7%)	4 (28,6%)	14
Összesen	77 (51,0%)	56 (37,1%)	18 (11,9%)	151

Forrás: Saját kutatás SPSS

Az eredmények alapján jól látható, hogy a nukleáris családban élő szülők körében az alacsony állapotszorongás dominál (58,7%), míg a közepes szint 35,6%-ban, a magas szint pedig csupán 5,8%-ban fordul elő. Ez arra utal, hogy a stabilabb családi struktúra, mint a nukleáris forma, védőfaktoroként szolgál a szülők szorongása szempontjából.

Az egyszülős családokban azonban a szorongásszint kiegyenlítettebben oszlik meg: a válaszadók harmada alacsony (33,3%), harmada közepes (33,3%) és harmada magas (33,3%) szorongásszinttel rendelkezik. Ez az egyenletes megoszlás és a magas szintű szorongás gyakorisága is azt sugallja, hogy az egyszülős lét fokozott pszichés terheket ró a szülőkre.

A kiterjesztett családok esetében a legtöbb válaszadó (58,3%) közepes mértékű állapotszorongásról számolt be, míg a magas szint ritkábban (8,3%) jelent meg. Hasonló mintázat figyelhető meg a mozaikcsaládoknál, ahol a közepes (35,7%) és az alacsony (35,7%) szint azonos arányban jelenik meg, azonban a magas szintű szorongás is jelentős arányban előfordul (28,6%).

Az adatok alapján megállapítható, hogy míg a nukleáris családot kedvezőbb pszichés háttér jellemzi az állapotszorongás szempontjából, addig az egyszülős és mozaikcsaládokban élő szülők fokozottabb pszichés terhelésnek lehetnek kitéve.

23. táblázat – *Vonásszorongás megoszlása családtípusonként*

Családtípus	Alacsony sz.	Közepes sz.	Magas sz.	Összesen
Nukleáris	47 (45,2%)	49 (47,1%)	8 (7,7%)	104
Egyszülős	8 (38,1%)	9 (42,9%)	4 (19%)	21
Kiterjesztett	4 (33,3%),	7 (58,3%)	1 (8,3%)	12
Mozaik	5 (35,7%)	5 (35,7%)	4 (28,6%)	14
Összesen	64 (42,4%)	70 (46,4%)	17 (11,3%)	151

Forrás: Saját kutatás SPSS

A vonásszorongás szintjeinek (alacsony, közepes, magas) családtípusok szerinti megoszlását vizsgálva eltérések mutathatók ki a különböző családszerkezetek között. A nukleáris családokban élő szülők körében a vonásszorongás legnagyobb arányban közepes szinten van jelen (47,1%), míg az alacsony szint 45,2%-ban, a magas szint pedig csupán 7,7%-ban fordul elő. Ez arra enged következtetni, hogy a klasszikus családi felállás egyfajta védőfaktort jelent a tartós szorongás szintjének alacsonyan tartásában.

Az egyszülős családokban ennél magasabb arányban jelent meg a magas vonásszorongás (19%), ami azt jelzi, hogy az ilyen struktúrában élő szülők tartós szorongásszintje fokozottabb. Ugyanakkor a közepes és alacsony szintek aránya hasonló (42,9% és 38,1%), ami viszonylagos egyensúlyt mutat.

A kiterjesztett családokban a közepes szintű vonásszorongás a leggyakoribb (58,3%), az alacsony szint 33,3%, míg a magas szint ritkán (8,3%) fordul elő. Ez arra utal, hogy a nagycsaládos környezetben élő szülők esetében a szorongás szintje mérsékelt, bár nem elhanyagolható.

A mozaikcsaládok esetében a magas szintű vonásszorongás előfordulása kiemelkedően magas (28,6%), míg az alacsony és közepes szintek megegyező arányban jelentkezték (35,7%). Ez az eredmény azt támaszthatja alá, hogy a kevert családszerkezetben való nevelés komplex érzelmi és pszichés kihívásokat jelent a szülők számára, amelyek a vonásszorongás fokozott jelenlétében tükröződnek.

Összességében elmondható, hogy a vonásszorongás alacsonyabb szintje leginkább a nukleáris családmodellhez társul, míg a magasabb szint jellemzőbben az egyszülős és mozaikcsaládos környezetben fordul elő.

A harmadik hipotézis értékelése

A harmadik hipotézisben azt vizsgáltuk, hogy *kimutatható-e összefüggés a családtípus és a szülők szorongásszintje között. Az eredmények alapján egyértelműen bizonyítottuk, hogy a családstruktúra valóban hatással van a szülők pszichés állapotára, különösen a szorongás mértékére.* Korábbi kutatások is rámutattak arra, hogy a családon belüli szerepek és terhek eloszlása, valamint a társas támogatás elérhetősége jelentős tényező a szorongásos tünetek kialakulásában (Amato, 2000).

A leíró statisztikai mutatók szerint a nukleáris családokban élő szülők esetében alacsonyabb volt a szorongásszint, míg az egyszülős és mozaikcsaládokhoz tartozó válaszadók magasabb állapot- és vonásszorongásról számoltak be. A Shapiro–Wilk-teszt eredményei azt

jelezték, hogy a szorongásszint eloszlása több esetben nem követte a normáleloszlás mintázatát, ezért az adatok elemzéséhez nemparametrikus statisztikai eljárásokat alkalmaztunk (Kruskal–Wallis- és Mann–Whitney-próbák).

A Kruskal–Wallis-próba mind az állapot-, mind a vonásszorongás esetében szignifikáns különbségeket mutatott ki a családtípusok között. A további Mann–Whitney-elemzések rámutattak, hogy az egyszülős családok szülői szignifikánsan magasabb állapotsszorongást éltek meg, mint a nukleáris családban élők. A többi családtípus összehasonlítása azonban nem eredményezett statisztikailag szignifikáns különbséget.

A keresztábrás elemzés tovább finomította az összképet: a magas szintű szorongás legnagyobb arányban az egyszülős és a mozaikcsaládokban volt jelen, míg a nukleáris családokra inkább az alacsonyabb vagy közepes szintű szorongás volt jellemző. Ez összhangban áll azokkal az eredményekkel, amelyek szerint a családi stabilitás és a kiegyensúlyozott kapcsolati dinamika csökkentheti a pszichés terheket (Bögels & Brechman-Toussaint, 2006).

Összességében az eredmények megerősítik a harmadik hipotézisünket: a családtípus és a szülők szorongásszintje között szignifikáns kapcsolat figyelhető meg. A családstruktúra tehát olyan környezeti tényezőként értelmezhető, amely különösen az állapotsszorongás szintjére gyakorol hatást (Bodonyi et. al. 2006).

5. ÖSSZEGZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A jelen kutatás célja annak feltárása volt, hogy a szülői nevelési stílus és a szorongásszint hogyan függ össze a generációs hovatartozással és a családtípussal. A vizsgálat során három hipotézist teszteltünk egy 151 fős, különböző családi háttérrel rendelkező, szülői szerepben lévő mintán. A résztvevők a PSDQ (Parenting Styles and Dimensions Questionnaire – Short Version) és a STAI (State-Trait Anxiety Inventory) kérdőívek kitöltésével járultak hozzá a kutatáshoz.

- **H1: Van összefüggés a generációk és a szülői nevelési stílus között.**

Az eredmények azt mutatták, hogy valóban kimutatható kapcsolat van a generációs hovatartozás és a nevelési stílus között. A fiatalabb generációk (Y és Z) körében az irányító, demokratikusabb nevelési stílus gyakoribb volt, míg az idősebb generációk (Baby Boom és X) esetében még megjelentek a tekintélyelvű nevelés elemei is. Ez megerősíti azokat az elméleti megközelítéseket, amelyek szerint a társadalmi és kulturális változások, köztük a rendszerváltás és a demokratikus értékek térnyerése, hatással vannak a nevelési attitűdökre (Darling & Steinberg, 1993)

- **H2: Van összefüggés a családtípus és a szülői nevelési stílus között.**

A családtípus szintén szignifikánsan összefüggött a választott nevelési stílussal. A nukleáris családban élők körében nagyobb arányban jelent meg az irányító stílus, míg az egyszülős, kiterjesztett és mozaikcsaládokban megfigyelhetők voltak más tendenciák, például a megengedőbb vagy kevésbé következetes nevelés. Az eredmények arra utalnak, hogy a családi struktúra – azaz, hogy hányan és milyen szereplők vesznek részt a gyermeknevelésben – befolyásolhatja a szülői szerepfelfogást és nevelési stratégiákat. Ez alátámasztja a családi rendszerszemléletű megközelítéseket, amelyek szerint a nevelés folyamata szoros összefüggésben áll a család szerkezetével, és dinamikájával (Olson, 2000)

- **H3: Van összefüggés a családtípus és a szülő szorongásszintje között.**

A harmadik hipotézis is igazolást nyert: az állapot- és vonásszorongás szintje statisztikailag szignifikáns különbséget mutatott a különböző családtípusok szerint. A nukleáris családokban élők alacsonyabb szorongásszintet mutattak, míg az egyszülős és mozaikcsaládokban magasabb értékek jelentek meg, különösen az állapotsszorongás esetén. Ez összhangban van azokkal a kutatási eredményekkel, amelyek szerint a családi stabilitás és támogatottság csökkenti, míg a fokozott nevelési terhek és az instabilitás növeli a szülők pszichés terhelését (Rutter, 1995)

5.1 ÁLTALÁNOS KÖVETKEZTETÉSEK

A vizsgálat eredményei arra világítanak rá, hogy a szülői nevelési stílus és a szorongásszint nem tekinthetők független, kizárólag individuális tényezőknek, hanem szorosan összefüggenek a társadalmi és a családi környezettel, valamint a generációs mintázatokkal. A kutatás rávilágított arra is, hogy a demokratikus, irányító nevelési attitűd elterjedtebb a fiatalabb generációk körében, azonban a családtípus is fontos szerepet játszik abban, hogyan éli meg a szülő a gyermekneveléssel járó kihívásokat – és mennyire szorong közben.

A fenti eredmények nemcsak tudományos szempontból relevánsak, hanem a gyakorlati életre nézve is hasznos következtetéseket kínálnak. A pedagógiai és pszichológiai támogatás során érdemes figyelembe venni a családformák és generációs különbségek szerepét, valamint a szülői szorongás megelőzésére és csökkentésére irányuló intervenciók kialakításánál is fontos szempont lehet a nevelési stílus.

5.2 JAVASLATOK ÉS A KUTATÁS KORLÁTAI

A kutatás eredményei alapján több javaslat is megfogalmazható mind a gyakorlati szakemberek, mind a jövőbeni kutatások számára.

Elsőként kiemelendő, hogy a szülői nevelési stílusok és a szorongásszint alakulása szoros összefüggést mutatott a családtípussal és a generációs hovatartozással. Ez azt sugallja, hogy a családpszichológiai vagy pedagógiai támogatás során érdemes figyelembe venni, hogy a szülők milyen társadalmi-kulturális háttérből érkeznek, és milyen családi struktúrában nevelik a gyermeküket. Ebből kifolyólag szeretnénk ismertetni pár gyakorlati javaslatok a kutatás eredményei alapján:

1. Célzott támogatás az egyszülős és mozaikcsaládok számára

A kutatás eredményei arra utalnak, hogy az alternatív családszerkezetek – mint az egyszülős vagy mozaikcsaládok fokozott pszichés terhelésnek vannak kitéve, és ez kihat a nevelési stílusukra és szorongásszintjükre is. Éppen ezért hasznos olyan célzott prevenció és intervenció programoknak a fejlesztése, amelyek segítenek ezeknek a szülőknek megbirkózni a rájuk nehezedő kihívásokkal.

Például: Fontos lenne, hogy a pszichológiai tanácsadás könnyen hozzáférhetővé váljon a családsegítő központokon keresztül, hiszen ezek az intézmények hatékony támogatást nyújthatnak a szülőknek életük nehezebb szakaszaiban. A tanácsadás lehetőséget biztosít arra,

hogy a szülők szakember segítségével dolgozzák fel a neveléssel kapcsolatos kihívásokat, szorongásaikat és elakadásaikat, ezáltal is elősegítve a családi működés harmonizálását.

Továbbá a kutatás eredményei alapján javasolt olyan csoportfoglalkozásoknak a szervezése, amelyek a szülők nevelési kompetenciáinak fejlesztését célozzák meg. Ezek a programok támogatást nyújtanának abban, hogy a résztvevők tudatosabban és hatékonyabban alakítsák nevelési stílusukat, miközben megismerhetik a különböző gyermeknevelési stratégiák pszichológiai hatásait is. Emellett ajánlott stresszkezelő tréningek indítása szülők számára, amelyek segítenének csökkenteni a hétköznapi feszültséget és szorongást, hozzájárulva ezzel a kiegyensúlyozottabb családi légkör megteremtéséhez.

Ilyen programokat kínál például a magyarországi Egyszülős Központ, ahol nemcsak pszichológiai és jogi tanácsadással, hanem szülői készségeket fejlesztő csoportos tréningekkel is támogatják a résztvevőket (Egyszülős Központ, 2024).

2. Nevelési önismeret fejlesztése a gyermekvállalás előtt

A megelőzés szempontjából kiemelten hasznos lehet, ha a leendő szülők már a gyermekvállalás előtt találkoznak a különböző nevelési stílusokkal és azok hatásaival. Ennek elősegítésére javasolt:

A megelőzés és a tudatos szülővé válás támogatása érdekében hasznos lenne a szülésfelkészítő programok kibővítése pszichoedukációs elemekkel, amelyek a nevelési attitűdök tudatosítását célozzák. Ezekben a foglalkozásokon a leendő szülők megismerkednének a különböző nevelési stílusok jellemzőivel, és azok pszichológiai hatásaival, valamint a szülői viselkedés hosszú távú következményeivel.

Továbbá ezek a kezdeményezések kiegészíthetők még párkapcsolati edukációs tréningekkel is, ahol a párok közösen dolgoznák ki az egységes nevelési elveiket, és elsajátíthatnák a konfliktuskezelés, a kommunikáció és a szülői együttműködés alapjait is. Ez nemcsak a gyermek érzelmi biztonságát növelné a jövőre nézve, hanem a szülők közötti kapcsolatot is megerősítené.

Emellett érdemes lenne már az iskolai oktatásba is beépíteni a családi életre való nevelés kurzusait, különösen középiskolai szinten, amelyek nemcsak az egészséges párkapcsolati működésre készítik fel a fiatalokat, hanem lehetőséget adnának a generációs minták tudatosítására, átértékelésére is. Az ilyen típusú programok hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a jövő szülői tudatosabban és kiegyensúlyozottabban nevelhessék gyermekeiket.

A Családbarát Magyarország Központ például olyan programokat támogat, amelyek a szülőiségre való felkészítést, a párkapcsolati edukációt vagy a pszichoedukációt már fiatal

felőttkorban elérhetővé teszik. Ez segíthet megelőzni a diszfunkcionális nevelési minták továbbörökítését.

3. Generációk közötti párbeszéd erősítése

Mivel a kutatás rávilágított arra, hogy a generációk között eltérések lehetnek a nevelési stílusokban, javasolt a generációs különbségek tudatosítását támogató fórumok, előadások vagy családterápiás alkalmak szervezése. Ezek célja lehet:

- a különböző generációk közötti jobb megértés és empátia elősegítése,
- a családi konfliktusok csökkentése nevelési kérdésekben,
- a saját szülői minták újragondolása és fejlesztése.

A generációs különbségek tudatosítása szintén támogatandó cél, hiszen a különböző korosztályok nevelési elveinek megértése csökkentheti a szülők közötti konfliktusokat, és elősegítheti a harmonikusabb családi együttélést. Ez különösen fontos lehet akkor, ha a gyermeknevelésben több generáció is részt vesz (pl. nagyszülők, új partner stb.)

A nemzetközi gyakorlatban is találunk jól működő példákat. Az ausztrál Triple P (Positive Parenting Program) egy tudományosan megalapozott nevelési program, amely világszerte alkalmazható modelleket nyújt a szülői hatékonyság növelésére, a stressz csökkentésére és a gyermekekkel való pozitív kapcsolat kialakítására (Sanders et al., 2000). A Circle of Security Parenting (Powell et al., 2013) pedig a szülő–gyermek kötődés megerősítésére helyezi a hangsúlyt, segítve a szülőket abban, hogy jobban megértsék és érzékenyebben reagáljanak gyermekeik érzelmi szükségleteire.

Több olyan terület van, ahol fontos volna ezeket a javaslatokat alkalmazni például:

- Iskolapszichológusi programok: pl. „Nevelési stílusok – ahogy mi csináljuk” műhelyek, szülői klubfoglalkozások, egyéni tanácsadásban alkalmazott rövid kérdőívek (PSDQ, STAI).
- Mentálhigiénés szolgáltatások: mozaikcsaládok és egyedülálló szülők pszichés támogatása.
- Pedagógusképzés és továbbképzés: a nevelési stílusok hatásának megértése segítheti az együttműködést a családokkal.

Vannak olyan szervezetek, ahol már működnek hasonló programok:

- Kék Vonal – támogatás szülőknek és fiataloknak.
- Hintalovon Alapítvány – szülői edukáció, gyermekjogi tanácsadás.
- Családbarát Magyarország Központ – szülői kompetenciákat erősítő képzések.
- Szülők Háza Alapítvány – szülő–gyermek kapcsolat fejlesztése, workshopok.

A kutatás korlátai

A kutatás értelmezésénél fontos figyelembe venni néhány módszertani korlátozást, amelyek befolyásolhatják az eredmények általánosíthatóságát és érvényességét.

Elsőként említendő az alkalmazott mintavételi eljárás: a kérdőív online, önkéntes alapon történt kitöltése, amely elérhetőségi mintavétellel valósult meg. Ez azt jelenti, hogy a minta nem tekinthető reprezentatívnak a teljes szülői populációra nézve – elsősorban azok a szülők töltötték ki a kérdőívet, akik aktívak a közösségi médiában, és motiváltak voltak a témában.

Ennek következtében előfordulhat, hogy bizonyos társadalmi csoportok (pl. alacsonyabb iskolázottságúak, idősebb férfiak) alulreprezentáltak a mintában.

További korlátozó tényező, hogy a vizsgálat keresztmetszeti jellegű volt, vagyis egy adott időpillanatban vizsgálta a nevelési stílusokat és a szorongásszintet. Ez nem teszi lehetővé ok-okozati összefüggések egyértelmű megállapítását, csupán korrelációkat tárhatunk fel. A jövőbeni longitudinális kutatások segíthetik annak mélyebb megértését, hogyan alakulnak ezek a változók az idő folyamán.

Egyes alcsoportok (pl. kiterjesztett és mozaikcsaládok) kisebb elemszáma korlátozhatta a statisztikai eljárások érzékenységét. Emellett a kérdőívek önjellemző jellegéből fakadóan torzíthatja az adatokat a társadalmilag kívánatos válaszadás. Mindezek ellenére a kutatás értékes betekintést nyújt a generációs különbségek, családszerkezet és pszichológiai tényezők összefüggéseibe, és megalapozhat további vizsgálatokat a nevelési stílusok és a szülők mentális jólléte közötti kapcsolat feltárására.

A jövőbeni kutatások szempontjából célszerű lenne a mintavétel sokszínűségének növelése, különös tekintettel a nemi, életkori és társadalmi változók kiegyensúlyozottabb megoszlására. Ez lehetővé tenné a nevelési stílusok és a szorongásszint közötti összefüggések pontosabb és általánosíthatóbb feltárását.

Emellett hasznos lenne longitudinális kutatásokat végezni annak érdekében, hogy hosszabb távon is nyomon követhető legyen a nevelési stílusok alakulása, valamint azok hatása a szülők és gyermekek szorongásszintjére. Az ilyen típusú vizsgálatok hozzájárulhatnak ahhoz, hogy mélyebb megértést nyerjünk a generációkon átívelő pszichológiai mintázatokról.

Továbbá a kvantitatív módszerek mellett érdemes lenne kvalitatív megközelítéseket is alkalmazni – például interjúk vagy esettanulmányok formájában, amelyek révén árnyaltabb képet kaphatunk a szülők nevelési attitűdjeiről, a mögöttük húzódó motivációkról, illetve a szorongással való személyes megküzdési módokról. A kvantitatív és kvalitatív módszerek együttes alkalmazása jelentősen gazdagíthatja a témáról alkotott tudományos képet.

5.3 A KUTATÁS GYAKORLATI ALKALMAZHATÓSÁGA ISKOLAPSZICHOLOGUSI NÉZŐPONTBÓL

Mivel jövőbeli terveim között szerepel, hogy iskolapszichológusként dolgozzak, különösen fontos számomra, hogy kutatásom gyakorlati javaslati alkalmazhatók legyenek az iskolai környezetben is. Úgy gondolom, hogy az oktatási intézmények kiváló lehetőséget nyújtanak arra, hogy a szülők nevelési kompetenciáinak támogatása és pszichés tehermentesítése ne külön tanácsadói keretek között, hanem természetes, hozzáférhető közegben történhessen meg.

Nem minden szülő vesz részt fizetős szülésfelkészítő programokon, párterápiás tanácsadáson vagy nevelési tréningeken, ami gyakran információhiány, időhiány vagy bizalmatlanság miatt van. Ezért tartom különösen értékesnek azt a lehetőséget, hogy ezek az ismeretek közvetlenül az iskola keretein belül juthassanak el a családokhoz. Csoportos szülői foglalkozások, műhelymunkák vagy pszichoedukációs klubok formájában a szülők sokkal elérhetőbb módon találkozhatnak olyan témákkal, mint a nevelési stílusok, a generációs különbségek megértése vagy a szülői stresszkezelés.

Ez az iskolapszichológus számára nemcsak lehetőség, hanem felelősség is, hiszen a prevenció és az együttműködés az iskolai mentálhigiéné egyik legfontosabb alappillére.

A kutatás eredményei ezért nemcsak elméleti szempontból hordoznak jelentőséget, hanem a gyakorlati pszichológusi munkában, különösen az iskolapszichológusi szerepkörben is többféleképpen hasznosíthatók. Mivel az iskolapszichológus közvetítő és támogató szerepet tölt be a gyermekek, szülők és pedagógusok között, így a nevelési stílusok és a szülői szorongás hatásainak ismerete segíthet a hatékonyabb tanácsadásban és prevencióban.

Szülőkkel való munka támogatása

Az iskolapszichológus segíthet a szülőknek jobban megérteni saját nevelési stílusukat, valamint annak hatását gyermekük viselkedésére, érzelmi fejlődésére és iskolai alkalmazkodására. A nevelési attitűdök tudatosítása – különösen a megengedő, tekintélyelvű és irányító megközelítések közti különbségek kiemelésével, hozzájárulhat a szülő–gyermek kapcsolat harmonikusabbá tételéhez. (Gordon, 2001).

Kiemelt figyelmet érdemelnek azok a szülők, akik egyszülős vagy mozaikcsaládos helyzetben nevelik gyermeküket, hiszen esetükben gyakrabban jelentkezhet fokozott pszichés terhelés, amely hatással lehet a nevelési gyakorlatukra és a szorongásszintjükre is.

A szülői szerep napjainkban egyre összetettebb kihívásokat jelent, különösen a családformák sokfélesége, a gyorsan változó társadalmi elvárások és az információáradat hatására. Ezért különösen fontosnak tartom, hogy az iskolapszichológus szerepe ne csupán a diákokra, hanem a szülőkre is kiterjedjen. A pszichológus aktív közreműködésével olyan támogató programokat és fórumokat lehet létrehozni, amelyek elősegítik a szülők tájékozottságát, lelki egyensúlyát és nevelési kompetenciáik fejlődését (Szabó, 2015).

Az alábbi programötletek célja, hogy segítséget nyújtsanak a szülőknél a mindennapi nevelési kihívások kezelésében, a generációs különbségek felismerésében, illetve a saját szorongásszintjüknek a tudatosabb kezelésében:

- **Szülői klubfoglalkozások – „Ahogy mi nevelünk”**

Ezek az alkalmak lehetőséget teremtenek a szülők számára, hogy tudatosítsák saját nevelési stílusukat, és közösen gondolkodjanak el a különböző generációkra jellemző nevelési különbségeken. A foglalkozások során interaktív beszélgetések, kérdőívek (pl. PSDQ), és tapasztalatmegosztások révén alakulhat ki támogató szülői közösség. Érdemes ezeket havi vagy negyedéves rendszerességgel, akár szülői értekezletéhez kapcsolva megszervezni.

- **„Ismerd meg magad, mint szülő” – önismereti mini workshop**

Ez a rövid, célzott foglalkozás segít a szülőknél felismerni, hogy milyen nevelési mintákat követnek, és hogyan kapcsolódik ezekhez a saját szorongásszintjük. A résztvevők kitölthetnek egy rövidített STAI- és PSDQ-változatot, majd személyre szabott visszajelzést kapnak, amely segíti őket az önreflexióban és a tudatosabb szülői működés kialakításában.

- **Szülői stresszkezelő foglalkozások**

Különösen hasznosak lehetnek ezek a programok egyszülős vagy mozaikcsaládos szülők számára, akik gyakran nagyobb pszichés terhelésnek vannak kitéve. A foglalkozások során relaxációs technikákat, időgazdálkodási tanácsokat és gyakorlati tapasztalatokat oszthatnak meg egymással a résztvevők. A program 3–4 alkalmas, tematikus mini-tréning formájában is megvalósítható, akár online elérhetőséggel.

Ezek a programok rendszeres megvalósítása hozzájárulhat a szülők mentális egészségének fenntartásához, nevelési eszköztárak gazdagításához, valamint a gyermekek érzelmi biztonságának megerősítéséhez. A programok nemcsak a krízisek megelőzését, hanem a szülők hosszú távú önismereti és nevelési fejlődését is támogatják.

A diákokkal való munka támogatása

Fontosnak tartjuk, hogy a diákok számára is olyan programokat tudjunk kialakítani, amelyek során olyan ismeretekhez juthatnak, amivel kamatoztatni tudják később a saját szülői szerepeiket is. Például:

- **Osztályfőnöki órák a szülői mintákról**

A köznevelés keretein belül érdemes lehet osztályfőnöki órákon foglalkozni a szülői minták, a családi szerepek és az érzelmi intelligencia kérdéskörével. Ez különösen a felső tagozatos és középiskolás diákok esetében lehet releváns, mivel ebben az életkorban már képesek tudatosabban reflektálni saját családi tapasztalataikra. Az ilyen programok nemcsak az önismeretet segítik elő, hanem hozzájárulnak a szociális kompetenciák fejlődéséhez is (Zsolnai & Kasik, 2008).

A serdülőkorú fiatalok számára különösen hasznos lehet, ha pszichoedukációs keretben lehetőségük nyílik a családi kommunikáció, a szocializációs minták és a generációs különbségek témaköreinek feldolgozására. A nevelési stílusok hatásainak megértése segítheti őket abban, hogy jobban eligazodjanak saját családi viszonyaikban, tudatosabban értelmezzék szüleik viselkedését, ezáltal pedig fejlődjön érzelmi önszabályozásuk és szociális készségük is (Gordon, 2001).

Prevenációs és fejlesztő programok kialakítása

Az iskolapszichológus aktívan részt vehet olyan prevenációs programoknak a kidolgozásában, amelyek célja a szülők és pedagógusok közötti együttműködés erősítése, a nevelési elvek összehangolása, valamint a gyermek pszichés jóllétének a támogatása.

Például:

- család–iskola kapcsolaterősítő programok,
- tréningek a szülői kompetencia fejlesztésére,
- interaktív tájékoztatók a nevelési stílusokról és azok hatásairól.

Végezetül elmondható, hogy a kutatás gyakorlati következtetései a pedagógiai és pszichológiai intervenciók szintjén is jól alkalmazhatók, és különösen az iskolapszichológus számára kínálnak olyan lehetőségeket, amelyek révén közvetlen hatást gyakorolhat a tanulók fejlődésére, a családi rendszerek működésére és az iskola, mint támogató közeg erősítésére is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Könyvek és könyvfejezetek

- Atkinson, R. L., Hilgard, E. R. (2005). *Pszichológia* (12. kiadás). Budapest: Osiris Kiadó.
- Bagdy, E. (1986). *Személyiségfejlődés és neveléslélektan*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Bagdy, E. (2004). A család pszichológiai funkciói. In Szabó, É. (szerk.). *Család és pszichológia* (pp. 25–42). Budapest: Animula.
- Bagdy, E. (2020). *A személyiség titkai*. Budapest: Kulcslyuk Kiadó.
- Bálint, L. (2016). *Generációs különbségek a nevelésben és munkavállalásban*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Bodonyi, E., Busi, E., Hegedűs, J., Magyar, E., & Vizelyi, Á. (szerk.). (2006). *Család, gyermek, társadalom (A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése; 5. kötet)*. Bölcsész Konzorcium.
- Cole, M., & Cole, S. R. (2006). *Fejlődéslélektan* (L. Buda, Szerk., magyar kiadás). Budapest: Osiris Kiadó.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics using IBM SPSS Statistics* (4th ed.). Sage.
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics* (5th ed.). Sage.
- Giddens, A. (2008). *Szociológia* (4. kiadás). Budapest: Osiris.
- Gordon, T. (2001). *Tanítsd gyereked önfegyelemre*. Budapest: Trivium Kiadó.
- Hegedűs, T. (2006). A családtípusok pszichológiai jellemzői. In Szabó, É. (szerk.), *Család és pszichológia* (pp. 81–96). Budapest: Animula.
- Hegedűs, T. (2023). *Nevelési stílusok és szülői attitűdök vizsgálata*. Budapest: Szerzői kiadás.
- Horváthová, E. (2019). *Psychológia rodiny*. Bratislava: UK Pedagogická fakulta.
- Kecskeméti, A. (2017). *A pedagógiai attitűd és a nevelési stílus hatása a gyermek személyiségfejlődésére*. Budapest: ELTE PPK.
- Keller, J. (2006). *A társadalmi integráció elmélete*. Budapest: Napvilág Kiadó.
- Király, É. (2024). *A családi nevelési stílus hatása a kisiskoláskorú gyermek önértékelésére* [Master's thesis, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma].

Kollár, K. N. (2004). *A családi kapcsolatok alakulása a társadalmi változások tükrében*. In U. Varga (Ed.), *Pszichológia és nevelés – Neveléslélektani olvasókönyv* (pp. 309–324). Osiris Kiadó.

Kósa, É., & Vajda, Z. (2005). *Neveléslélektan* (Osiris Tankönyvek). Budapest: Osiris Kiadó.

Lantos, N. (2016). *A szorongás és a családi nevelési stílus összefüggései serdülőkorban* (Szakdolgozat). Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest.

Magyar, K. (2006). *A családfejlődés és a szülői nevelés történeti aspektusai*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Minuchin, S. (2013). *Rodina a rodinná terapie*. Praha: Portál.

N. Kollár, K. & Szabó, É. (Eds.). (2017). *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve* (2. átdolg. kiadás). Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

Oroszné Bánszki, I. (2002). *A családi szocializáció és a gyermek személyiségfejlődése*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Pálová, L. (2017). *Psychológia rodiny*. Bratislava: UK Pedagogická fakulta.

Ranschburg, J. (2011). *Érzelmek iskolája*. Budapest: Saxum Kiadó.

Spéder, Zs. (2020). *Családszerkezetek és gyermeknevelési kihívások a 21. században*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.

Spielberger, C. D. (1972). *Anxiety: Current trends in theory and research*. New York: Academic Press.

Spielberger, C. D., Gorsuch, R. L., & Lushene, R. E. (1970). *Manual for the State-Trait Anxiety Inventory (Self-evaluation Questionnaire)*. Consulting Psychologists Press.

Steigervald, K. (2020). *Generációk harca: Hogyan értsük meg egymást?* Budapest: 21. Század Kiadó.

Tamášová, M. (2007). *Sociológia výchovy*. Prešov: Rokus.

Tari, A. (2011). *Generációk harca: Z generáció*. Budapest: Tericum Kiadó.

Tringer, L. (2001). *A pszichiátria tankönyve*. Budapest: Semmelweis Kiadó.

Zsolnai, A., & Kasik, L. (2008). *Szociális kompetencia: Elméleti alapok és gyakorlati alkalmazások*. Budapest: Gondolat Kiadó.

Cikkek és tanulmányok

Amato, P. R. (2000). *The consequences of divorce for adults and children*. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1269–1287.

American Psychiatric Association. (2022). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed., text rev.; DSM-5-TR). Washington, DC: Author.

Ganong, L. H., & Coleman, M. (2017). *Stepfamily relationships: Development, dynamics, and interventions* (2nd ed.). Springer.

Györfy, Z. (2008). *A család szerepe a gyermek szocializációjában*. Budapest: ELTE PPK.

Kissné, V. A. (2010). *Generációs különbségek a társadalomban*. ELTE PPK.

Kopp, M., & Skrabski, Á. (2006). A társadalmi tényezők és az egészségi állapot összefüggései. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 7(2), 97–123.

Kósa, E. (2013). A szülői nevelési stílus és a serdülők szorongása közötti kapcsolat vizsgálata. *Iskolakultúra*, 23(5), 45–55.

McLeod, B. D., Wood, J. J., & Weisz, J. R. (2007). Examining the association between parenting and childhood anxiety: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 27(2), 155–172.

Nagy, B. (2020). Generációk szülői szerepben: Nevelési attitűdök változása a családokban. In: Szabó, T. (szerk.), *Családképek a 21. században* (pp. 112–127). Budapest: L'Harmattan Kiadó.

Sallay, H., & Münnich, Á. (1999). A családi rituálék szerepe a család működésében. *Pszichológia*, 19(3–4), 301–320.

Saraceno (Ed.), *Families, ageing and social policy: Intergenerational solidarity in European welfare states* (pp. 17–44). Edward Elgar Publishing.

Schneider, N. F. (2009). Family developments in Europe: A comparative analysis. In C. Saraceno (Ed.), *Families, ageing and social policy: Intergenerational solidarity in European welfare states* (pp. 17–44). Edward Elgar Publishing.

Sipos, K., & Sipos, Z. (1978). A szorongás becslése önjellemzéssel: A STAI magyar változata. *Pszichológia*, 3, 27–39.

Somlai, P. (2013). A generációk közötti eltérés társadalomszociológiai megközelítése. *Educatio*, 22(1), 5–19.

Spéder, Zs. (2011). Demográfiai trendek és a családformák átalakulása. *Szociológiai Szemle*, 21(3), 4–24.

Szabó, A. (2016). Generációs különbségek a nevelési mintákban. *Új Pedagógiai Szemle*, 66(5), 12–2

Szabó, É. (2015). Iskolapszichológia a gyakorlatban: lehetőségek és kihívások. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 70(3), 567–587.

Szarvasné Tompa, É. (2020). A generációs különbségek pedagógiai aspektusai. *Új Pedagógiai Szemle*, 70(6), 36–44.

Tománek, P. (2012). Nové podoby rodiny [Az új családformák]. *Lifelong Learning – celožitovní vzdělávání*, 2(4), 22–35.

Internetes források

Abidin, R. R. (1992). The determinants of parenting behavior. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21(4), 407–412. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2104_12. Letöltve 2025. július 22

Bálint, B. (2016). A „Z” generáció karriertervezése a PTK KTK-n [The career planning of the generation Z at PTE KTK]. *TAYLOR*, 8(4), 65–76. <https://www.analecta.hu/index.php/taylor/article/view/13040/12896>. Letöltve 2025.május 20.

Beesdo, K., Knappe, S., & Pine, D. S. (2009). Anxiety and anxiety disorders in children and adolescents: Developmental issues and implications for DSM-V. *Psychiatric Clinics of North America*, 32(3), 483–524. <https://doi.org/10.1016/j.psc.2009.06.002>. Letöltve 2025. június 2

Bögels, S. M., & Brechman-Toussaint, M. L. (2006). Family issues in child anxiety: Attachment, family functioning, parental rearing and beliefs. *Clinical Psychology Review*, 26(7), 834-856. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2005.08.001>. Letöltve 2025.május 20.

Családbarát Magyarország Központ. (2024). *Családi életre nevelés és szülői támogatás*. <https://csalad.hu>. Letöltve 2025. július 24.

Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>. Letöltve 2025. április 19.

Egyszülős Központ. (2024). *Programok egyszülős családoknak*. <https://egyszuloskozpont.hu>. Letöltve 2025. július 24.

Generációelméletek. (2024, április). *BM–TT Dorka* [PDF fájl]. <https://dorka.bm-tt.hu/wp-content/uploads/2024/04/generacioelmeletek.pdf>. Letöltve 2025. május 18

Hadházi, É., Takács, Sz., Csikós, G., Homoki, A., Czinkóczki, A., Törő, K., Kövesdi, A., & Földi, R. (2021). A szülői nevelői stílus azonosítására alkalmas Parenting Styles and Dimensions Questionnaire hazai alkalmazásával szerzett tapasztalatok. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 22(2), 147–206. <https://doi.org/10.1556/0406.22.2021.002>. Letöltve 2025. március 20.

Meretei, B. (2017). Generációs különbségek a munkahelyen. *Vezetéstudomány*, 48(10), 10–18. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2017.10.02>. Letöltve 2025. május 20.

Muris, P., Meesters, C., van Melick, M., & Zwambag, L. (2001). Self-reported attachment style, parental rearing behaviors, and symptoms of anxiety and depression in young adolescents. *Personality and Individual Differences*, 30(5), 809–818. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(00\)00074-X](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00074-X). Letöltve 2025. július 4.

Muris, P., & Ollendick, T. H. (2005). The role of temperament in the etiology of child psychopathology. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 8(4), 271–289. <https://doi.org/10.1007/s10567-005-8809-y> Letöltve 2025.július 4.

Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22(2), 144–167. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.0014426> (7), 834–856. Letöltve 2025. július 12.

Oroszné Perger, M. (2002). *A szülői nevelési stílus: elméleti megközelítések és vizsgálati módszerek. Iskolakultúra*, 12(4), 107–114. https://epa.oszk.hu/00000/00035/00162/pdf/iskolakultura_EPA00035_2002_04_107-114.pdf. Letöltve 2025. április 18.

Pera, A. (2020). Cognitive-behavioral consequences of social media use: A systematic review. *Frontiers in Psychology*, 11, 2898. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.586063> Letöltve 2025. július 6.

Rickwood, D. J., Deane, F. P., Wilson, C. J., & Ciarrochi, J. (2007). Young people's help-seeking for mental health problems. *Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health*, 4(3), 218–251. <https://doi.org/10.5172/jamh.4.3.218> Letöltve 2025. július 6.

Rutter, M. (1995). Clinical implications of attachment concepts: Retrospect and prospect. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36(4), 549–571. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1995.tb01304.x>. Letöltve 2025. július 12.

Singh, S., Roy, D., Sinha, K., Parveen, S., Sharma, G., & Joshi, G. (2020). Impact of COVID-19 and lockdown on mental health of children and adolescents: A narrative review with recommendations. *Psychiatry Research*, 293, 113429. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113429> Letöltve 2025. július 4.

Škultétyová, A. (2016). *Problémy súčasnej rodiny na Slovensku* [Bachelor's thesis, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety]. <http://file-local-url>. Letöltve 2025. március 20.

Twenge, J. M., Joiner, T. E., Rogers, M. L., & Martin, G. N. (2019). Increases in depressive symptoms, suicide-related outcomes, and suicide rates among U.S. adolescents after 2010 and links to increased new media screen time. *Journal of Abnormal Psychology*, 128(2), 119–133. <https://doi.org/10.1037/abn0000410>. Letöltve 2025.

TÁBLÁZATOK ÉS ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. táblázat: A generáció.....	12
2. táblázat: A generációk közötti főbb különbségek az alábbi táblázatban foglalhatók össze	31
3. táblázat: Nevelési stílusok átlagai és szórásai generációk szerint.....	46
4. táblázat - A generációk és a nevelési stílusok közötti különbségek.....	47
5. táblázat – Tekintélyelvű stílus (Baby Boom vs. X generáció).....	48
6. táblázat - Tekintélyelvű stílus (Baby Boom vs. Y generáció).....	49
7. táblázat - Tekintélyelvű stílus (Baby Boom vs. Z generáció).....	49
8. táblázat – Korrelációs együttható tekintélyelvű.....	50
9. táblázat - Korrelációs együttható irányító.....	51
10. táblázat - Korrelációs együttható megengedő.....	51
11. táblázat - Domináns nevelési stílus generációnként (fő és százalékos megoszlás).....	52
12. táblázat - A szülői nevelési stílusok átlagos értékei, szórása és elemszámai a családtípusok szerint.....	56
13. táblázat – a családtípus és a nevelési stílus összefüggése – Kruskal-Wallis – próba.....	58
14. táblázat - Nukleáris és kiterjesztett családok összehasonlítása.....	58
15. táblázat – Egyszülős és mozaik családok összehasonlítása.....	59
16. táblázat - Domináns nevelési stílus és családtípus összefüggése.....	60
17. táblázat - STAI – Állapotszorongás.....	63
18. táblázat – STAI – Vonásszorongás.....	64
19. táblázat – Szorongásszint – Kruskal-Wallis eredmények.....	65
20. táblázat - Mann–Whitney U-teszt eredmények – STAI Állapot.....	66
21. táblázat - Mann–Whitney U-teszt eredmények – STAI Vonás.....	67
22. táblázat - Állapotszorongás megoszlása családtípusonként.....	68
23. táblázat – Vonásszorongás megoszlása családtípusonként.....	68
1. ábra: Domináns nevelési stílusok arányai generációnként (százalékosan).....	55

MELLÉKLETEK

1.melléklet – Szülői Nevelői Stílus Kérdőív – (PSDQ – HU)

Alább olyan szülői viselkedések listáját találja, amelyek szülő-gyermek kapcsolatokban fordulhatnak elő. A kérdéseket annak mérésére tervezték, hogy milyen gyakran alkalmaz Ön bizonyos viselkedésformákat a gyermekével szemben. Kérem, minden kérdésre válaszoljon!

Milyen gyakran jellemző rám az adott viselkedés:

1 = soha

2 = néha

3 = az esetek felében

4 = nagyon gyakran

5 = mindig

A kérdésekre adott válaszát a számok bekarikázásával jelezze!

1. Nyitott vagyok gyermekem érzéseire és szükségleteire.	1	2	3	4	5
2. Fizikai büntetést alkalmazok nevelési eszközként.	1	2	3	4	5
3. Gyermekem igényeit is figyelembe veszem, mielőtt megkérem valamire.	1	2	3	4	5
4. Amikor gyermekem megkérdezi, hogy miért kell engedelmeskednie, azt mondom: „Azért, mert azt mondtam.” vagy „Azért, mert én vagyok a szülő.” vagy „Azért, mert így szeretném.”	1	2	3	4	5
5. Elmagyarázom gyermekemnek, mit érek, ha jól vagy rosszul viselkedik.	1	2	3	4	5
6. Elfenekelem gyermekemet, ha engedetlen.	1	2	3	4	5
7. Bátorítom gyermekemet, hogy beszéljen a gondjairól.	1	2	3	4	5
8. Nehéznek tartom a gyermekem fegyelmezését.	1	2	3	4	5
9. Arra biztatom a gyermekemet, hogy bátran fejezze ki, ha nem ért egyet a szüleivel.	1	2	3	4	5
10. A büntetés során kiváltságokat vonok meg a gyermekemtől, és kevés vagy semennyi magyarázatot sem adok.	1	2	3	4	5
11. Nagy hangsúlyt fektetek arra, hogy megmagyarázzam a szabályokat.	1	2	3	4	5
12. Ha a gyermekemet valami felizgatja, vigasztalom és megértem őt.	1	2	3	4	5

13. Ha a gyermekem rosszkodik, hangosan rászólok vagy kiabálok.	1	2	3	4	5
14. Ha a gyermekem jól viselkedik, megdicsérem.	1	2	3	4	5
15. Ha a gyermekem túl nagy hisztit csap valami miatt, inkább engedek neki.	1	2	3	4	5
16. Dühkitöréssel reagálok a gyermekekre.	1	2	3	4	5
17. Többször fenyegetem a gyermekemet büntetéssel, mint ahányszor valóban megbüntettem.	1	2	3	4	5
18. A családdal kapcsolatos terveimben figyelembe veszem a gyermekem kívánságait is.	1	2	3	4	5
19. Ha engedetlenül viselkedik, megrázom a gyermekemet.	1	2	3	4	5
20. Büntetést szabok ki gyermekemnek, de nem tartatom be.	1	2	3	4	5
21. Tiszteletben tartom a gyermekem véleményét azzal, hogy bátorítom, mondja el azt.	1	2	3	4	5
22. Megengedem a gyermekemnek, hogy befolyásolja a családi szabályokat.	1	2	3	4	5
23. Szidom és kritizálom a gyermekemet, hogy jobba tegyem.	1	2	3	4	5
24. Elkényeztetem a gyermekemet.	1	2	3	4	5
25. Megmagyarázom a gyermekemnek, hogy miért kell szót fogadnia.	1	2	3	4	5
26. Inkább büntetésekkel irányítom gyermekem, mint magyarázatokkal.	1	2	3	4	5
27. Meleg és meghitt pillanatokat töltünk együtt a gyermekemmel.	1	2	3	4	5
28. Gyermekemet azzal büntetem, hogy egyedül kell lennie, és kevés vagy semennyi magyarázatot sem fűzök hozzá.	1	2	3	4	5
29. Segítek a gyermekemnek megérteni, hogy viselkedésének milyen hatása van, és bátorítom, hogy beszéljen a cselekedete következményeiről.	1	2	3	4	5
30. Leszidom és kritizálom gyermekemet, ha a viselkedése nem felel meg az elvárásaimnak.	1	2	3	4	5
31. Megmagyarázom a gyermekemnek a viselkedésének következményeit.	1	2	3	4	5
32. Ha rosszkodik, megpofozom a gyermekemet.	1	2	3	4	5

Skálaképzési útmutató:

A kérdőív nem tartalmaz fordított tételeket.

A skálák/alskálák képzése a vonatkozó tételekre adott válaszpontok átlagolásával történik.

I. Megengedő skála (5 tétel): a 8., 15., 17., 20. és 24. tételekre adott pontokat átlagoljuk.

II. Tekintélyelvű skála (az alábbi 12 tétel átlaga):

Testi fenyítés alskála (4 tétel): a 2., 6., 19. és 32. tételekre adott pontokat átlagoljuk.

Verbális ellenségesség / szidalmazás alskála (4 tétel): a 13., 16., 23. és 30. tételekre adott pontokat átlagoljuk.

Indokolatlan büntetés / büntetési stratégiák alskála (4 tétel): a 4., 10., 26. és 28. tételekre adott pontokat átlagoljuk.

III. Irányító skála (az alábbi 15 tétel átlaga):

Melegség / bevonódás alskála (5 tétel): az 1., 7., 12., 14. és 27. tételekre adott pontokat átlagoljuk.

Érvelés / magyarázatok alskála (5 tétel): az 5., 11., 25., 29. és 31. tételekre adott pontokat átlagoljuk.

Demokratikus részvétel alskála (5 tétel): a 3., 9., 18., 21. és 22. tételekre adott pontokat átlagoljuk.

Measurement experience with Parenting Styles and Dimensions Questionnaire developed for identifying parenting styles

HADHÁZI, ÉVA - TAKÁCS, SZABOLCS - CSIKÓS, GÁBOR -
HOMOKI, ADÉL - CZINKÓCZKI, ANNAMÁRIA - TÖRŐ, KRISZTINA
- KÖVESDI, ANDREA - F. FÖLDI, RITA

Background: Promoting the healthy physical and mental development of children is a social interest that goes beyond parental desires. Since the 1950s, there has been a strong research interest in assessing the impact of parents' parenting style on their children's development, while we have more modest research findings on the factors influencing parental style. *Aim:* testing the Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ) developed by Robinson, Mandleco, Olsen and Hart (2001) on a Hungarian sample and examining the possible sociodemographic, relationship, and psychosocial contexts of the Parenting Style. *Method:* In our 711-person (113 fathers, 598 mothers, mean age 34.8 [SD = 10.91] years) self-report cross-sectional study, we checked the structure and internal reliability of the PSDQ 32-item questionnaire and its subscales correlation with relationship intimacy (IBM-HU), adult attachment (ECR-RS), relationship satisfaction (RAS-H), social support (MOSS SSS), and mental well-being (STAI-T, ZUNG). *Results:* Due to the confirmatory factor analysis a reliable factor structure of the self- and pair-version of PSDQ-HU was confirmed (Self: SRMR = 0.065, RMSEA = 0.059, TLI = 0.796, CFI = 0.818; Other: SRMR = 0.066, RMSEA =

2. melléklet – Spielberg Állapot-Vonás Szorongás Kérdőív

STAI-S

Néhány olyan megállapítást olvashat az alábbiakban, amelyekkel az emberek önmagukat szokták jellemezni. Figyelmesen olvassa el valamennyit és karikázza be a megfelelő számot attól függően, hogy ebben a pillanatban

ÉPPEN MOST HOGYAN ÉRZI MAGÁT

Nincsenek helyes, vagy helytelen válaszok. Ne gondolkodjon túl sokat, hanem a jelenlegi érzéseit legjobban kifejező választ jelölje meg.

	egyáltalán nem	vala- mennyire	eléggé	nagyon/ teljesen
1. Nyugodtnak érzem magam.	1	2	3	4
2. Biztonságban érzem magam.	1	2	3	4
3. Feszültnek érzem magam.	1	2	3	4
4. Valami bánt.	1	2	3	4
5. Gondtalannak érzem magam.	1	2	3	4
6. Zaklatott vagyok.	1	2	3	4
7. Aggódok, hogy bajba keveredem.	1	2	3	4
8. Kipihentnek érzem magam.	1	2	3	4
9. Szorongok.	1	2	3	4
10. Kellemesen érzem magam.	1	2	3	4
11. Elég önbizalmat érzek magamban.	1	2	3	4
12. Ideges vagyok.	1	2	3	4
13. Nyugtalannak érzem magam.	1	2	3	4
14. Fel vagyok húzva.	1	2	3	4
15. Minden feszültségtől mentes vagyok.	1	2	3	4
16. Elégedett vagyok.	1	2	3	4
17. Aggódok.	1	2	3	4
18. Túlzottan izgatott és feszült vagyok.	1	2	3	4
19. Vidám vagyok.	1	2	3	4
20. Jól érzem magam.	1	2	3	4

STAI-T

Néhány olyan megállapítást olvashat az alábbiakban, amelyekkel az emberek önmagukat szokták jellemezni. Figyelmesen olvassa el valamennyit és karikázza be a megfelelő számot attól függően, hogy

ÁLTALÁBAN HOGYAN ÉRZI MAGÁT

Nincsenek helyes, vagy helytelen válaszok. Ne gondolkodjon túl sokat, hanem a jelenlegi érzéseit legjobban kifejező választ jelölje meg.

	egyáltalán nem	vala- mennyire	eléggé	nagyon/ teljesen
21. Jól érzem magam.	1	2	3	4
22. Gyorsan elfáradok.	1	2	3	4
23. A sírás ellen küszködnöm kell.	1	2	3	4
24. A szerencse engem elkerül.	1	2	3	4
25. Sokszor hátrányos helyzetbe kerülök, mert nem tudom elég gyorsan elhatározni magam.	1	2	3	4
26. Kipihentnek érzem magam.	1	2	3	4
27. Nyugodt, megfontolt és tettekre kész vagyok.	1	2	3	4
28. Úgy érzem, hogy annyi megoldatlan problémám van, hogy nem tudok úrrá lenni rajtuk.	1	2	3	4
29. A semmiséget is túlzottan a szívemre veszem.	1	2	3	4
30. Boldog vagyok.	1	2	3	4
31. Hajlamos vagyok túlságosan komolyan venni a dolgokat.	1	2	3	4
32. Kevés az önbizalmam.	1	2	3	4
33. Biztonságban érzem magam.	1	2	3	4
34. A kritikus helyzeteket szívesen kerülöm.	1	2	3	4
35. Csüggedtnek érzem magam.	1	2	3	4
36. Elégedett vagyok.	1	2	3	4
37. Lényegtelen dolgok is sokáig foglalkoztatnak, és nem hagynak nyugodni.	1	2	3	4
38. A csalódások annyira megviselnek, hogy nem tudom a fejemből kivenni őket.	1	2	3	4
39. Kiegyensúlyozott vagyok.	1	2	3	4
40. Feszült lelkiállapotba jutok és izgatott leszek, ha az utóbbi időszak gondjaira, bajaira gondolok.	1	2	3	4

Spielberger Állapot- Vonás Szorongás Kérdőív

A Spielberger Állapot- Vonás Szorongás Kérdőív (State-Trait Anxiety Inventory, STAI-S, STAI-T Spielberger, 1970; ford. Sipos K., és Sipos M., 1978) a szorongás erősségének mérésére kidolgozott, széles körben elterjedt, 40 tételből álló önkitöltős kérdőív. Két változata van, a pillanatnyi, állapot-szorongás (STAI-S), valamint a szorongás, mint személyiségvonás felmérésére szolgáló (STAI-T) skála.

A STAI-S skála a szubjektíven átélt félelemérzettel, szorongó várakozással, tudatos feszültség érzéssel jellemezhető, a vegetatív idegrendszer működésének fokozott izgalmát eredményező átmeneti szorongásos állapotok mérésére szolgál. Ez a szubjektíven átélt élmény a külső és belső környezet változásának hatására időről-időre módosul.

A STAI-T skála egy viszonylag állandó egyéni tulajdonságot ragad meg. Arra a kérdésre ad választ, hogy a vizsgált személy esetében milyen mértékű annak a valószínűsége, hogy erős szorongásos állapotba jusson.

A kérdőív használata nagyon elterjedt, belső reliabilitása kiemelkedően magas (Stauder és Konkoly-Thege 2006 adatai alapján Cronbach alfa = 0,93).

Értékelés

A teszt értékelése során az egyes sorokban szereplő pontszámokat összegezzük.

Fordított tételek: 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19 és 20, 21, 26, 27, 30, 33, 36, 39.

A fordított itemek esetén a tételek mellett látható értékeket fordított sorrendben számoljuk (1=4, 2=3, 3=2, 4=1), és ily módon adjuk a többi tételhez.

Az 1-20 és a 21-40 tételhez tartozó pontszámokat külön-külön adjuk össze, az első számított érték az ún. „A-State” azaz állapot-szorongás vagy pillanatnyi szorongás, míg a 21-30 tétel összege az ún. „A-Trait”, azaz a vonás-szorongás vagyis a szorongásra való hajlam értékét adja. Mindkét részkálán minimum 20, maximum 80 pont érhető el (Kopp, Fóris, 1993).

STAI standard értékek

	Állapot szorongás		Vonás szorongás	
	átlag	szórás	átlag	szórás
Férfi	38,4	10,66	40,9	7,78
Nő	42,6	10,79	45,3	7,97

A mérőeszköz használatáról

A mérőeszköz szabadon használható.

Hivatkozás

Spielberger, C. D., Gorsuch, R., L., Lushene, R. E. (1970): *Manual for the State-Trait Anxiety Inventory*. Palo Alto, California. Consulting Psychologist Press.

Sipos, K., Sipos, M. (1978): The development and validation of the Hungarian form of the STAI. In: Spielberger, C., D., DiazGuerrero (szerk.): *Cross-Cultural Anxiety*, 2, Hemisphere Publishing Corporation, Washington-London, 51-61.

Kopp, M., Fóris, N. (1993): *A szorongás kognitív viselkedésterápiája*. Végeken Sorozat, Budapest.

Sipos, K., Sipos, M., Spielberger C.D. (1994): A STAI magyar változata. In: F. Mérei és F. Szakács (szerk.): *Pszichodiagnosztikai Vademecum* (Vol. 2., pp.123-148) Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Stauder A., Konkoly-Thege B. (2006): Az észlelt stressz kérdőív (PSS) magyar verziójának jellemzői. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 7 (3): 203—216.

3. melléklet – Google Forms belegező nyilatkozat

A család pszichológiai funkcióinak változásai

Kedves kitöltő!

Lancz Gáspár Linda vagyok a Wyższa Szkoła Biznesu - National Louis University pszichológia Mgr. szakának végzős hallgatója. A kérdőív a szakdolgozatom kutatási részét képezi, amely a nevelési stílust és a generációk közötti különbséget vizsgálja.

18 év feletti kitöltőket keresek nőket és férfiakat egyaránt.

A kérdőív kitöltése önkéntesen és anonim módon zajlik, éppen ezért a vizsgálati eredményekről nem áll módomban személyes visszajelzést adni, hiszen az Ön személyét azonosító adatokat nem tartalmazza a kérdőív. Az eredményeket kizárólag összesített statisztikai adatok formájában dolgozom fel, és kizárólag a fenti szakdolgozat keretein belül végzem az etikai irányelvek betartásával.

A kérdőív kitöltése maximum 10 percet vesz igénybe, nincsenek jó vagy rossz válaszok, ezért kérem, hogy minél őszintébben válaszoljon és amennyiben lehetséges, kerülje a semleges válaszokat. Előre is megköszönöm azoknak, akik hozzájárulnak a szakdolgozatom megírásához!

Ha bármilyen további kérdése, észrevétele van a kérdőívvel kapcsolatban, forduljon hozzám a megadott elérhetőségen:
e-mail: lanczlindus18@gmail.com

lanczlindus18@gmail.com [Prepnút účet](#)

Nezdieľané

Ďalej

Vymazať formulár

Köszönöm, hogy elolvasta a feltételeket, amennyiben elfogadja a feltételeket * elkezdheti a kérdőív kitöltését. Kijelentem, hogy elmúltam 18 éves. Kijelentem, hogy a jelen vizsgálatban önkéntesen veszek részt a feltételeket megértettem, elfogadom, valamint hozzájárulok az általam szolgáltatott adatok fentiek szerint történő felhasználásához.

Igen

4. melléklet – Kérdőív

A család pszichológiai funkcióinak változásai

Kedves kitöltő!

Lancz Gáspár Linda vagyok a Wyższa Szkoła Biznesu - National Louis University pszichológia Mgr. szakának végzős hallgatója. A kérdőív a szakdolgozatom kutatási részét képezi, amely a nevelési stílust és a generációk közötti különbséget vizsgálja.

18 év feletti kitöltőket keresek nőket és férfiakat egyaránt.

A kérdőív kitöltése önkéntesen és anonim módon zajlik, éppen ezért a vizsgálati eredményekről nem áll módomban személyes visszajelzést adni, hiszen az Ön személyét azonosító adatokat nem tartalmazza a kérdőív. Az eredményeket kizárólag összesített statisztikai adatok formájában dolgozom fel, és kizárólag a fenti szakdolgozat keretein belül végzem az etikai irányelvek betartásával.

A kérdőív kitöltése maximum 10 percet vesz igénybe, nincsenek jó vagy rossz válaszok, ezért kérem, hogy minél őszintébben válaszoljon és amennyiben lehetséges, kerülje a semleges válaszokat. Előre is megköszönöm azoknak, akik hozzájárulnak a szakdolgozatom megírásához!

Ha bármilyen további kérdése, észrevétele van a kérdőívvel kapcsolatban, forduljon hozzám a megadott elérhetőségen:

e-mail: lanczlindus18@gmail.com

Neme

1. Nő
2. Férfi

Kérem jelölje be, hogy melyik generációba tartozik.

1. Veterán generáció 1925 – 1945
2. Baby-boom generáció 1946 – 1964
3. X-generáció 1965 – 1979
4. Y-generáció 1980 – 1995
5. Z-generáció 1996 – 2009

Kérem jelölje be, hogy milyen család típusban él.

1. Nukleáris család (hagyományos család) – házas szülőkből, élettársi viszonyban élő szülőkből és gyermekeikből áll.
2. Egyedülálló szülők – egy szülő nevel egy vagy több gyereket
3. Kiterjesztett család – ahol két vagy még annál is több felnőtt neveli a gyereket (pl. Nagyszülők)
4. Mozaikcsalád – amikor 2 különálló család egyesül (pl. Két elvált szülő házasodik meg, vagy együtt él, így egyesítik családjaikat)
5. Nagyszülőcsalád – ahol csakis a nagyszülők látják el a szülői feladatokat, mivel a szülő valamilyen okból kifolyólag nem tudja.

Kérem jelölje be, hogy milyen gyakran jellemző magára az adott viselkedés:

- 1 = soha
 2 = néha
 3 = az esetek felében
 4 = nagyon gyakran
 5 = mindig

A kérdésekre adott válaszát a számok megjelölésével jelezze!

1. Nyitott vagyok gyermekem érzéseire és szükségleteire	1	2	3	4	5
2. Fizikai büntetést alkalmazok nevelési eszközként.	1	2	3	4	5
3. Gyermelem igényeit is figyelembe veszem, mielőtt megkérem valamire	1	2	3	4	5
4. Amikor gyermekem megkérdezi, hogy miért kell engedelmeskednie, azt mondom: „Azért, mert azt mondtam.” vagy „Azért, mert én vagyok a szülő.” vagy „Azért, mert így szeretném.”	1	2	3	4	5
5. Elmagyarázom gyermekemnek, mit érzek, ha jól vagy rosszul viselkedik	1	2	3	4	5
6. Elfenekelem gyermekemet, ha engedetlen.	1	2	3	4	5
7. Bátorítom gyermekemet, hogy beszéljen a gondjairól.	1	2	3	4	5
8. Nehéznek tartom a gyermekem fegyelmezését.	1	2	3	4	5
9. Arra biztatom a gyermekemet, hogy bátran fejezze ki, ha nem ért egyet a szüleivel.	1	2	3	4	5
10. A büntetés során kiváltságokat vonok meg a gyermekemtől, és kevés vagy semennyi magyarázatot sem adok.	1	2	3	4	5
11. Nagy hangsúlyt fektetek arra, hogy megmagyarázzam a szabályokat.	1	2	3	4	5
12. Ha a gyermekemet valami felizgatja, vigasztalom és megértem őt.	1	2	3	4	5
13. Ha a gyermekem rosszkodik, hangosan rászólok vagy kiabálok.	1	2	3	4	5
14. Ha a gyermekem jól viselkedik, megdicsérem.	1	2	3	4	5
15. Ha a gyermekem túl nagy hisztit csap valami miatt, inkább engedek neki.	1	2	3	4	5
16. Dühkitöréssel reagálok a gyermekemre.	1	2	3	4	5
17. Többször fenyegetem a gyermekemet büntetéssel, mint ahányszor valóban megbüntettem.	1	2	3	4	5
18. A családdal kapcsolatos terveimben figyelembe veszem a gyermekem kívánságait is.	1	2	3	4	5
19. Ha engedetlenül viselkedik, megrázom a gyermekemet.	1	2	3	4	5
20. Büntetést szabok ki gyermekemnek, de nem tartatom be.	1	2	3	4	5

21. Tiszteletben tartom a gyermekem véleményét azzal, hogy bátorítom, mondja el azt.	1	2	3	4	5
22. Megengedem a gyermekemnek, hogy befolyásolja a családi szabályokat.	1	2	3	4	5
23. Szidom és kritizálom a gyermekemet, hogy jobbá tegyem.	1	2	3	4	5
24. Elkényeztetem a gyermekemet.	1	2	3	3	5
25. Megmagyarázom a gyermekemnek, hogy miért kell szót fogadnia.	1	2	3	4	5
26. Inkább büntetésekkel irányítom gyermekem, mint magyarázatokkal.	1	2	3	4	5
27. Meleg és meghitt pillanatokat töltünk együtt a gyermekemmel.	1	2	3	4	5
28. Gyermekemet azzal büntetem, hogy egyedül kell lennie, és kevés vagy semennyi magyarázatot sem fűzök hozzá.	1	2	3	4	5
29. Segítek a gyermekemnek megérteni, hogy viselkedésének milyen hatása van, és bátorítom, hogy beszéljen a cselekedete következményeiről.	1	2	3	4	5
30. Leszidom és kritizálom gyermekemet, ha a viselkedése nem felel meg az elvárásaimnak.	1	2	3	4	5
31. Megmagyarázom a gyermekemnek a viselkedésének következményeit.	1	2	3	4	5
32. Ha rosszkodik, megpofozom a gyermekemet.	1	2	3	4	5

Most néhány olyan megállapítást olvashat, amelyekkel az emberek önmagukat szokták jellemezni. Figyelmesen olvassa el valamennyit és jelölje be a megfelelő számot attól függően, hogy ebben a pillanatban ÉPPEM MOST, HOGYAN ÉRZI MAGÁT?

Nincsenek helyes, vagy helytelen válaszok. Ne gondolkodjon túl sokat, hanem a jelenlegi érzéseit a legjobban kifejező választ jelölje meg.

Egyáltalán nem valamennyire eléggé nagyon

1. Nyugodtnak érzem magam.	1	2	3	4
2. Biztonságban érzem magam.	1	2	3	4
3. Feszültnek érzem magam.	1	2	3	4
4. Valami bánt.	1	2	3	4
5. Gondtalannak érzem magam.	1	2	3	4
6. Zaklatott vagyok.	1	2	3	4
7. Aggódok, hogy bajba keveredem.	1	2	3	4
8. Kipihentnek érzem magam.	1	2	3	4
9. Szorongok.	1	2	3	4
10. Kellemesen érzem magam.	1	2	3	4
11. Elég önbizalmat érzek magamban.	1	2	3	4
12. Ideges vagyok.	1	2	3	4
13. Nyugtalannak érzem magam.	1	2	3	4

14. Fel vagyok húzva.	1	2	3	4
15. Minden feszültségtől mentes vagyok.	1	2	3	4
16. Elégedett vagyok.	1	2	3	4
17. Aggódok.	1	2	3	4
18. Túlzottan izgatott és feszült vagyok.	1	2	3	4
19. Vidám vagyok.	1	2	3	4
20. Jól érzem magam.	1	2	3	4

Itt szintén olyan megállapítást olvashat, amelyekkel az emberek önmagukat szokták jellemezni. Figyelmesen olvassa el valamennyit és jelölje be a megfelelő számot attól függően, hogy ebben a pillanatban ÁLTALÁBAN HOGYAN ÉRZI MAGÁT?

Nincsenek helyes, vagy helytelen válaszok. Ne gondolkodjon túl sokat, hanem a jelenlegi érzéseit a legjobban kifejező választ jelölje meg.

	Egyáltalán nem	Valamennyire	eléggé	Nagyon/ teljesen
21. Jól érzem magam.	1	2	3	4
22. Gyorsan elfáradok.	1	2	3	4
23. A sírás ellen küszködnöm kell.	1	2	3	4
24. A szerencse engem elkerül.	1	2	3	4
25. Sokszor hátrányos helyzetbe kerülök.	1	2	3	4
26. Kipihentnek érzem magam				
27. Nyugodt, megfontolt és tettekre kész vagyok.	1	2	3	4
28. Úgy érzem, hogy annyi megoldatlan problémám van, hogy nem tudok úrrá lenni rajtuk.				
29. A semmiséget is túlzottan a szívemre veszem.	1	2	3	4
30. Boldog vagyok.	1	2	3	4
31. Hajlamos vagyok túlságosan komolyan venni a dolgokat.	1	2	3	4
32. Kevés az önbizalmam.	1	2	3	4
33. Biztonságban érzem magam.	1	2	3	4
34. A kritikus helyzeteket szívesen kerülöm.	1	2	3	4
35. Csüggedtnek érzem magam.	1	2	3	4
36. Elégedett vagyok.	1	2	3	4
37. Lényegtelen dolgok is sokáig foglalkoztatnak és nem hagynak nyugodni.	1	2	3	4
38. A csalódások annyira megviselnek, hogy nem tudom a fejemről kiverni őket.	1	2	3	4

39. Kiegyensúlyozott vagyok.	1	2	3	4
40. Feszült lelkiállapotba jutok és izgatott leszek, ha az utóbbi időszak gondjaira, bajaira gondolok.	1	2	3	4

